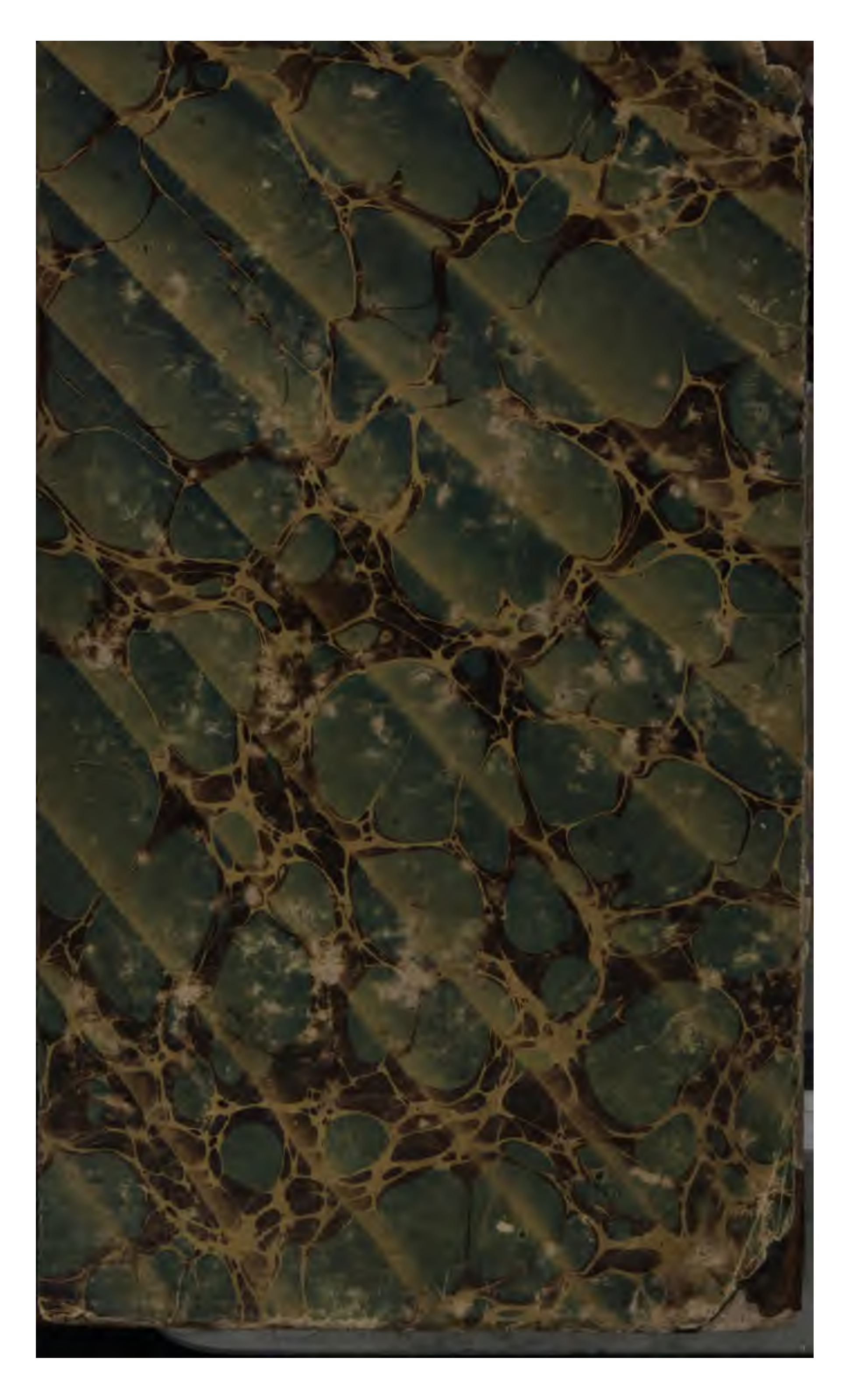

ИСТОРИЧЕСКІЙ ОЧЕРКЪ
ОСНОВАНЇѦ
ГАЛИЦКО-РꙊСКОИ
МАТИЦѢ

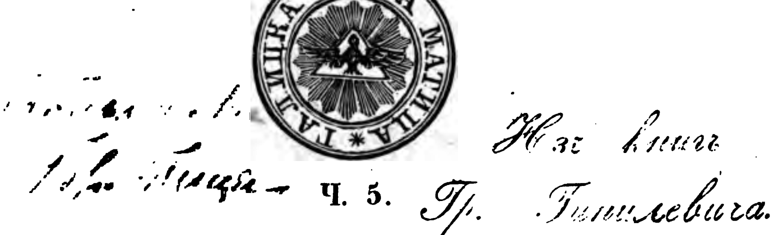
и

СПРАВОЗДАНЬЕ

первого собору ученыхъ рускихъ и любителей народного просвѣщенія.

Составлено

ЯКОВОМЪ ГОЛОВАЦКИМЪ.

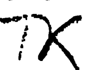

Ч. 5.

ВЪ ЛЬВОВѢ.

Черенками Института Ставропігіяньского.

1850.

Бывало русскаго духа и слыхомъ не слыхано и видомъ не видано, а ныньче русской духъ и въ глаза вертитъ.

Русская Сказка.

ОСНОВАНІЕ

ГАЛИЦКО-РУСКОИ. МАТИЦѢ

„Соединенными силами!“
Царске слово.

Дивное явденіе показалося нынѣшного вѣка на Словянахъ ракузкои державы, одно племя по другомъ приходило до почутья народного, одно за другимъ розвивало духовніи силы, стало ся стремити до свого просвѣщенія, якобы вѣщимъ духомъ перечувало возродженіе своей народности. Гляньмо на вспаки — передъ четвертью вѣка були Чехи, Сербове, Иллиры майже въ дитинячихъ пеленахъ, а нынѣ взросли на сильныхъ мужей. Народы тіи пôзнали, що тілько черезъ образованье народнѣ могутъ пріити до силы и значенья. Свѣтлѣйшіи мужи и ревнѣйшіи родолюбцѣ уважали, же до того просвѣщенія, до розвитья народности можна пріити тилько дружно получеными силами, завязовали для того общества къ попорѣ народнои словестости. До такихъ обществъ належатъ також Матицѣ *)

*) Матица значитъ въ сербскôмъ языцѣ „матку пчôлъ“ — зъ того первѣстного значенія вляли Сербове се слово для назнаменованья „Общества народного“ и въ тôмъ значенью приняли го другіи Словяне. —

заведенія тилько у Словянъ знаній. Первую мысль до учрежденья такого общества подали Сербы. Килька родолюбивыхъ Сербôвъ въ Пештѣ собралося 1828го года и завязали общество пôдъ названіемъ „Матице Сербска," котре мало намѣреніе изъ утвореной черезъ складки членôвъ по 40 зр. ср. обѣтовавшихъ истины (капитала) выдавати добрій и полезній книжки въ народнôмъ языцѣ и розширювати ихъ межь народомъ. (См. Зачатіе и истинно основаніе Матици Сербске, у Будиму 1825. — Сербскій лѣтописъ за годину 1826. у Будиму. Ч. II.)

Пôсля той сербской Матицѣ заложена въ подобнôмъ же намѣренію Матиця Ческая 1830 года въ Празѣ пôдъ условіями, щобы кождый вступающій за сочлена общества 50 зр. ср. а моральніи тѣла по 100 зр. ср. або на разъ, або въ пятирочныхъ рôвныхъ даткахъ сложили.

Общества тіи черезъ родолюбивіи пожертвованья такимъ успѣхомъ увѣнчаній зостали, що фондъ ихъ въ короткôмъ часѣ значно помножився. Сербска Матиця до трохъ лѣтъ такъ взросла въ силы, що ненарушаючи основной истины, могла шѣсть до сѣмь тысячь зр. ср. на печатаніе книжокъ употребляти. Ческа Матиця, котра съ кôнцемъ 1831. року не мала и пôвтретья тысяча зр. ср., за пять лѣтъ числила близко 15 тысячь, а за десять лѣтъ свого существованья т. е 1840 г. мала вже бôльше якъ 20 тысячь зр. ср. — До того часу и Сербска Матиця досягла истины килькадесять тысячь зр. ср. — И такъ въ продовженію времени капиталы тыхъ матицъ до того степеня взросли, же не ино въ состоянію були многіи ученіи и общеполезній книж-

ки, памятники древнои словесности и пр. выдавати, але окрôмъ того и сочинителей ученыхъ дѣлъ честно вознагороджати, ба теперь и вынадгороды за написанье предложеныхъ сочиненій и рѣшеніе ученыхъ вопросôвъ вызначати могутъ.

Въ слѣдъ за сими основано 1842. г. Иллирску Матицю въ Загребью (Agram), котра въ другôмъ году свого существованья 5200 зр. ср. истины числила. (См. Рачунъ одъ Матице за народно кньижество сабране по настояню читаонице Загребачке за годину 1842 у Загребу). Пôзнѣйше т. е 1845. заложена Матиця Лужицко-Сырбска въ Будишинѣ (Bautzen). — Минувшого року такожъ завелася Матиця Дальматиньска въ Зарадѣ (Zara).

Кожда изъ Матиць выдае окрôмъ иншихъ сочиненій общеполезныхъ, такожъ Часописьмо науковe, яко органъ словеснои дѣятельности и предводитель въ народнôмъ просвѣщенію; н. пр. Сербскій Лѣтописъ въ Будинѣ ôтъ року 1826 рочне по IV. частей; Часописъ ческого Музеумъ въ Празѣ, давнѣйше по IV. теперь по XII. связкôвъ; Коло (иллирске) въ Загребью IV. Ч.; Часопись товаришества матыцѣ сырбскои въ Будишинѣ. Такіи то суть дѣйствія Матиць Словенскихъ.

И наша Русь унесена духомъ народного почутья, чувствуе въ собѣ сильное презначенье къ возродженію. Русинъ встае для своей народнои жизни, возновляе свôй языкъ, зачинае ôтдыхати житьемъ своерôднымъ.

Изъ щирои любови къ общому добру, изъ ревности къ рôдному языкови и пôднесенью народности, загадали Русины у Львовѣ завести общество,

котре бы мало намѣреніе добрй и общеполезнй книжки выдавати и за возможно малу цѣну меже народомъ розпросторонити. — Немалою перешкодою въ поступѣ письменничества нашого бувъ при малôмъ числѣ читательства недостатокъ накладу на науковіи дѣла особливо обширнѣйшого объему. Не одинъ ученый не брався до писанья видѣвши неспосôбъ до изданья загаданого сочиненія, не одно дѣло полезне осталося для браку грошей на накладъ потребныхъ въ рукописи безъ хôсна для народа. Тымъ-то способомъ и коснѣло умственне розвитье нашои Руси. Тôлько дружно подавши си руки можна соединеными силами переломити тіи перепоны — помогчи писателямъ до изданія ихъ сочиненій и прислужитися читательству добрыми, полезными, а до того дешевыми плодами родимои словесности.

Первая гадка о потребѣ заложенья Матицѣ Галицко-рускои повстала меже ревнѣйшими и достойнѣйшими Русинами во Львовѣ. Особливо Высокопочтенніи панове Іоаннъ Гуркевичь и Левъ Сосновскій — Пречестнѣйшій крилошане Михаилъ Кузьемскій, Іоаннъ Лотоцкій, и О. Михаилъ Малиновскій давно гадковали о способахъ, якбы въ дѣйствіе привести заведеніе такъ полезного общества Довго тая гадка сновалася, кружила — сердця многихъ добромыслящихъ желали исполненія ей — але въ давнѣйшôмъ, безнадѣйнôмъ состоянію нашôмъ годѣ було изъ нею въ свѣтъ появитися. Анжъ съ оголошеніемъ конституціи якъ многіи другіи, такъ и тая мысль объявилася. Головна Руская Рада стала въ оборонѣ народности — въ нѣй первый разъ пред-

ложене, въ нѣй и приняте зостало предложенье основы Матицѣ Руской. Рада руска заразъ въ першôмъ своимъ завязанью положила собѣ за обовязокъ „розвивати и возносити народнôсть во всѣхъ ей частехъ, выдосконаленьемъ языка (народного), запровадженьемъ его въ школахъ низшихъ и высшихъ, выдаваньемъ письмъ часовыхъ, утримованьемъ кореспонденцій съ письменными такъ нашими, якъ иными до щепу славянского належащими, розширеньемъ добрыхъ и ужиточныхъ книжокъ въ языцѣ рускôмъ и т. д.“ *) Въ мысль тую совсѣмъ вцѣлило общество такъ користне для народного просвѣщенія, якъ есть Матиця. Гнъ Совѣтникъ Іоаннъ Гуркевичъ, который давно уже выроблювавъ уставы для такого общества въ намѣренію предложити ихъ в. правительству, теперь внѣсъ свое предложеніе о потребѣ закладу Матицѣ на 11ôмъ засѣданію Головнои Рускои Рады дня 17/29 Мая 1848 г. Притомніи Русины сильно поперли тую гадку, бо она була истинною потребою народа, бо желаніе такого заведенія було желаніемъ всѣхъ добре мыслящихъ. Обрано про тое выдѣлъ до пересмотру и одобренія статутôвъ Матицѣ новоучрежаемои. Выдѣлъ переглянувъ уставы Матицѣ, одобривъ ихъ и предложивъ на 14ômъ засѣданію Головнои Рускои Рады цѣлому собранію дня 28 Мая / 9 Червня 1848 г., на которôмъ статіи уставôвъ Матицѣ Рускои Гмъ Гуркевичемъ начеркненіи, були перечитаніи и принятіи. Въ слѣдъ за тымъ на 15ômъ

---

*) Смотр. Ôдозва до Руского Народа. — Зоря Галицка 1848 г. чис. I. стор. 2.

Засѣданію дня $^4/_{16}$ Червня в. р. оголосивъ Преч. Предсѣдатель Головнои Рускои Рады основаніе „Галицко-рускои Матицѣ" и запросивъ притомныхъ до складокъ, абы утворити фондъ на выдаванье общеполезныхъ книжокъ народныхъ рускихъ.

Заразъ по першôмъ тôмъ возванію зголосилося килькадесятъ мужей ревнительныхъ Русинôвъ съ тымъ, що съ охотою приступаютъ до общества стôлько благонамѣренну цѣль маючого и зложили предназначене количество грошей. Сихъ первыхъ основателей Матицѣ було числомъ около пятьдесять по бôльшôй части Львôвскихъ Русинôвъ. То бувъ первый завязокъ, зъ якого зачала Матиця свое существованье. Ураджено такожъ, щобы Основателѣ Матицѣ сходилися на свои особніи нарады въ отношеніяхъ тое общество дотыкающихся. Опредѣлено такожъ тіи уставы Матицѣ Галицко-рускои печатію оголосити, що истинно и наступило. Статуты тіи суть слѣдующого содержанія:

УСТАВЫ

Соединенія къ розмноженію письмъ рускихъ, завязанного въ головномъ градѣ Львовѣ дня 1го Червця 1848. *г.*

§. 1.

Соединеніе къ письменности въ головнôмъ градѣ Львовѣ пôдъ именемъ: Галицка руска матиця, старатися будетъ печатати и подавати народови по *найменшôй* цѣнѣ добріи и ужиточніи книги, къ

утвержденію вѣры и обычайности, къ розширенію вѣдомостей, къ розвитію краснорѣчія, краснописанія, техники (ремесла), господарства и педагогіи или доброго выхованя.

§. 2.

Тое соединеніе будетъ зôставати пôдъ покровительствомъ знаменитого, рускôй народности щире спріяющого достойнѣйшого мужа, который таковое старанно заступати, употребленье его маетку надзирати, и спостереженй ухибности усувати будетъ.

§. 3.

Соединеніе тое составлено будетъ изъ основателей якими не тôлько поединчй особы безъ розницѣ стану и вѣры, але такоже громады и стоваришенія бути могутъ.

§. 4.

Маетокъ стоваришенія того становлятъ наступующіи приходы:

а) Добровольніи датки и дары,

б) Вкладки основателей,

в) Наросты ôтъ выпожиченыхъ грошей,

г) Зыскъ зъ продажи книжокъ.

Щодрôсть поединчихъ неограничается, но кождое стоваришеніе маетъ . . . . . . 100 рс. а кожда поединча особа . . . . . . 50 рс. сребромъ, або разомъ, або частями рôвными, черезъ десять лѣтъ до кассы сего соединенія зложити, если основателемъ сего соединенія быти хоче.

§. 6.

По одному екземпляру кождои ôтъ сего соединенія выданои книжки маютъ побирати стоваришe-

нія по вся часы, а поединчіи особы, доки жити бутуть.

§. 7.

Скоро основатель рочне належащуся часть зложити занедбае, тогда не то̂лько жадной книжки дальше неотримае, але и зъ числа основателей выключится, а попереднѣ складки ему неповернутся.

§. 8.

До правленія тымъ соединеніемъ установится зарядъ рускои матицѣ, котрый тымъ часомъ складатися буде:

а) зъ предводителя,
б) „ его заступника,
в) „ шѐсть засѣдателей,
г) „ одного секретаря,
д) „ одного кассіера,
е) „ одного контрольора.

Однако може бути число тыхъ чиновнико̂въ умножене, скоробы потреба того оказалася.

§. 9.

Годъ дѣлательности то̂го соединенія починается о̂тъ І. Червця, а ко̂нчится остатного Мая слѣдующого года.

§. 10.

Осмого дня по уплывѣ кождого года о̂тправится общое собраніе того соедненія, або кто о̂тъ него уповажненый и всѣ до заряду належащѣ чиновники собратися повиннѣ и кождый основатель притомнымъ бути може.

§. 11.

При кождо̂мъ тако̂мъ общо̂мъ собранію будутъ поданѣ до вѣдомости друкованымъ обвѣщеніемъ всѣ

завѣдующіи чиновники, основателѣ, добродѣятелѣ и справы що до засобу соединенія, котороє обвѣщеніє кождый зъ притомныхъ основателей безплатно дôстанетъ.

§. 12.

Покровитель або ôтъ него къ тому уповажненый буде при каждôмъ такôмъ собранію предсѣдателемъ, ôнъ розсмотритъ совокупно съ притомными основателями рочніи рахунки, буде ся съ ними вразъ о пожитечности соединенія и розвитіи рускои словесности нараджувати, потребниї въ тôй мѣрѣ постановленія бôльшостію голосôвъ сочинитъ и таковіи зарядови до выконанья поручитъ.

§. 13.

При кождôмъ общôмъ собранію наступитъ новый выбôръ завѣдующихъ урядникôвъ и або денекотріи зъ попереднѣйшихъ тайнымъ голосованіємъ потвердятся, або другіи на ихъ мѣсце выберутся, однако не маютъ ся всѣ разомъ ôтмѣнити.

§. 14.

На зарядникôвъ правлящихъ, могутъ тôлько такиї основателѣ выбраными бути, коториї суть обрядку греческого, а притôмъ учителями, письменными, просвѣщенными и правыми людьми, а до того вѣрными и добре мыслящими обивателями конституційнои Австрійскои монархіи.

§. 15.

Поки соединеніє незможе труды своихъ правящихъ чиновникôвъ надгородити, маютъ тіи вложенниї на нихъ обовязки безплатне дополняти.

§. 16.

Зарядъ повиненъ повелѣнія покровителя и общого собранія докладне выконати, однако небудетъ обовязанъ засягати ихъ призволенія до деякого дѣланія своего, зъ чого также рочне справу здасть.

§. 17.

Вольно есть правлящимъ членамъ або написати книгу до печатанья, або о таку котра бы ся печатала, въ способъ призволеный и имъ угодный постаратися, але они маютъ стоварищенію совокупно за всякую страту ôтповѣдати, скоро таку сами провинятъ. — До тои одповѣдательности урядники совокуплені ажъ тогда обовязані будутъ, когда будутъ платні, для того поки тое наступитъ, мае зарядъ до розсмотрѣнія потребы значнѣйшого выдатку, а особливе о пожитечности дѣлъ выдаваемыхъ, изъ основателей цѣлого соединенія, кôлькохъ еще до рады возвати.

§. 18.

Предводитель заряда, а въ небытности тогожъ его заступникъ, мае проводити правленіе соединенія, предсѣдати при нарадахъ, всѣ кореспонденціи ôтбирати, означеныя выплаты, пôдписомъ власнымъ уповажняти и весь маетокъ стоварищенія надзирати.

§. 19.

Засѣдателѣ будутъ тіи дѣла, которіся печатати маютъ, розсмотрювати, поправляти, о пожитечности тыхже розсуждати, то що праву и уставамъ краевымъ противне, ухиляти и надъ тымъ

чувати, щобы всѣ тіи дѣла въ правдивôмъ духу руского языка, чисто и безъ ошибокъ вытисканѝ были.

§. 20.

Секретарь правленія, мае провадити кореспонденціи, протоколы и инныи справы своего чину, кассіеръ и контрольоръ трудитися будутъ канцеляріовъ и рахунками, а при тôмъ и розпродажею книгъ, и будутъ такие выказъ цѣлого маетку стоваришенія утримувати.

§. 21.

Зарядъ будетъ сходитися на засѣданія свои отповѣдно до потребы справъ своихъ и всяки справы бôльшостію голосôвъ розсудитъ, а при кождôмъ посѣданію повиннѝ окрôмъ предводителя, або его заступника, принаймнѣй четыри засѣдателѣ притомнѝ бути.

§. 22.

Книга кожда повинна принаймнѣй ôтъ четырехъ засѣдателей и предводителя, а тымъ самымъ ôтъ пять осôбъ засѣдающихъ, яко друку годна узнана бути и немаеси иначе на выдатокъ стоваришенія вытискати.

23. §.

При кождôмъ засѣданію мае секретарь тôлько голосъ представленія, а кассіеръ и контрольоръ когда до нарады приступятъ, коли ихъ до того предводитель призветъ и немаютъ тамъ голосу, но дадутъ потребнѝ изъясненія.

§. 24.

Соединеніе пріймаетъ на печать изображеніе Святого Духа, яко просвѣтителя человѣческого розуму и сердця.

§. 25.

Тіи уставы могутъся змѣнити, або обширнѣйше розложити, скоро ся бôльша часть основателей соединенія греческого обрядку, на общôмъ собранію на тое згодитъ.

Перше свое засѣданіе держали Основателѣ Матицѣ дня 2го Липця 1848. г., на котрôмъ обрано зарядъ до правленія тымъ соединеньемъ изъ слѣдующихъ членôвъ:

Предводитель:	Секретарь:
Михаилъ Кузьемскій.	Іоаннъ Слимаковскій,
Прсиѣдателѣ:	Каесіеръ:
Михаилъ Малиновскій,	Іоаннъ Лотоцкій,
Іосифъ Кульчицкій,	Контролоръ:
Іоаннъ Дръ Ильницкій,	Іоаннъ Гуркевичъ.
Левъ Сосновскій,	
Іосифъ Царевичъ.	

На тôмже засѣданію ураджено вылитографовати грамоты для вступившихъ въ тое общество членôвъ, установлено такожъ написати ôтозву до Руси Галицкои, щобы ревнительнѝ сыны ея вспомагали дряхлую матêрь свою датками, вступаючи

яко основателѣ до соединенія, або щедротою своею дары приносили, въ особенности же ученыхъ Русинôвъ просити, щобы сочиненіями своими засиляли и покрѣпляли дѣйствіе сего благонамѣренного заведенія. — Тогожъ дня ураджено, возвати обѣ капитулы и консисторіи, щобы зъ своей стороны содѣйствовали тому общеполезному обществу, написати завозванья до ставропігіяньского заведенія, до предстоятелей монастырей и деканатôвъ и пр. щобы и сами приступити хотѣли, и своимъ вліяніемъ на пôдчиненныхъ дѣйствовали и заохочовали ихъ до четного приступованья къ тому соединенію. Завозванья тіи немедленно розôсланй зôстали, и въ Зорѣ Галицкôй (числ. 16. дня 29 Серпня 1848) обвѣщено о намѣренію общества пôдъ именемъ „Галицко-рускои Матицѣ" основавшогося, и запрошено всѣхъ ревныхъ Русинôвъ до вкладокъ и пособствія тому соединенію. Тымъ часомъ зъ дня на день заедно побôльшалося число основателей, а зъ ними и истина Матицѣ. —

Наконецъ мусимо еще признати благодарнôсть почтеннѣйшимъ побратимцямъ нашимъ Чехамъ, а именно Гну фр. Яхиму, искренному другу благонамѣренной рускои справы, и Гну Пихлеру за ихъ щире причиненьеся такъ порадою, якъ и наставленьемъ и приспособлываньемъ средствъ до скорѣйшого вылагодженья тои установы. —

Такъ почалася середъ брязку, гряку розличныхъ мнѣній, середъ броженія рôзныхъ Русинамъ супротивныхъ силъ и грозящихъ бурь — стара-

ньемъ ревныхъ мужей Галицко-руская Матиця, тая дочь спокою и мира, съ чистымъ намѣреніемъ соединеными силами мирно, але неустанно дѣйствовати до скорого розпростороненья просвѣщенія и буйнѣйшого розвитья народности рускои.

Честь и слава мужамъ посвящающимъ свои силы для добра народного! Честь и слава доблестнымъ сынамъ Руси, що такъ охочо поспѣшили съ своими пожертвованьями на перше возваніе любителей еи добра и пѣстуновъ еи будущои долѣ!!!

Однаковожъ показалося, що не досыть собрати грошій и приспособити матеріяльну возможность до выдаванья книжокъ, але тымъ больше потреба собрати, до розвитья народнои словесности совокупити силы умственніи Руси, щобы спольными силами засиляти той завязокъ народного просвѣщенья, управляти тую новопріобрѣтену ниву и засѣвати ею здоровымъ зерномъ розуму и науки. А такъ дало ся чути желаніе возвати и соединити всѣ умственніи силы нашои Руси въ одно средоточіе, всѣ розстрѣленій лучи нашого свѣтила въ одно обще огнище, которебы просвѣщати мало народови въ стремлѣнью его къ образованью, дала ся чути потреба, созвати до Львова на общій соборъ всѣхъ письменниковъ нашихъ и любителей просвѣщенія народного для общого спорозумѣнья и соединенья силъ съ средоточнымъ всѣ тіи огнива звязующимъ зарядомъ. Найбольше тымъ дѣломъ трудився ч. заступникъ предсѣдателя нашъ прелюбезный только ко-

ло народнои справы дѣйствующій Г. Іоаннъ Борысѣкевичъ, ôнъ то найревнѣйше занимався тою мыслею и еи порушавъ и въ дѣйствіе привѣвъ. — Однакже неублияжавши заслугамъ его, на тôмъ мѣстци мусимо прикмѣтити, що первую мысль до того собору подавъ и двокротно (т. е. еще въ мѣсяци Липни и Серпни) Радѣ предложивъ заслуженый нашъ писатель Н. Устіяновичъ. Для лучшого перокону и свѣдительства, въ якôмъ дусѣ понимавъ и жадавъ сей честный родимецъ нашъ созванія собора и установленія общества, приводимо тутъ дословне его поданье до Головной рускои Рады, дня 15го Серпня 1848 г. внесене:

Высокодостойная Радо!

Черезъ честного члена Высокодостойнои Рады, Господина Гушалевича предложивъ я'мъ минувшого мѣсяця внесеніе пôдъ розвагу, дабы особы зъ помежи ученыхъ руского народа, которіи уже давнѣйше надъ языкомъ рускимъ застанавлялися, за для ихъ всесторонного порозумлѣнья съ собою и завязанія Товариства письменного народа руского, на означеный день до Львова запросити и съ ихъ помощію первшую основу до Матицѣ Руской положити.

Гадки, надъ котрыми бы тому Товариству розглядѣтися припадало, былы бы слѣдующіи:

1. Увага: Ци нашъ рускій языкъ въ дальшôмъ своимъ розвою при вліянію Россійского, Польского и Церковного питомства въ своей барвѣ и

духу, на самоистный выобразитися подолає и якои бы дороги належало ся держати, абы въ єденъ зъ вижъ реченыхъ языкôвъ не перестроився.

2. За для выказанія такои дороги, здаєся Грамматика порôвнающая доконечно потребна быты. Кому бы изданіє єи припоручити.

3. Якая зъ помежи нынѣшнихъ Грамматикъ могла бы пріята быты за пôдставу до училищного ужитку и письмености общей.

4. Которіи члены Товариства моглибы взяти на ся обовязокъ издаванія, або тольковaнія книжокъ школьныхъ на засадѣ конституційного житья розвою; а на послѣдокъ

5. Роздѣливши галузи умничества и опредѣливши таковіи членамъ нового Товариства, съ обовязкомъ доконечного щорочного выпрацованья єдного утвору въ своимъ заводѣ, розпочати якъ найскорше народовую Часопись, которая для взнесенія нашого письменничества такъ нудженно єсть на добѣ потребна.

Предположеніи пункта здаютъ ми ся ажъ за надто быти важными, ажебы внесеніє моє пожадало ще якого розговору. За для того упрашаю усердно Высокодостойную Раду (ажъ доси тотъ мôй вопросъ черезъ вышереченого Господина Гушалевича внесеный, не єстъ розвязаный) при найближшôй порѣ пôдъ зрѣлую взяти розвагу и вызначивши день, знакомыхъ зъ своихъ здольностей письменникôвъ руских ъ, въ окремѣшнихъ до нихъ посланыхъ ли-

стахъ во имя свое до Львова на общую нараду запросити, а предметы за для вчесного розпôзнанья становиска рѣчи Зорою приткомо оголосити.

Всѣмъ честнымъ и высокопочтеннымъ Членамъ мое сердечное поздоровленье и смиренный поклонъ. Да умножитъ Васъ Господь Богъ и да подастъ Вамъ всякую благодать небесную за ваше трудолюбіе около руской долѣ.

Славско дня 15го Серпня 1848. г.

Устіяновичъ
Парохъ зъ Славска.

Такій бувъ первый помыслъ, таке перве внесеніе. Але Г. Борысѣкевичъ, прійшовши такожъ на тую гадку, якъ высше уже речено було, найбôльше занимався дѣломъ созванья ученыхъ и завязанья общества народного просвѣщенья, або связанья умственныхъ силъ до взаимого соотношенья съ собираемымъ капиталомъ матичнымъ. Ôнъ то вносивъ, або лучше сказавши, ôтсвѣживъ гадку Г. Устіяновича на Головнôй рускôй Радѣ середъ глоты розличныхъ политическихъ дѣлъ понеханую, въ слѣдствіе чого уставлена була комисія, котра пôдъ веденіемъ тогожъ ревнительного члена зачала приготованья чинити до съѣзду ученыхъ рускихъ и любителей народного просвѣщенья. Комисія тая немедлѣнно выдала: „Запрошенье“ въ Зорѣ Галицкôй Ч. 17. зъ дня 5го Вересня 1848 г. слѣдующого содержанія напечатаное:

XX

ЗАПРОШЕНЬЕ УЧЕНЫХЪ РУСКИХЪ НА СЪѢЗДЪ ДО ЛЬВОВА.

На обще свѣтлыхъ нашихъ Русинôвъ желанье запрошаемо черезъ сію ôтозву всѣхъ ученыхъ мужей народа нашего, абы съѣхалися до Львова на день $^7/_{19}$ Жовтня (Октобра) с. р.-Заданьемъ съѣзду того буде:

1) Установити для языка нашого однаки формы, а для письма пашото прійимити найстосовнѣйшу писовню, высвѣтити рôжницю мовы нашои ôтъ языка старословяньского, také ôтъ россійского и ôтъ польского.

2) Надарити ученымъ мужемъ нашимъ спосôбнôсть, абы до себе сближилися и получилися до вспôльныхъ працъ литерацкихъ, абы могли вымѣняти мысли свои, розширити вѣдомости, спростувати понятія своя.

3) Сгромадити и пôзнати силы ученыхъ языка руского, зъорганизовати и подѣлити працѣ свои литерацки ôтповѣдно потребамъ народа нашого.

4) Утворити Институтъ народный на спосôбъ „Матицѣ Ческои" яко пôкровище литературы нашои, абы бувъ въ отношенью со всѣма литератами рускими, образомъ мыслей ученыхъ нашихъ, абы займався накладомъ плодôвъ литерацкихъ, абы сбиравъ памятки историческіи роду нашого и языка нашого по краю розсыпаніи и доси безъ вѣсти въ укрытью закопаніи, щобы розписовавъ стосовніи

до потребъ народа заданья, щобы буль органомъ взаемности всесловяньской, отношенія нашого съ учеными всѣхъ иннихъ щепôвъ словяньскихъ. Заведенье таке тôлько за вспôльнымъ порозумѣньемъ и вôльнымъ ученыхъ нашихъ выборомъ до житья приведене утриматися и скутечно дѣлати буде могло. Уставы того Института уже выготовленї, свѣтлому соборови предложенї будуть.

Конечна потреба такого съѣзду ясна кождому свѣтлому Русинови. Тымъ путемъ поступали народы западнї и стали на высочинѣ, котра насъ здумѣвати може, но не повинна ôтняти намъ ôтваги. Славный примѣръ братей нашихъ Словянъ южныхъ и братей Чехôвъ, которї передъ 20 лѣты — можь сказати — тамъ були, ôткудъ мы теперь выходимъ, най буде намъ звѣздовъ, провôдникомъ. Чимъ бôльшї труды и запоры, тымъ бôльшї най будутъ наши усилія, а дасть Богъ, що поведеся намъ; бо не про себе працювати будемъ, ино для добра 15 миліонового рода.

Уже часть велика того народа нашого освободжена, до участи правъ обывательскихъ, до уставодавства припущена, зачала тиснутися до свѣтла, прислухуеся радо гадкамъ нечуванымъ древно величавыхъ прошедшихъ временъ и любуеся въ наукахъ и розправахъ въ рôднôй своей бесѣдѣ. Но число письмъ и наукъ народныхъ доси такъ мале, великимъ тай всесторонньімъ потребамъ народа до цѣла невыстарчае. И новый проектъ министеріальный до реорганизаціи школъ нашихъ принявъ за пôдставу просвѣщенья мову народну. Отожъ

неотзовна потреба постаратися ученым нашим, абы и нашъ языкъ стосовне до свого розвитья по школахъ нашихъ отримавъ мѣстце, абы займилися якъ найскорше отповѣдными тымъ потребамъ працями. Чижъ не дознались мы сами на собѣ, яка то мозола сбирати науки въ чуженной мовѣ, якъ велика утрата часу, силъ и маетку, нѣмъ нагромадишъ свѣтила, а часто и духа притлумишъ и не вырôвнаешъ чуженьцямъ, которыхъ языкомъ учивъ есь ся; бо тôлько въ рôднôй мовѣ мысль ти молоденька належно розъяснится. Кождый зъ насъ такъ само, такъ тяжко трудився и конечно откинувся ôдъ народа свого, а нарôдъ якъ бувъ, такъ позôстався темный, безъ свѣдомости своей, безъ тои отухи, що духа пôдноситъ и загрѣвае весь міръ причинятися до вспôльного народного просвѣщенья, щастья и славы народнои.

Про тое взываемо на сей съѣздъ всѣхъ честныхъ мужей нашихъ, которй доси такъ жертвенно управляли ниву народнои нашои словесности, трудами мозольными двигали свою мову зъ тяжкого ей упадку, образували и способили до изреченья понятій сего временного просвѣщенья, и тыхъ що сберали памятки литературы и дѣяній роду нашого, тыхъ що громадили богацтва языка нашого зъ устъ народа; всѣхъ Русинôвъ, що надъ просвѣщеньемъ въ заводѣ учительскôмъ доси труждалися, и тыхъ, що чуются въ силѣ на тôй дорозѣ для просвѣщенья народного надаль працювати, — всѣхъ Васъ честнй мужи запрашаемъ усильно, сли Вамъ на сердци лежитъ умное воздвиженье на-

рода нашого, сберѣтеся численно въ Львовѣ и привезѣте съ собою працѣ ваши, памятки лѣтъ древнихъ и сего времене плоды литературы нашои, якй у себе маете. Безъ всякои рôжницѣ нашого политичного пресвѣдченья о щастью народнôмъ, безъ рôжницѣ исповѣданья, получѣмся всѣ Русины въ тôмъ спôльнôмъ переконанью, що правдиве щастье народови нашому тôлько на пôдставѣ просвѣщенья зацвисти може.

На передъ выключаемо всякй политичнй розговоры, яко неналежнй до предмету Собору того. —

Для лучшого порядку и пожитку працъ соборовыхъ постановлятся ôтдѣлы по потребѣ умниства нашого: для грамматикôвъ и лексикографôвъ, для учителей шкôльныхъ, для наукъ природы, для свѣдѣнїй историческихъ, для наукъ Богословія, для чтителей древного языка словяньского и инныхъ, котрыхъ окажеся потреба.

Мило намъ дуже убезпечити Васъ, що честнй и гостиннй Русины нашй Львôвскй пôдоймилися ласкаво на часъ Собору того пріймити Васъ до домôвъ своихъ. Но зъ причины сближающоися холеры мусимо на передъ заповѣсти, же скоро бы тая епидемія передъ $^{7}/_{19}$ Октобрія Львôвъ еще не опустила, на той часъ въ „Зорѣ Галицкôй" съѣздъ той на инный день сеи осени ôтложится.

На конецъ додаемъ, що тôлько щире замилованье нашои нарôдной литературы и сильне пресвѣдченье о пôтребѣ такого съѣзду поводувало нами, же выступаемъ передъ свѣтлымъ мiромъ ученыхъ пашихъ и хочемо устелити дорогу, на которôй поведутъ нарôдъ до свѣтла, щастья и правои славы. —

Въ Львовѣ дня $\frac{20 \text{ Серпня}}{1 \text{ Вересня}}$ 1848 г.

Никола Устiяновичъ.
Iоаннъ Товарницкiй.
Михаилъ Малиновскiй.
Теодоръ Леонтовичъ.
Iоаннъ Заржицкiй.
Iоаннъ Слѣмаковскiй.
Iоаннъ Жуковскiй.
Левъ Сосновскiй.
Iоаннъ Борысѣкевичъ.

* * *

Зарядъ Галицко-рускои Матицѣ немавши еще въ оное время належитои истины, ани сочиненiй такого содержанiя, котрî бы великои пользы були и напечататися могли, не сходився часто на нарады своихъ дѣлъ касающiися... Въ протоколахъ найшли сьмо передъ съѣздомъ ученыхъ тôлько два засѣданiя т. е. второе дня 13го Вересня 1848 и 3ое дня 29го Вересня тогожъ года.

На первôмъ изъ нихъ нараджованося надъ созваньемъ ученыхъ на соборъ до Львова и установлено учинити особистî запросины ученыхъ рускихъ — и поробити приготованья до собранiя ихъже и до высше выраженыхъ членôвъ комиссiи съѣзду ученыхъ додано еще ГГ. Гуркевича, Юзичинского и А. Павенцкого.

На другôмъ же засѣданію брано пôдъ розвагу грамматику языка руского Гна Малицкого, учителя изъ Угнова и ôтдано тромъ членамъ ГГ. Дру Ильницкому, Кульчицкому и Слимаковскому до пересмотра и исправленья.

За тымчасомъ комисія приготованья до собору ученыхъ и любителей просвѣщенья посвящала все время въ часто державныхъ засѣданіяхъ ихъ справѣ дотыкающôй до лучшого выконанья тои цѣли. Такъ она повторила запросины свои до съѣзду другій разъ въ 20ôмъ Числѣ Зори Галицкои зъ дня 26го Вересня 1848 г. — Она то учредила и приготовала все, що потрѣбно було до принятія и умѣщенія членôвъ съѣзду — до прилагодженья салей такъ для общихъ, яко до выдѣловыхъ засѣданій.

Таяжъ комисія уложила програмъ, въ которôмъ означені були выдѣлы, на якій собраніе працѣ свои розпаевати и порядокъ, въ якôмъ засѣдаданія свои держати мало. Програмъ той бувъ слѣдующого содержанія:

ПРОГРАМЪ

СЪѢЗДУ УЧЕНЫХЪ РУСКИХЪ.

„Прибувающихъ на соборъ ученыхъ комисія приготованья до съѣзду ученыхъ въ гостинници семинарицкôй дня 18 и 19 Жовтня пріймае и до

общого спису, яко и до спису поєдинчихъ выдѣлôвъ, до котрыхъ хотятъ належати, имена ихъ записуе, и вручае каждому карту вôльный вступъ такъ до общихъ сборôвъ, якъ и до всѣхъ выдѣлôвъ забезпечающую.

Выдѣлы будутъ слѣдующіи:

1. Выдѣлъ Богословія.

До того маютъ належати всѣ, котрй въ передметахъ богословія працювали, або на даль хотятъ працювати, або уложеньемъ або переводомъ потрêбныхъ книжокъ въ тыхъ передметахъ въ рускôмъ языцѣ ся займити, также котрй казанья и иннй науки христіяньскй и молитвенники выдали або хотятъ выдавати.

2. Выдѣлъ права.

До того маютъ належати, котрй або передметы правнй въ рускôмъ языцѣ обрабляти, правнй книжки на рускій якыкъ переводити, або о давныхъ правахъ рускихъ писати замышляютъ.

3. Выдѣлъ любомудрія и наукъ природы.

До того маютъ належати, котрй въ передметахъ любомудрія, въ математицѣ, землемѣрствѣ, физицѣ во всѣхъ ей частехъ (также о календаряхъ) физіологіи и исторіи природнôй працювати замышляютъ.

4. Выдѣлъ исторіи и географіи.

Працюющіи надъ исторіевъ и географіевъ особливе русковъ и надъ забытками старожитности рускои.

5. Выдѣлъ школъ.

Працюющіи при школахъ гимназіяльныхъ и народныхъ и хотящіи ся займити уложеньемъ и переводомъ потрêбныхъ книжокъ шкôльныхъ.

6. Выдѣлъ господарства.

До того маютъ належати, котрѝ своими вѣдомостьми въ якôй будь галузи господарства и торговлѣ народови могутъ ся прислужити.

7. Выдѣлъ управы языка руского.

До того будутъ належати працюющіи надъ граматиковъ, словаремъ и писовневъ языка руского.

8. Выдѣлъ литературы рускои такъ давнои яко и теперѣшнои.

До того выдѣлу маютъ належати поеты, писарѣ повѣстей, любовники красомовства, историки нашои письменности; и въ тôмъ выдѣлѣ розбиратися будутъ пôдъ взглядомъ филологичнымъ давнѝ забытки письменности рускои.

9. Выдѣлъ литературы старославяньскои.

Працюющіи въ языцѣ церковнôмъ или старо-славяньскôмъ.

Можна до кôлькохъ выдѣлôвъ разомъ належати и вписатися, если кто въ передметахъ розмаитыхъ выдѣлôвъ працювавъ, або надаль хоче працювати и писати.

Кромѣ тыхъ выдѣлôвъ буде особный выдѣлъ закладу матицѣ рускои, до котрого члены того закладу могутъ належати. Часъ засѣданій того выдѣлу ознаймитъ прôвизоричный предсѣдатель того закладу.

Дня 19го въ четверъ о пôвъ до девятои годины зъ рана ôтправится торжественно соборна служба Божа на призваніе помочи С. Духа въ церквѣ семинарицкôй. Потôмъ въ сали музеальнôй честнѝ гостѣ сôйдутся и провизоричный Предсѣдатель закладу матицѣ рускои отворитъ соборъ ученыхъ рускихъ, и въ тôмъ засѣданю будутъ тôлько бесѣды. Засѣданье тое буде публичне и каждый може бути притомный.

По полудню о 4ôй годинѣ сôйдутся члены собору на поединчіи выдѣлы, и вписанѝ до каждого выдѣлу выберутъ зъ межи себе предсѣдателя, заступника предсѣдателя и двохъ до чтырохъ секретарôвъ для каждого выдѣлу. Предсѣдатель мае провадити обрады и утримовати въ нихъ порядокъ даючи голосъ по колѣи хотящимъ промовляти, секретарѣ маютъ ся старати цѣлый токъ

обрадъ выдѣловыхъ списати. Въ тôмъ засѣданію маютъ выдѣлы передметы и порядокъ своихъ обрадъ означити и певнѣ годины, въ котрыхъ ся маютъ сходити, въ порозумѣнью съ другими назначити. Найбôльше три выдѣлы могутъ мати въ тôй самôй годинѣ свои засѣданья со взгляду, що поединчіи члены будутъ до кôлькохъ выдѣлôвъ разомъ належати.

Заразъ въ день слѣдующій зачнутся працѣ и обрады въ выдѣлахъ; надъ чимъ ся въ нихъ радило и що ся обрадило, секретарѣ або вызначенѣ особнѣ справоздателѣ представлятъ по тôмъ тое общому соборови.

На соборъ общій сôйдутся члены знову въ суботу и будутъ ся сходити на тойже що другій день, або и щоденне, якъ ся потреба оказже.

Предсѣдательство общого собору могутъ утримовати або предсѣдателѣ выдѣлôвъ по колѣи, або выбереся въ суботу особный предсѣдатель для общого собору на цѣлый часъ; предсѣдателѣ выдѣловѣ були бы тогди по колѣи заступниками предсѣдателя. Секретарѣ выдѣловѣ колѣйно будутъ секретарями общого собору.

Политичнѣ справы и розговоры такъ зъ обрадъ выдѣлôвъ яко и общого собору выключаются".

За мѣстце собору того обрала комисія духовну рускую Семинарію, въ котрôй прибрала и украсила ôтповѣднымъ способомъ салю музеальну — а другіи музеи презначила на засѣданія выдѣловй. Пречч. настоятелѣ Семинаріи изъ своей стороны не тôлько ôтступили свои помешканья на нарады выдѣловй и комисійнй, але наблюдали такожъ надъ общимъ порядкомъ и розличными потребностями. Въ столовôй т: є. въ рефектарѣ устроєно общую трапезу, комнаты гдекотрй семинарійскй призначено такожъ на обытаніє для членôвъ, желавшихъ бути близше мѣстця соборового. За тоє все порядочне приготованьє и гостинне принятіє такъ комисіи якъ и преч. настоятельству семинарійскому слушне признательнôсть и усердная подяка ôтъ роду руского приналежится. Такимъ способомъ прилагодилося все до принятія съѣзджавшихся ученыхъ рускихъ и любителей народного просвѣщенія. Було то перше дѣланіє Матицѣ Галицкорускои, такъ важне для пôднесенья народности — котре и самую Матицю лучше устроиши и укрѣпити мало.

СОБОРЪ

ученыхъ рускихъ и любителей просвѣщенія народного и дѣланія его.

Возванія комисіи и ожиданія ревнителей рускои народности не осталися тщетными, голосъ родолюбцѣвъ созывавшій братей до спôльного дѣланія ко просвѣщенію народному и розвиванью народности ôтбився по всѣхъ кончинахъ нашого лю-

безного отечества и ôтозвався въ сердци кождого Русина. Съ усердною любовію приняли родолюбивіи Русины звѣстку тую и поспѣшили, помимо розсѣваныхъ непокоющихъ вѣстей, помимо неспокôйного времени, грозящого хмарами забуренья, многочисленно зъ рôзныхъ сторонъ Галицко-рускои землѣ. Зъ Подоля и зъ Верховины, зъ Перемышля и Покутья, зъ надъ Сяна и Стереважа, зъ надъ Буга и Стрыны стрѣтилися Русины сердцями и одною общеполезною мыслею въ старожитнôй столицѣ Льва.

Якъ въ запрошенію и програмѣ выражено было, приходили прибывшіи мужи до гостинницѣ семинарійскои, где приняти ôтъ Преч. Гна Дра Ильницкого записовали на особныхъ къ кождому выдѣлови призначеныхъ листахъ, означаючи при тôмъ въ которого выдѣлу дѣйстіяхъ участіе мати хотятъ. И такъ записалися до того собору слѣдующіи особы, якъ тое оказуе:

СПИСЪ

Честныхъ мужей на соборъ ученыхъ рускихъ, вô Львовѣ дня 19го Жовтня 1848 г. собравшихся.

1. Аудыковскій Арсеній,
2. Аудыковскій Захарій,
3. Багриновичъ Іоаннъ,
4. Бачиньскій Атанасій,
5. Боднарь Григорій,
6. Борысѣкевичъ Іоаннъ,
7. Будзыновскій Теод.
8. Бѣрецкій Іоаннъ,
9. Васькевичъ Теодоръ,
10. Величко Яковъ,

11. Величковскій Антон.
12. Величковскій Юліанъ,
13. Вознякъ Симеонъ,
14. Вояковскій Сильвест.
15. Вѣтошиньскій Яковъ,
16. Ґалька Игнатій,
17. Ганкевичъ Юлій,
18. Ганкевичъ Юстинъ,
19. Гарасевичъ Іоаннъ,
20. Гарасимовичъ Евстах:
21. Гинилевичъ Григор:
22. Глиньскій Теофанъ,
23. Головацкій Яковъ,
24. Головацкій Петръ,
25. Гриневецкій Іоаннъ,
26. Гуркевичъ Іоаннъ,
27. Данкевичъ Лука,
28. Дембицкій Викторъ,
29. Дзеровичъ Ипполитъ,
30. Добряньскій Антон.
31. Должаньскій Іоаннъ,
32. Домковичъ Іоаннъ,
33. Дуниковскій Игнат.
34. Жуковскій Іоаннъ,
35. Заржицкій Іоаннъ,
36. Захаріясевичъ Мих:
37. Здерковскій Іоаннъ,
38. Зубковичъ Михаилъ,
39. Ижакъ Николай,
40. Ильницкій Василій,
41. Ильницкій Іоаннъ,
42. Ильницкій Михаилъ,
43. Калитовскій Павло,
44. Кисѣлевскій Никол:
45. Кобриньскій Іосафат.
46. Ковальскій Василій,
47. Козловскій Іоаннъ,
48. Копыстяньскій Г.
49. Копыстяньскій Сильв.
50. Косакъ Михаилъ,
51. Кочингинъ В.
52. Красѣцкій Юліанъ,
53. Крокусьевичъ Андр.
54. Кузьемскій Михаилъ,
55. Кульчицкій Іосифъ,
56. Левицкій Венедиктъ,
57. Левицкій Іосифъ,
58. Леонтовичъ Павло,
59. Ловицкій Іосифъ,
60. Лозиньскій Іосифъ,
61. Лозиньскій Петръ,
62. Лотоцкій Іоаннъ,
63. Ляникевичъ Емиліян.
64. Максимовичъ Павелъ,
65. Малиновскій Михаил.
66. Малицкій Іоаннъ,
67. Меруновичъ Климен.
68. Монцьебовичъ Юл.
69. Мохъ Рудольфъ,
70. Недведцкій Антоній,
71. Озаркевичъ Іоаннъ,
72. Охримовичъ
73. Охримовичъ Іосифъ,
74. Павенцкій Антоній,

75. Паславскій Гавріилъ,
76. Петрушевичь Антон.
77. Поляньскій Тома,
78. Попель Маркелъ,
79. Решетиловичь Теод.
80. Савчиньскій Григор.
81. Синовôдскій Никола,
82. Слѣмаковскій Іоаннъ,
83. Созаньскій Левъ,
84. Солтысъ Куличичь Г.
85. Сосновскій Леонъ,
86. Статкевичь Григор.
87. Стецякъ Михаилъ,
88. Трещаковскій Левъ,
89. Трохановскій Григор.
90. Тустановскій Георг.
91. Устіяновичь Николай,
92. Хоминъ Михаилъ,
93. Хоминъ Тимотей,
94. Хоминьскій Стефанъ,
95. Царевичь Іосифъ,
96. Царь Іоаннъ,
97. Чайковскій Алексан.
98. Шведзѣцкій Иларіон.
99. Юзычиньскій Антон.

По выдѣлахъ же тіи члены роздѣлилися слѣдующимъ способомъ:

I. До выдѣлу богословія вписалися:

Багрыновичь Іоаннъ,
Боднарь Григорій,
Бохеньскій Іоаннъ,
Бѣлецкій Михаилъ,
Величко Яковъ,
Ганкевичь Юліанъ,
Гарасевичь Іоаннъ,
Гинилевичь Григорій,
Глиньскій Теофанъ,
Гриневецкій Іоаннъ,
Дзеровичь Ипполитъ,
Жуковскій Іоаннъ,
Ильницкій Іоаннъ,
Козловскій Іоаннъ,
Кузьемскій Михаилъ,
Кульчицкій Іосифъ,
Левицкій Венедиктъ,
Лозиньскій Іосифъ,
Лозиньскій Петръ,
Лотоцкій Іоаннъ,
Малиновскій Михаилъ,
Мохъ Рудольфъ,
Юзычиньскій Антоній.

II. Выдѣлъ права, состоящій зъ самыхъ членôвъ въ Львовѣ содержащихся, не потребовавъ ни вписоватися, ни сходитися на нарады выдѣловй, уважавши возможнымъ въ дѣйствіяхъ свого выдѣлу кождои поры собиратися и въ нихже нараджатися. —

III. Выдѣлъ любомудрія и наукъ природы составився изъ слѣдующихъ особъ:

Аудыковскій Арсеній,	Ижакъ Николай,
Васькевичь Теодоръ,	Ильницкій Іоаннъ,
Величко Яковъ,	Кочингинъ Д.
Войковскій Сильвестръ,	Ловицкій Іосифъ,
Галька Игнатій,	Меруновичь Клементій,
Ганкевичь Юліанъ,	Нановскій Юліанъ,
Гарасевичь Іоаннъ,	Охримовичь Іосифъ,
Гарасимовичь Евстахій,	Петрушевичь Антоній,
Головацкій Петро,	Трохановскій Григорій,
Желеховскій Юстинъ,	Царевичь Іосифъ.

IV. Выдѣлъ исторіи и географіи отъ сіи особы составили:

Бачиньскій Михаилъ,	Жуковскій Іоаннъ,
Борысѣкевичь Іоаннъ,	Захаріясевичь Михаилъ,
Бѣлиньскій Стефанъ,	Ильницкій Іоаннъ,
Бѣрецкій Іоаннъ,	Ильницкій Михаилъ,
Вояковскій Сильвестръ,	Кобриньскій Іосафатъ,
Ганкевичь Юліанъ,	Кузьемскій Михаилъ,
Головацкій Яковъ,	Левицкій Венедиктъ,
Добряньскій Антоній,	Левицкій Іосифъ,
Домковичь Іоаннъ,	Лозиньскій Іосифъ,

Малиновскій Михаилъ,
Меруновичь Клементъ,
Мохъ Рудольфъ,
Паславскій Гавріилъ,
Петрушевичь Антоній,
Синовôдскій Никола,
Тустановскій Георгій,
Устіяновичь Николай,
Хоминьскій Кирилъ.

V. До выдѣлу школъ приступили слѣдующіи особы:

Борисѣкевичь Іоаннъ,
Будзыновскій Теодоръ,
Бѣрецкій Іоаннъ,
Величко Яковъ,
Величковскій Антоній,
Вѣтошиньскій Яковъ,
Глиньскій Теофанъ,
Головацкій Петро,
Гриневецкій Іоаннъ,
Гуркевичь Іоаннъ,
Добряньскій Антоній,
Домковичь Іоаннъ,
Дуниковскій Игнатій,
Жуковскій Іоаннъ,
Зубковичь Михаилъ,
Ильницкій Михаилъ,
Кимаковичь Юліанъ,
Кобриньскій Іосафатъ,
Ковальскій Василій,
Копыстяньскій Иларіонъ,
Копыстяньскій Сильвес.
Крокусьевичь Андрей,
Кузьемскій Михаилъ,
Кульчицкій Іосифъ,
Левицкій Іосифъ,
Леонтовичь Федоръ,
Лозиньскій Іосифъ,
Лозиньскій Петръ,
Малицкій Іоаннъ,
Озаркевичь Іоаннъ,
Поколиньскій Теофилъ,
Синовôдскій Никола,
Солтысъ Кулиничь Григ.
Трохановскій Григорій,
Царевичь Іосифъ,
Царь Іоаннъ,
Хоминъ Тимотей,
Хоминьскій Стефанъ.

VI. До выдѣлу господарства записалися слѣдующій:

Багрыновичь Іоаннъ,
Борысѣкевичь Іоаннъ,
Величко Антоній,
Гриневецкій Іоаннъ,
Дзеровичь Ипполитъ,
Домковичь Іоаннъ,
Железовскій Илія,
Ильницкій Михаилъ,
Кобриньскій Іосафатъ,
Кокотиньскій Петръ,
Охримовичь Іосифъ,
Скоробогатый Стефанъ,
Созаньскій Левъ,
Трещаковскій Левъ,
Тустановскій Георгій.

VII. VIII. Видѣлъ урпавы языка руского и литературы руской, такъ давнои яко теперѣшнои, составили слѣдующіи лиця:

Боднарь Григорій,
Борысѣкевичь Іоаннъ,
Величковскій Юліанъ,
Головацкій Яковъ,
Добряньскій Антоній,
Жуковскій Іоаннъ,
Здерковскій Іоаннъ,
Ильницкій Іоаннъ,
Ковальскій Василій,
Левицкій Іосифъ,
Лозиньскій Іосифъ,
Меруновичь Клементъ,
Мохъ Рудольфъ,
Недведскій Антоній,
Озаркевичь Іоаннъ,
Охримовичь Іосифъ,
Петрушевичь Антоній,
Попель Маркелъ,
Семашъ Стефанъ,
Слѣмаковскій Іоаннъ,
Устіяновичь Никола,
Яблоньскій Генрикъ.

IX. До выдѣлу литературы старословеньской вписалися слѣдующіи особы:

Багрыновичь Іоаннъ,
Домковичь Іоаннъ,
Ильницкій Іоаннъ,
Ковальскій Василій,

XXXVII

Кузьемскій Михаилъ,
Левицкій Іосифъ,
Петрушевичь Антоній,
Семашъ Стефанъ,
Сосновскій Леонъ,
Хоминъ Михаилъ,
Хоминъ Тимотей.

Такимъ способомъ розобрали собравшіися члены розличніи преметы, котрі подъ розвагу бранѣ бути мали.

Дня $^7/_{19}$ Жовтня въ Четверъ 1848 г. отвореный зоставъ соборъ ученыхъ рускихъ и любителей народного просвѣщенія.

Собравшіи ся мужѣ духовніи и мірскіи, желавшіи участвовати въ томъ собранію, якоже и многіи зрѣтелѣ удалися насамый передъ до семинарійскои церкви, где отправилася о девятой годинѣ торжественна литургія на призваніе помощи св. Духа, просвѣтителя душъ нашихъ, котру двонадцять священниковъ соборно отслужили. Всѣ притомніи единымъ сердцемъ и едиными усты благали Всевышнего о благословеніе начинающемуся дѣлу. Торжественный почотъ духовеньства и прекрасное пѣніе хора тронуло глубоко душу кождого и здавалося переносити гадку во времена колшиной Руси и вѣщовати будущую славу народови, который такъ стало хранитъ законъ Отцевъ своихъ. По укончено́й службѣ божѣй отспѣвано многолѣтствіе цѣсарю и царю конституційному Фердинанду, Высокопреосв. Митрополиту Михаилу, преосв. Епископу Григорію и всему свѣтлому собранію.

XXXVIII

О 11ôй годинѣ сôйшлися для отворенія собора всѣ собранія члены и многіи гостѣ съ ôтзнаками русконародными до музеальнои сали. Красно прибранія стѣны поразили сильнымъ впечатлѣніемъ очи всѣхъ присутствовавшихъ. Першій разъ Русины узрѣлися въ мѣстци, где имъ все припоминало народнôсть. — Пôдъ образомъ державного монарха фердинанда спочивало двѣ хоругви синожовтіи — якобы оказовали, що пôдъ защитою Цѣсаря Австрійского и царя нашого спокôйно розвинеся народнôсть руская; ôкна и столпы украшеніи були народными барвами — при сихъ послѣднихъ стремѣли по парѣ прапорôвъ тожъ синожовтои барвы... якобы знаменовали, що Русине готовіи и на брань подвинутися за свого царя, за свою вѣру, за свою народнôсть. На синихъ щитахъ изъображеніи були народніи гербы. —

Не срêбромъ не золотомъ сіяла саля народныхъ обрадъ-ни дороге камѣнье неослѣпляло очей-нѣтъ народніи барвы просвѣщали намъ и выображали не богатства, збытокъ, але синьную, щирую волю, благое намѣреніе. Синій цвѣтъ якъ чисте небо южнои Руси, ясный, погôдливый якъ душа щирого нескаженого Русина, изъображавъ миръ и спокôй, якого до розвитія нашого народного потреба. Золотый цвѣтъ, якъ тіи зôрницѣ на яснôмъ небѣ изъображали ясное свѣтло, до котрого намъ стремитися належитъ. — Обѣ барвы въ полученію припоминаютъ тую нѣжную, смиренную, прекрасную цвѣтку, котру то въ знанôй поезіи описавъ поетъ сими словами:

Той былинки назва мила,
А въ той назвѣ чудна сила,
При той назвѣ якась радость,
Якась крыесь сердця сладость,
Той цвѣтъ зветсѧ: Братчики!.

Левъ спинающійся на скалу означавъ силу, крѣпость народну и тое самоувѣреніе, що помимо перепонъ досягнути хоче своей цѣли. На все тое зъ высока смотрѣвъ поважный Князь нашъ, Левъ Даниловичь, созидатель сего города, отъ негоже и имя носитъ и здавався гордѣти дѣтьми своими, такъ смѣло, такъ усердно обставающими за своими правами, такъ дѣятельно берущимися до розвитья своеи народности. —

Отвореніе собора попередивъ красный спѣвъ „Духъ святый" — по чёмъ Всечестнѣйшій Схоліархъ архикатедаральный и крилошанинъ Михаилъ Кузьемскій, яко предсѣдатель матицѣ рускои, сильными словами съ благородного его сердця плывущими промовивъ, начеркнувъ коротко бывшіи судьбы народа нашого, изъяснивъ цѣль и намѣренія собора, потребу народного просвѣщенія, оказавъ важность сей задачи и взываючи всѣхъ до спольного дѣйствія оголосивъ собраніе отвертымъ ... а именно сими словы:

СВѢТЛОЕ СОБРАНІЕ

Всечестніи и Честніи Мужи!

Довго дуже довго тяжкая поморока покрывала отечество наше, въ гробѣ князя нашего Льва зло-

жена и слава народа руско-галицкого. Упало отечество наше, упала Русь святая — и думныи бояре и храбріи воины — все упало! ôттôль зачала пановати чужина. Рôкъ за рокомъ спадали квѣтки зъ нашои красы, а новіи не нарастали цвѣты. Пламень ясносвѣтившій на цѣлый востокъ прагасъ, але въ попелѣ крылася искра любви къ отечеству, любви къ народности, ждущая способного часу, щобъ знову въ ясный поломѣнь розгорѣти.

Хоть не тая сила, хоть не тая замо̂жнôсть теперь въ народѣ нашôмъ, яка була за часôвъ Ярослава, Романа, Данила и Льва; але грудь руская крые и теперь таке саме сердце, яке било за часôвъ власныхъ князѣвъ — сердце любяще вѣру отецъ своихъ, гостинпôсть, щирôсть и правду.

Мова наша, колись царствующа, сталася служебною; зъ комнатъ думныхъ бояръ, зъ палатъ пышныхъ вельможъ утѣкла пôдъ стрѣху бѣдныхъ селянъ. Але тамъ тымъ сильнѣйшу знайшла оборону, бо нарôдъ простымъ, але правымъ своимъ розумомъ пôзнавъ, що вѣра и языкъ зъ цѣлои давнои славы единіи му позôстали забытки. Правда, языкъ рускій вытиснено изъ шкôлъ и урядôвъ и еслибъ насиліямъ людскимъ возможно було, бувбы ôтсужденый и ôтъ богослуженія; але нарôдъ го переховавъ и живымъ словомъ намъ передавъ.

Являлись вправдѣ колись николись мужи любовію къ отечеству и языку руско-народному горящіи, писали книги, складали гадки и спѣванки,

але тіи мужи суть такъ рѣдкіи якъ зѡрницѣ. А єсли въ новшихъ часахъ якій мужъ ѡтважився чувства и мысли свои приодѣти и украсити природными рускими словами, то крывся, якъ бы що злого чинивъ; бо въ тыхъ часахъ гоненія встыдъ было Русиномъ ся звати, а выступокъ рускимъ языкомъ писати.

Перейшла тая помрока тяжившая надъ отечествомъ нашимъ, зѡйшло сонце яснѣйшихъ дней; але якъ насъ тіи щастлившіи дни застали? — неприготованыхъ, не со всѣмъ успобленыхъ.

Слово Єго Величества изрекло свободу людей скептру єго пѡдлежащихъ и призвало до рѡвныхъ правъ всѣ народы царства австрійского. Тоє слово обудило и насъ зъ довгого сна, а сна омаль не мертвенного до житья, а житья милого, бо свободного, бо народного. Але пѡдстава житья народного, житья свободного єсть просвѣщеніє, бо ино просвѣщениї народы суть правдиве свободными.

Въ тыхъ словахъ єсть вскѧзана цѣль нашихъ дѣланій. Маємо ся старати, щобъ нарѡдъ нашъ дорогіи права человѣчества, которіи єму свобода вернула, точно пѡзнавъ, щобъ я искренно полюбивъ и къ нимъ съ душею и тѣломъ припавъ.

Мы пѡзнали добре, що теперь, коли всѣ народы въ просвѣщенію поступили, намъ непристоитъ заложивши руки, ждати божієго милосердія, чей при изобилію инныхъ и намъ якій окрухъ спаде; пѡзналисьмо, що и намъ треба дѣлати,

а дѣлати въ дусѣ часа, въ дусѣ правды и свободы и що только въ теперѣшныхъ обстоительствахъ для просвѣщенія народа нашего зробитися дасть, не щадяще труда, скоро и охочо предприняти.

Школы, а особливо такъ званй народнй, сами еще народъ не просвѣтятъ; они ино устеляютъ дорогу до просвѣщенія народного, правдивое просвѣщеніе ино изданіемъ добрыхъ и отповѣдныхъ книгъ въ народнômъ языцѣ, котрй бы народъ читавъ и ними ся объучавъ, розпространитися може.

Въ тôй цѣли ухвалилисьмо: утворити соединеніе, которого бы намѣреніемъ було старатися, щобъ печатати и по найменшôй цѣнѣ народови подавати добріи и ужиточніи книги, къ утвержденію вѣры и обычайности, къ розширенію вѣдомостей, къ розвитію красноречія, краснописанія, ремесла, господарства и доброго воспитанія. Уложилисьмо уставы для того соединенія, котрй вже напечатанй и до вѣдомости всенародной поданй суть и просилисьмо всѣхъ честныхъ Русинôвъ, котрымъ добро отечества есть на сердцю, щобъ до того соединенія приступили. — Не завелисьмося въ нашихъ ожиданіяхъ; спѣшили мужи поединчй, спѣшили вже и денекотрй громады приступити до того соединенія, щобъ мати удѣлъ въ его дѣланіяхъ и причинитися до отрожденія возлюбленного отечества нашего. Зъ членôвъ приступившихъ выбрало соединеніе тымчасовый зарядъ, котрый ажъ до собранія общого справами соединенія заниматися мавъ.

Соединеніе тое ажъ надто було переконане, що дѣло, котре предприняло, т. е. отрожденіе (умысловое) отечества и просвѣщеніе руско-галицкого народа, собственными, власными своими силами здѣлати не есть въ станѣ. Для того узнало потребу, возвати всѣхъ Русинôвъ дбающихъ о славу руского имене и о добро отечества до вспôльной нарады и вспôльного дѣланія.

Свѣтлое собраніе! Всечестніи и честніи Мужи! Предпринимаемо дѣло великое; рôля, котру маемо управляти, есть еще дуже запустѣла, великіи и многіи препятствія суть намъ на перешкодѣ! Але трудностію не ôтстрашаймося, но подвоймо силы нашѣ; а що едному, двомъ, тромъ тяжке, станеся легкимъ, если ся всѣ вспôльно до того возмемъ. Любіи братія! свѣтліи мужи! отечество наше велике! нарôдъ нашъ многочисленный! неизвѣстніи доси крые въ собѣ умысловіи силы, але тіи силы суть розкиненѣ, загребанѣ! Иде о тое, абысьмо тіи силы нашѣ умысловіи пôзнали и совокупили, абысьмо межи собою ся порозумѣли, працѣ умысловіи межи насъ подѣлили и имъ надали керунокъ стремящій до цѣли однои, до цѣли великои, якою есть просвѣщеніе народа и усталеніе рускои словесности и щобысьмо усталили соединеніе, котре бы въ заступствѣ всѣхъ рускихъ ученыхъ, силами нашими умысловыми розпоряджало. Тая есть цѣль нынѣшного нашего собранія. Предложеный програмъ означитъ близше окресть дѣланій нашихъ; а понеже мнѣ припавъ въ удѣлѣ той

защитный обовязокъ промовити до Васъ першому, для того витаю Васъ свѣтліи и честніи мужи, надѣе отечества моего! витаю Васъ щиримъ рускимъ сердцемъ, витаю Васъ именемъ цѣлого руского народа!.. Готовость, съ якою на нашѝ просьбы зъ надъ Днѣстра и Буга, Сяна и Серета сюда поспѣшилисьте, есть доводомъ, що Русинъ охочо спѣшитъ, где го зоветъ голосъ отечества, а тымъ самымъ есть порукою, що щире прійметея всѣхъ трудôвъ для нашего вспôльного отечества.

Господа Бога милосердного прошу, щобъ намъ въ нашихъ дѣланіяхъ единомысліе давъ и до всего своей благодати удѣливъ.

А такъ оголошаю сіе наше Собраніе отвертымъ.“

Потому О. Жуковскій повитавъ собранымъ членôвъ именемъ комисіи приготовательнои слѣдующою бесѣдою:

„Витайте честніи мужи, котрѝсьте ся ведені щирою любовію ко нашей такъ пôдъупалôй народности по разъ першій въ тôмъ замѣрѣ сгромадили, абы нести духову помôчь бѣдному нашому народови, котрои ôнъ потребуе и такъ дуже жадае. Пôдъ смутными обстоятельствами ся ту сходимо, бо по политичнôмъ небосклоню вихры чорнѝ переганяютъ хмары, въ цѣлôмъ свѣтѣ непокои и въ нашôй державѣ забуренье и братняя ся кровь лѣе. Коли иннѝ народы политичными борбами занимаются, спокôйнѝ и миролюбнѝ сыны рускои матери сходятся, працювати около ролѣ такъ довго облогомъ

лежавшой, запустѣлой и густыми корчами зарослои, сходятся радити о письменности, о выдаванью книгъ рускихъ, сходятся двигнути руску народнôсть, котра якъ найтяжше була пôдъупала, бо и письменнôсть руска була устала и бесѣда лише пôдъ убоговъ стрѣховъ селянина и въ смиреннôмъ прибытку священника позôстала, бо до такъ великого упадку вжесьмо були прійшли, що вже Русинови на власнôй его земли рускôй встыдомъ було по руски прôмовити и Русиномъ ся называти. Але милій братья, не журѣмься, не тратьмо надѣи и ôтваги, бо таку колѣю, яку мы теперь минаемъ, всѣ народы переходили; бувъ часъ, що и Римлянинъ надъ свôй такъ выдосконаленый языкъ, грецкій переносивъ, потôмъ Италіяны, Французы, Нѣмцѣ, Поляки встыдаючися своего чужіи языки употребляли, и у всѣхъ Словянъ, власный бытъ политичный утратившихъ гинула рôдна бесѣда, чужій языки брали гору надъ нею, а поле письменности облогомъ лежало. Не давно передъ нами повстали Чехи со Словаками, Хорваты со Сербами и Словенцѣ и поставили свою письменнôсть вже на высокôмъ щебли совершеньства; и маленькій наветь народы Лужицкій сто тысячъ людности не маючій ходятъ старанно коло утриманья и пôднесенья своей народности.

Часъ и намъ було, давно часъ повстати зъ довгого сну нашего до житья народного, але нещасній обстоятельства намъ того не дозваляли, силовалися поединчій Русины повстати и народній силы розвивати, але такъ съ нами було, якъ съ товъ

дитиновъ вставати хотящевъ, котру нянька до сну силуе, рѣзковъ грозячи и съ голововъ прикриваючи. Але духъ народности взносився вже надъ нами, вжесьмо ся брали хоть со слабыми силами до працѣ. Ажъ на разъ засвѣтило намъ свободы соненько въ очи и ктожъ ту мôгъ еще сну ся ôтдавати? Взяли ся заразъ поєдинчіи мужи до працѣ, повставъ внетъ и цѣлый знуждованый рускій нарôдъ, повставъ съ искренною любовію до своей народности, котру бувъ въ небезпеченьствѣ вже утратити, скинувъ зъ себе соромъ для ней и сильною волею хоче поставити ю на тôмъ щебли, котрый ся ей по великости народа руского приналежитъ. Кто не мавъ способности Русинамъ въ тыхъ часахъ придивитися, не увѣривъ бы, якъ далеко въ тыхъ кôлькохъ мѣсяцяхъ вже поступили; любовъ къ народности рускôй, ко мовѣ ôтцêвъ нашихъ яснымъ поломѣнемъ въ сердци руского народа палае, вже бы тои нѣкому недавъ си выдерти, а най бы ся кто поваживъ по той намъ рôвно якъ каждому народови найдорожшій скарбъ злосливо посягнути, готовъ ей якъ львиця свои дѣти до остатнои капки крови боронити и въ тôмъ взглядѣ можна сказати:

Де е теперь тая сила,
Щобъ Русина повалила.

Той нашъ нарôдъ при спокою мае найважнѣйшу потребу просвѣщуватися, надивитися свѣтлу, котре передъ нимъ закрывано, ôнъ жадае тои пищи духовои такъ, якъ въ скварный день спочені уста жендця, охолоды водицѣ. Мати руска

взывае дужшихъ сынôвъ своихъ, абы числеиной, недужнôй єи родинѣ въ помôчь поспѣшили, постаралися якъ найскорше о пожиклѣнье для насъ, бо зъ голоду умлѣвае; можежъ бути такъ выродный, запамяталый, безчувственный сынъ, щобъ въ такôмъ станѣ опускавъ свою матêрь, котра го своими грудьми выкормила, власными руками выбавила, власными очима доглядала и стоячи съ заложеными руками або забавамъ по чужихъ домахъ ся ôтдаючи, або за особистымъ убѣгаючися зыскомъ, не поспѣшивъ, всѣ свои силы посвятити для поратованья знужденнои родины, до которои належитъ. Але и ци мôгбы ся кто такъ безчувственный, такъ окрутный знайти, щобы доброму сынови, въ тôмъ такъ нужденнôмъ станѣ своей матери и ей родинѣ вспомôчь спѣшити хотящему, того учинити недозволявъ и самолюбно ставивъ му перепоны, коли той найсвятѣйшій свôй обовязокъ выповнити усилуе? Оденъ зъ найславнѣйшихъ ученыхъ Славяньщины въ тôмъ взглядѣ такъ повѣдае: „Зо степеня любви ко своему „языкови и зо старанности о его захованье и „выдосконаленье, безъ накиданья го иноплеменникамъ, пôзнаеся степень духовои и обычаевои ве„ликости его. Нарôдъ, котрый будучи переконанымъ о важности природженого собѣ языка для „вышшого свого житья духового, самъ го ôткидае, „его ся вырѣкае, поповняе самъ на собѣ самобôй„ство и здасть зъ того рахунокъ передъ Богомъ, „котрого ôтвѣчнй права перевертае. Боронити и „любити надъ житье то, що свое, а шановати и „не поглумляти, що чуже, е то святою повин„ностею такъ кождого человѣка, якъ и кождого

„народа, котрый прійшовъ до моральнаго пôзнанья
„себе и своего призначенья. Кто о космополитію я-
„зыковôмъ въ очи або поза очи правитъ, розумѣе,
„той, кто будь ôнъ е, есть шаленцемъ, або ще чимъ
„гôршимъ. (Суть то слова Шафарика) *)

Для пôднесенья нашои народности, для захо-
ванья и выдосконаленья нашого языка, для просвѣ-
щенья нашого народа щире намъ ся взяти, щире
працювати потреба. Велика то праця, а силы
насъ одинокихъ слабенькû, для того ихъ порядно
уложити и въ одну звязку звязати конечне по-
треба; бо тымъ способомъ прибуде достаточнои силы.
И для тои какъ важнои причины запросилисьмо Васъ
ту честнû мужи рускû, абысьмо свои одинокû си-
лы зважили, упорядковали, до певныхъ цѣлей ске-
ровали и совокупили, и такъ ся взяли до дѣла на-
родного, абы го тымъ скорше и певнѣйше доко-

*) Бесѣдующій въ тôмъ цѣлôмъ уступѣ стягае до Собору
такъ званого руского и партіи ворохобниковъ поль-
скихъ, котрû розными способами и наветь насиліемъ
собранію ся ученыхъ рускихъ перешкодити хотѣли. Такъ
соборъ (яже) рускій колька днѣвъ передъ съѣздомъ казавъ
великими буквами на найбôльшôмъ папери выпечатати
найчорнѣйшую клевету на найчестнѣйшихъ Русинôвъ спра-
вовъ русковъ занимающихся; потомъ до собраныхъ уче-
ныхъ присилавъ застрашаючіи дописы, а ворохобники
польскіи грозили збройнымъ нападомъ и насильнымъ рô-
зôгнаньемъ съѣзду ученыхъ, щобы може и було насту-
пило, якобы правительство довѣдавшися о тôмъ, для охо-
роны ученыхъ непоставило було оденъ баталіонъ регимен-
ту Пармы, пôдъ котровъ охороновъ и перше засѣданіе
ученыхъ ôтбувалося.

нати. Инакше тобы ся съ нами могло дѣяти, якъ въ мѣстѣ, где нема порядку огневого; якъ огень выбухне, то всѣ спускаючися оденъ на другого тôлько съ коновками, якъ лекшимъ орудіемъ въ помôчь прибѣгаютъ, а гака, анѣ сокири, анѣ наветь бочки съ водою нема до гашенья.

И недосыть намъ якійсь часъ тôлько працювати, треба щобы тая праця и на дальшій часъ була скирована и зъорганизована. На взôръ матицѣ ческои, матицѣ сербскои и инныхъ закладôвъ науковыхъ и академій, основалисьмо уже и мы таку академійку, такій закладъ науковый пôдъ именемъ Матицѣ рускои, котрый ся на завше завязавъ и о уложенье и найтапше выдаванье потребныхъ рускихъ книжокъ старати мае. Для убогого народа нашего тôлько маленько, о половину меньшу якъ у другихъ народôвъ вкладку постановили сьмо, бо тутъ 50 золотыхъ на 10 лѣтъ розложено, для особъ поединчихъ, а два разы тôлько для особъ моральныхъ або громадъ, защо тамтіи поки жити будутъ, тіи на завше всѣ зъ того закладу выдаваній книжки безплатне поберати будутъ. Приступайтежъ съ охотою до того збавленного для насъ закладу; и всѣ возмѣмся щиро и пильно до вспôльнои працѣ, такъ якъ той Русинъ, о котрôмъ въ знанôй всѣмъ казцѣ сказано якъ працюе: болятъ крижѣ, ôнъ терпитъ, пôтъ ся лье, нима часу го обтерти. Поспѣшайможъ до роботы, бо часъ жнива, бо сонце стоитъ высоко, бо сосѣды давно въ поли, бы зерно намъ не пропало, нашъ нарôдъ мавъ чимъ жити. —“

По окôнченiю тои промовы ôтчитавъ тотже господинъ програмъ для дѣланiй въ симъ соборѣ: (см. высше стор. XXV.)

Вôттакъ наступили двѣ промовы: одна Гна Трещаковского „о потребѣ поднесенiя краевого земледѣльчества“ (см. низше ч. II.), въ котрôй мовецъ окрысливъ короткими но сильными словами нужденное состоянiе нашого земледѣлiя, оказавъ важнôсть и потребу поставленья тогожъ на степень другихъ просвѣщеннѣйшихъ народôвъ загрѣваючи родимцѣ до содѣланiя въ тôмъ предметѣ. — Въ другôй Гнъ Устiяновичъ съ привластнымъ Єму краснорѣчiемъ, прекрасными словы, цвѣтными барвами, черпаными изъ глубины его нѣжного сердця ôтмалювавъ долю нашои Руси, смѣлыми але правдивыми чертами смутне состоянiе Русина передъ очи поставивъ, заглянувъ глубокимъ взоромъ испытателя въ сердце его и ôтхиливъ на днѣ его добрую сторону, благородне тло души Русина и начертавъ смѣлою рукою его будущину, его воскресенiе... а на конецъ поломеннымъ краснорѣчiемъ загрѣвъ родимцѣвъ до дѣла просвѣщенiя народного, до управленья родимого языка (см. низше ч. I.). — Мова сiя сопровождаема була за кождымъ уступомъ громкими рукоплесканiями и ôтзывами „Слава“!!!!

Наконецъ Гнъ Иванъ Борысѣкевичь изъявивъ короткими словами благодаренiе съѣхавшимся и собравшимся въ такъ общеполезнôмъ намѣренiю именемъ комисiи приготовательнои, именемъ Матицѣ рускои, именемъ цѣлого народа Руского. —

Члены собору и честніи гостѣ запрошенѝ зостали на спôльный, братолюбный обѣдъ въ столовую свѣтлицю Семинарійскую, где при веселôмъ розговорѣ всѣ высшіи и низшіи угощенѝ, середъ веселости приносили многолѣтствія Єго Величеству цѣсарю и царю, преосвященнѣйшимъ Іерархамъ рускимъ, честному духовеньству рускому, положившому толикіи заслуги около просвѣщенія народного и поддержанья руского духа, свѣтлымъ Русинамъ свѣтскимъ непоколибимо устоявшимъ и доброжелающимъ народови рускому, побратимцямъ Славянамъ, передъ прочими народови Ческому и ихъ славнымъ мужамъ Шафарику, Палацкому, Запови и Гавличкови и пр. бравшимъ участіє въ нашôмъ дѣланію и состоянію. —

По обѣдѣ сôйшлися всѣ члены собору зновъ до музея о четвертôй годинѣ на обще засѣданіє. Всечестный крилошанинъ Михаилъ Кузьемскій перечитавъ имена всѣхъ честныхъ членôвъ вписавшихся въ соборъ загаломъ и особно въ якихъ галузяхъ науковыхъ, або въ котрыхъ выдѣлахъ кто трудитися желає — и тогди пороздавано билеты съ именами членôвъ, за указаніємъ которыхъ участіє въ парадахъ науковыхъ дозволено. —

Всечестный Предсѣдатель возвавъ ôтдѣлы, щобы повыбирали собѣ для веденія розговорôвъ въ своихъ засѣданіяхъ предсѣдателей, заступникôвъ, секретарей и комисій до уложенья програмôвъ для дѣланій рôзныхъ ôтдѣлôвъ, що такожъ заразъ наступило. — Наконецъ обрало собраніє для общихъ засѣданій такожъ предсѣдателя, єгоже заступникôвъ и секретарей.

Выбраныхъ тымъ способомъ предводителей имена и сочиненй ними програмы слѣдовати будутъ низше, яко и цѣле дѣйствованье ôтдѣлôвъ, изъ записникôвъ (протоколôвъ) почерпнуте, выложене буде.

Потому призначено день слѣдующій т. е. пятницю до начала робôтъ выдѣловыхъ, а понедѣлокъ т. е. $^{11}/_{27}$ Жовтня на обще засѣданіе для первого справозданья изъ дѣланій дотогочасовыхъ.

И на тôмъ окончався первый день засѣданій собору ученыхъ рускихъ и любителей народного просвѣщенія. —

*
*   *

Чинности выдѣлôвъ зачалися въ пятницю т. е. дня $^{8}/_{20}$ Ж. и продовжалися слѣдующимъ порядкомъ:

I. Ôтдѣлъ Богословія.

Предсѣдатель:
Іоаннъ Бохеньскій.
Секретарй:
Іосифъ Кульчицкій,
Михаилъ Малиновскій.

Комисія до уложенья програму для сего ôтдѣла составлена изъ слѣдующихъ лиць: Бохеньскій, Кузьемскій, Кульчицкій и Юзычинскій, которіи уложили предначертаніе слѣдующого содержанія:

„Обстоятельства непріязнй розвитію народовости нашои рускои, выключивши языкъ нашъ ôтъ всякого вышшого управленія черезъ лѣта многіи,

недозволили управляти въ нѣмъ божественніи спасительніи нивы богословія, а непріязнь тая тымъ бôльшіи ставляла ту перепоны, имъ тѣснѣйше съ вѣрою отецъ нашихъ народовость наша сполучена. Изъ тоей то причины сталося, же якъ будь чувствіе религійное въ сердци рускôмъ силнѣйше якъ въ народахъ иныхъ живетъ и во всякôмъ дѣланію обявляется, однакже нивы богословія що до народового языка нашего такъ суть еще залишеніи и запустѣліи, же въ каждôмъ оглядѣ и способѣ, представляется великая управы потреба; а то такъ, же ани мыслити о тôмъ, щобысьмы при теперѣйшнôмъ уже собранію, всячено до дальшои управы тоей покормь жизни вѣчнои плодящой нивы тилько розположити изъудолали. Про тое оставляючи часови и удобнѣйшому времени обширнѣйшое въ тôмъ заводѣ дѣланіе, возмемъ нынѣ гдекотріи тилько найближшіи и найпотребнѣйшіи въ тôмъ предметѣ рѣчи пôдъ розвагу; а то:

1) Чи теперѣйшній системъ науки богословія ôтповѣдаетъ со всѣмъ своему намѣренію? ащеже потребна ôтмѣна, въ которôмъ предметѣ и якова?

2) Чи теперѣйшній недостатокъ учебныхъ книгъ рускихъ въ предметѣ богословія, може бути на завадѣ, щобы объученіе тогожъ въ языцѣ рускôмъ съ наступующимъ заразъ курсомъ школьнымъ наступити могло?

3. Чи таковое объученіе може бути ôтъ разу во всѣхъ предметахъ? або тилько въ гденекотрыхъ? и въ которыхъ заведено?

4) Чи не належало бы письмо святое обширнѣйше якъ доси выкладати?

5) Которіи книги яко найпридатнѣйшіи теперъ заразъ на языкъ рускій переводити належитъ?

6) О кілько бувъбы времменникъ ѳеологичный потребенъ и на часѣ? и якъ таковый сочинити подобаетъ?

7) Чи молитвенники для людей мірскихъ нашего обрядку, которіи маютъ набоженьство въ языцѣ зрозумѣлôмъ, суть потребніи для живленія чувствъ религійныхъ и якъ таковіи уложити належитъ."

Выдѣлъ богословія собравшися дня 21. с. м. въ суботу, имѣлъ засѣданіе ôтъ 3го до 4го часа, на которôмъ по прочтенію програма розбирано слѣдующіи предметы:

a) Чи системъ дотыхчасный объученія богословія, ôтповѣдаетъ со всѣмъ своему намѣренію?

Крилошанинъ Кузьемскій уважавъ системъ теперѣйшній яко не ôтповѣдный належитому просвѣщенію желателей стану духовного: понеже до доброго объученія ѳеологôвъ належитъ, абы тіи съ цѣлымъ письмомъ святымъ якъ найдокладнѣйше обôзналися, до чого при теперѣйшнѣмъ системѣ способности немаютъ.

Свящ. Малиновскій чинитъ увагу, яко уже въ програмѣ министеріальнôмъ до уложенія скутечнѣйшихъ уставôвъ школьныхъ, недостатечнôсть теперѣйшного системy почасти выречено.

Свящ. Юзычинскій придаетъ, же и ординаріаты передъ двома лѣты на запытаніе надворнои комисіи просвѣщенія тое освѣдчили, же системъ дотыхчасный объученія ѳеологического докладнымъ и замѣрови ôтповѣднымъ не есть.

По многихъ розговорахъ освѣдчився выдѣлъ согласно за тымъ; же дотыхчасовый системъ науки богословія, до докладного объученія желателей стану духовного достанечнымъ не есть.

Дръ Гинилевичь внесъ, абы выдѣлъ вызначивъ комисію ôтъ членôвъ своихъ для уложенія лутшего системату науки богословія. Выдѣлъ согласившися на тое, поручивъ тое наступующимъ членамъ:

Левицкому Венедикту,	Юзычинскому Анто:
Гіеровскому Іакову,	Дру Ильницкому Іоан.
Гинилевичови Григорію,	Дзеровичови Иполиту,
Гарасевичови Іоанну,	Ганкевичови Юліану.

б) Що до того запытанія: чи теперѣйшній недостатокъ учебныхъ книгъ рускихъ въ предметѣ богословія може бути на завадѣ, щобы объученіе тогожъ въ языцѣ рускôмъ съ наступующимъ заразъ курсомъ школьнымъ наступити могло? учинивъ свящ. Гарасевичъ увагу, же таковое объученіе ту уже було, а тымъ самымъ знову лáтво бути може, же ôнъ самъ выкладавъ богословіе догматическое въ языцѣ рускôмъ и нынѣ тое выкладати готовый. Ува-

жано при тôмъ, же гдекотріи предметы богословія изъ оныхъ часôвъ Θеологіи рускои уложеніи до объученія знаходятся почасти тиномъ изданіи, почасти въ рукописяхъ.

Свящ: Малиновскій уважає, же таковое объученіе тымъ латвѣйше преднимати можна, понеже въ книгахъ церковныхъ всякіи до науки богословія потребніи изреченія знаходятся. Тымъ самымъ розрѣшено запытанье 2) въ той способъ: Же объученіе богословія во всѣхъ предметахъ могло бы уже съ наступующимъ рокомъ школьнымъ въ языцѣ ру̀скôмъ розпочатися.

Въ наступнôстъ того изреченія припоручено всечест: Гинилевичови и Величковскому попытати гг. професорôвъ богословія, чи пріймутся предметы свои съ наступующимъ курсомъ школьнымъ въ языцѣ рускôмъ выкладати.

При тôмъ розговорѣ возвѣщаетъ крилош: Кузьемскій, яко для установленія доцента для выкладу богословія пастырского въ языцѣ рускôмъ при тутейшôмъ всеучилищи потребніи до приналежныхъ правительствъ учиненіи суть предложенія.

в) О обширнѣйшôмъ объученію письма святого ôтложено рѣчь до нового системы, тилько пріято внесніе крилошанина Кузьемского, абы словеньскіи книги святого писанія, въ способнѣйшôмъ до употребленія изданію, якъ

суть тіи, въ котрыхъ доси выдавано, печатаній були и тое особлившой старанности сообщенія припоручити.

Наостатокъ приступивъ яко членъ сего выдѣлу священный Іосифъ Ловицкій.

И тако окончилося засѣданіе тое.

На засѣданію второмъ дня 24. т. м. въ вторникъ отъ 3го часа до 5го взято на выдѣлѣ Богословія слѣдующіи въ програмѣ обвѣщеніи предложенія.

г) Которіи книги богословія, яко найпридатнѣйшіи, теперь заразъ перевести и до друку приспособити належитъ?

Всечест. Гинилевичь вноситъ, абы комисію до уложенія програму лутшого системy богословія призначену, обовязати, щобы и тое розсмотрѣла, которіи книги були бы тому системови найотповѣднѣйшіи, а тымъ самымъ и до переводу найпридатнѣйшіи.

Крилош. Кузьемскій уважаетъ, яко системъ въ програмѣ просвѣщенія народного отъ министеріумъ найновше предложеный уже для того остоятися ледво зможе, понеже тамъ изречено, абы желателѣ стану духовного по большой части на свѣтѣ, нѣжь въ семинаріи пробували и же тому ординаріаты и консистори противлятся и протестовати будутъ, а тымъ самымъ отмѣна наступити можетъ.

А такъ выдѣлъ согласився на тое, яко нынѣ еще не на часѣ переводити на языкъ рускій книги богословія для изданія таковыхъ типомъ и съ тымъ стриматися належитъ, ажь ся новый способъ всякого объученія установитъ и упорядкуе: тымъ часомъ моглибы учителѣ тіи книги, которіи ся теперь употребляютъ для власныхъ ôтчитôвъ рускихъ переводити, або изъ тыхъ, которіи ся въ рукописяхъ знаходятъ ужиткевати.

Що до предложенія: д) О килько бувъ бы потребенъ и часѣ временникъ богословскій и якъ таковый сочинити подобаетъ?

О потребѣ таковόго временника токмо еденъ голосъ: лае якъ го сочинити подобаетъ, вносить всечест.. Гинилевичь: возвати ôтъ собранія членôвъ, абы ся освѣдчили, которіи и въ яковый способъ въ тôмъ вспôлдѣлати схотятъ, а тіи бы уложили между собою, якъ тое часописьмо выдаватися мае.

На внесеніе чест. Жуковского, абы сочинити часописьмо, въ которôмъ бы ся предметы всѣхъ выдѣлôвъ помѣщали, уважае крил. Кузьемскій, яко рѣчь несходную, щобы духовніи предметы вразъ съ мірскими помѣщати.

На запытаніе крил. Лотоцкого, где бы ся таковый временникъ печатати мôгъ, освѣдчилися гдекотріи чест. члены ôтъ діецезіи Перемыской, яко бы въ Перемышли тое выходити могло; на що крил. Кузьемскій тую учинивъ увагу, же намъ подобаетъ всякія силы и способы для общого народного про-

свѣщенія, що можъ совокупляти, съ рештою належитъ то зоставити на пôзнѣйше и тымъ припоручити, которіи ся таковымъ временникомъ занимати будутъ.

На внесеніе чест. Малиновского о потребѣ изданія докладнѣйшого ôтъ тыхъ, которіи ся теперь находятъ типика уставôвъ церковныхъ, который то типикъ готовый въ рукописи знаходится, уважавъ чест. Гинилевичь, же моглибы при календаряхъ, которіи намъ конче въ рускôмъ языцѣ выдавати належитъ, дорочніи уставы церковніи на способъ rubricelli латинской приложеній бути, а таковымъ способомъ захована бы найборше единостайнôстъ въ набоженсвѣ повсюду.

Крил. Кузьемскій мыслитъ на супротивъ, же то небудетъ рѣчею порадною, бо скоробы ся якове ухибленіе въ типѣ, якъ то густо бувае, прилучило, пôвторило бы ся по всѣхъ церквахъ: а спускаючи ся на таковое руководство, никто бы уставôвъ церковныхъ докладнѣйше объучатися невосхотѣвъ; тымъ бы ся пôднести мусѣла цѣна такового календаря, для придатку мірскимъ людемъ непотребного, окрôмъ того такой одно съ другимъ со всѣмъ нескладно есть.

По дальшихъ розправахъ стала тая ухвала, щобы календаръ рускій на рôкъ наступающій до друку выготивити. Внесеніе, щобы каждого святого, яковый тілько на котрый день припадае, въ ка-

лендари означити, не утрималося и одного ѳилько на каждый день поставити установлено.

Також внесенiє, умѣщати таковый типичокъ рочный при шематизмѣ упало: бôльше соглашалися въ тôмъ, абы для бôльшои одностайности ôтправы въ церквахъ таковый рочный типичокъ окреме выходивъ, неозначено вшеляко, кто бы ся тымъ занимати мавъ.

Потреба докладнѣйшого типика уставôвъ церковныхъ съ всякимъ потребнымъ изъясненiємъ, котрый яко книга церковна при каждôй церквѣ знаходити бы ся повиненъ, одногласно признана.

Всечест. Гинилевичь возваный здати справу изъ посланництва до учителей богословiя, завѣдомляєтъ, же всечест. крил. и професоры Левѣцкiй и Гiеровскiй освѣдчилися готовыми науку богословiя, въ предметахъ себѣ припорученыхъ въ языцѣ рускôмъ выкладати, же крил. и професора исторiи церковнои нема въ Львовѣ, протоє съ нимъ розмовитися не могли, инныхъ же учителей, которiи суть обр. лат. о тоє пытати здавалося бути рѣчь даремна.

Чест. Юзычиньскiй оповѣдаєтъ розговоръ съ директоромъ ѳеологiи, который му обявивъ своє намѣренiє, всякоє объученiє богословiя на тутейшôмъ всеучилищи въ языцѣ польскôмъ запровадити, а скоро бы учителѣ Русины по руски выкладати схотѣли своя объученiя, ôнъ ся постарає ô доцентôвъ до выкладанiя тыхъ предметôвъ въ польскôмъ языцѣ для латиньскихъ питомцêвъ.

Всечест. Гинилевичъ мыслитъ, же подобаетъ попытати вового собранія сонмъ школьный такъ званого (Schulrath), що ôнъ постановивъ въ справѣ обученія богословія.

Крил. Кузьемскій уважаетъ на тое, же тотъ сонмъ школный не есть заведенъ на пôдставѣ конституційнôй и тымъ самымъ насъ необовязуе, про тое изъясненія его постановленій пытати немаемъ причину.

Чест: Слѣмаковскій уважае, яко Русинамъ признана народовôсть ôтъ монархи и министеріумъ, а тымъ самымъ маемъ право заводити обученіе въ всѣхъ училищахъ въ краинѣ рускôй въ рускôмъ языцѣ, ходило тилько о способныхъ до того людей; а же маемъ таковыхъ, показалося явне при теперѣйшнôмъ собранію.

Про тое ухвалено обовязати Раду, щобы ся тая якъ найскорше до належныхъ вставила владѣній, абы уже съ наступающимъ рокомъ школьнымъ все богословіе було тутъ у Львовѣ въ языцѣ рускôмъ ôтъ всѣхъ учителей властивыхъ выкладане, а скоро бы которіи не були встанѣ такъ выкладати, то ся знайдутъ люде, що ихъ заступити могутъ: а о такôмъ поданію, належитъ разомъ и его Преосвященьство Митрополиту завѣдомити.

е. Що до молитвенниковъ для людей мірскихъ, узнавъ выдѣлъ единогласно, же хоть люде рускіи ôтправу въ церквѣ по найболшôй части

розумѣютъ и совокупно со священникомъ молитися повинніи: однакожъ могутъ молитвенники добре уложенніи до живленія чувствъ религійныхъ придатными бути и послужити къ полезнѣйшому моленію въ дому, або и въ церквѣ въ таковое время, коли ôтправы нема.

До очначенія способу, въ яковый такіи молитвенники уложити подобаетъ, выбрано комисію ôтъ наступающихъ членôвъ:

Гинилевичъ Григорій,	Данкевичъ Лука,
Гіеровскій Яковъ,	Малиновскій Михаилъ.
Слѣмаковскій Іоаннъ,	

Тая комисія означила I. же таковый молитвенникъ мае содержати въ собѣ:

1. Молитвы утренныя,
2. „ „ вечернія,
3. „ „ передъ школовъ и по школѣ,
4. „ „ передъ обѣдомъ и по обѣдѣ,
5. „ „ передъ сповѣдевъ,
6. „ „ по сповѣди,
7. VI. псальмовъ покутныхъ,
8. молитвы передъ причащ.
9. молитвы по причащенію
10. актъ вѣры, надежды и любви,
11. супликацію, святый Боже.
12. пѣснь Пречистая Дѣво М:
13. „ О кто кто Николаю любитъ
14. молитвы за родителей и добродѣятелей.

II. абы молитвы: Царю небесный, Пресвятая Тройце, Отченашъ, Вѣрую, Богородице дѣво и псальмы сочинилися въ языцѣ церковнôмъ, прочіиже въ народнôмъ рускôмъ языцѣ.

Втечестный Гинилевичъ обовязався таковый молитвенникъ уложити до друку.

Тойже пріймав на себе уложеніє календаря, скоро бы не було кому тутъ тымъ заниматися, але на всякій способъ проситъ, щобы му астрономичную часть послати.

На остатокъ усовѣтовано припоручити членамъ средоточного общеста просвѣщенія, избратися мающимъ, програмъ до часописьма богословского уложити и людей ревныхъ и ученыхъ до вспôлдѣланія для издаванія таковогo часописьма возвати.

Дня 24. Октобрія 1848.

Кульчицкій.

Секретарь выдѣлу богословія.

* * *

II. Ôтдѣлъ правъ сложенъ зъ самыхъ мужей обытавши во Львовѣ немавъ потребы сходитися доконечне въ опредѣленôмъ му времени и мѣстци. Частію для того, а частію зъ причины затрудненій свого званія предоставили члены тогожъ выдѣлу нарады свои до свобôднѣйшого времене, сходячися и працюючи ôтдѣльно у себе дома.—Въ предводителѣ сего выдѣлу обрані яко:

Предсѣдатель:

Лавровскій Юліанъ.

Заступникъ предсѣдателя:

Константиновичь Иванъ.

Секретарі:

Максимовичь Павелъ,

Лавликевичь Емиліянъ.

Оба первіи правники займалися переводомъ на рускій языкъ: „Книги законôвъ граждань-скихъ“ и уже далеко були поступили въ сихъ переводахъ, закимъ в. министерство призвало ихъ до комисіи учрежденной для перевода Законôвъ тыхъ, въ которôй комисіи неутомимо роботавши, перевѣвъ Гнъ Лавровскій Законы гражданскіи (кодексъ цивильный) а Гнъ Константиновичь Законы карніи (кодексъ криминалный); сочиненія дуже важніи такъ для ужитку ихъ въ новôмъ политическôмъ устройствѣ, яко и вообще для рускои словесности, для руского законодательного языка. Честь и подяка ôтъ рода руского симъ мужамъ, пробившимъ перву дорогу на тôмъ облогомъ лежавшемъ поли! —

* * *

III. Ôтдѣлъ любомудрія и наукъ природы.

Предсѣдатель:

Дръ Гаресевчь Іоаннъ.

Заступникъ предсѣдателя:

Вояковскій Сильвестръ.

Секретари:

Авдыковскій Арсеній,

Ижакъ Николай.

Время засѣданія ôтъ 3 до 4 часа по полудню.

До комисіи уложенія програму избраніи: Авдыковскій, Вояковскій, Гарасимовичь, котра уложила:

Програмъ ôтдѣленія философическского.

„Подобно якъ испытающіи любомудрцы существо человѣка въ опытнôмъ (емпиричеокôмъ) и умозрѣтельнôмъ (спекулативнôмъ) отношеніи, яко систему жизни, въ постепенннôмъ изслѣдованіи пріобрѣли, такъ открыли они такожь и самое основаніє той системы жизни, основаніє всей жизни, то єсть, въ себѣ и черезъ жизнь человѣческую посредственно розвивающого и удѣйствующогося духа, который якъ предметъ и подметъ въ купѣ въ самостоятельнôмъ изслѣдованіи породилъ науку любомудрія (философіи), истинолюбія. Тоєже любомудріє, коє для того существо своє ôтъ человѣческого существа, а посредственно и ôтъ божественного ôтлучати неможетъ — котороє то самоє органическоє єдинство и якъ оноє тую самую всеобщнôсть, тую общую важнôсть и конечнôсть имѣєтъ, тоє кажу любомудріє должно бы яко найважнѣйшій моментъ въ дѣяніяхъ просвѣщенія, съ двойственной точки зрѣнія розсмотрывати.

Во первыхъ: касательно того, яко производшая душа кождократной опытно-исторической настоящности человѣчества, во времени является.

Въ вторыхъ: по єго началу т. є. умѣ, который яко основаніє всѣхъ истинно философическихъ системôвъ, кои черезъ дополненіє (*Integrirung*) исторіи философіи дѣйствительный успѣхъ въ просвѣщеніи чевѣческого рода яко слѣдствіє єгоже совершенствованія-ся, не тôлько признаваютъ, но єще по причинѣ, что историчекія произшествія, якъ исторія просвѣщенія

свидѣтельствуєтъ, черезъ философическія школы умѣриваются въ системѣ и черезъ системы доказуєтъ.

Потому, что мы философическія теоріи, только по той части для просвѣщенія народа приводити можемъ, по которой тіи жадного односторонного вліянія на истинноє розвиваніє духа не будутъ имѣти, для того конечно бы намѣ было, єсли мы положеніє наше справедливо поняли, хотяй не съ одной школы изшедше, предложенія однои совокупно принимати, и въ томъ увѣренію предполагаю я выше реченный вторый пунктъ по слѣдующимъ моментамъ розсмотривати.

1. Въ которôмъ народѣ намъ современнôмъ появилась новая философическая система?

2. Были бы тымъ народомъ Нѣмцы, спрашиваю розпространилося ли ихъ нынѣшноє міра и жизни пониманіє между другими народами? чи таковоє также въ исторіи истиннымъ доказалося и новыя образы (формы) въ всей практической жизни уже произвести успѣло?

3. Можно ли и которія въ нѣмецкôмъ языцѣ въ философическихъ и єстественныхъ предметахъ изданіи книги, были бы соотвѣтвующими нашему народному духу и содѣйствовали бы также до просвѣщенія нашего народа и которая метода въ преподаванію таковыхъ философемовъ должна быти употреблена?

4. Которыя части изъ наукъ философическихь въводящихъ до тихже, психологическія ли свѣдѣнія въ купѣ съ естественными науками, или послѣднія преимущественно предъ первыми, и якимъ способомъ таковыя обнародовляти подобаєтъ, будь то для того что естествознаніє пособствуєтъ сельскому хозяйству.

5. Чи въ нашихъ всеучилищахъ по древнему школьному плану, съ любомудріємъ въ опредѣленнôмъ смыслѣ, случены философическія науковіи предметы математика, геометрія имѣютъ быти по всказаныхъ и по которыхъ сочинителяхъ на нашъ языкъ переведеными, или часточнымъ и для народа понятнымъ образомъ издаваными. — Или, быти можетъ, что въ тôмъ случаи, школьную комиссію о сообщеніє своєго школьного плану, а цѣлое собраніє о новоє избраніє комиссіи для книгъ переведенія подобаєтъ спрашивати, понеже послѣдное образованіємъ языка въ дусѣ народнôмъ занимаєтся."

На первôмъ засѣданію дня 20го Жовтня 1848 обрана була тôлько повыше опредѣлена комиссія, которая тутъ приведеный програмъ сочинила.

На другôмъ засѣданію дня 21го Жовтня 1848 изслѣдовано и установлено слѣдующе:

По довшôй обрадѣ членôвъ оказано:

1. Же найвыжшій щебель просвѣщенія особливе через любомудріє нарôдъ каждый осягнути може, тогды и нарôдъ рускій конечне любомудрія яко особнои науки потребуе.

2. Що ся тычитъ можебносги преподаванья въ

народнôмъ языцѣ любомудрія и наукъ природы въ нашôмъ краю, тую оказавъ Ч. Головацкій предложеніємъ давныхъ рускихъ рукописей, касающихся логики и метафизики выкладываныхъ на всеучилищи Львовскôмъ ôтъ 1786 ажь до 1808 года. Въ тôмъ самôмъ языцѣ были изданй и науки природніи.

3. Стосуючися до потребы временъ оказуєтся слѣдующая конечнôсть, дабы записати найновшіи изданіи книги зъ Россіи въ предметахъ любомудрія, математики и физики, на котрыхъ то книжокъ закупленіє по 1му ексемпляру члены того ôтдѣлу пôдоймаются кошта понести.

4. Потреба ся такожде оказала оголосити въ часописьмахъ, щобъ кандидаты тіи предметы выкладати желающіи зголосилися.

На засѣданію третôмъ дня 22го Жовтня 1848 года ôтчитавъ секретарь протоколъ засѣданія 2го.

По тôмъ узаконено, дабы выслати депутацію до ГГ. Крушиньского, Черняньского, Куиловского и Черкавского Василія, чибы неприняли на себе обовязокъ выкладати якій зъ философскихъ предметôвъ въ рускôмъ языцѣ. Зъ членôвъ приняли на себе должнôсть Ч. Трухановскій и Щелестакъ до выжъ реченыхъ Господинôвъ черезъ листы въ тôмъ взглядѣ запытаніє учинити.

Всечестный предсѣдатель внѣсъ, абы що року нашъ календарь бувъ издаваный и въ тôмъ взглядѣ обѣцявъ выробити програмъ.

На засѣданію четвертôмъ дня 23го Жовтня 1848 Ч. Гарасимовичъ предложивъ програмъ любому-

дрія и наукъ природы въ тôмъ справозданью повысше залученый пôдъ розвагу тогожде выдѣлу.

Всечестный Председатель Іоаннъ Гарасевичъ препоручивъ 2гій програмъ о календаряхъ выдѣлови до дальшого розпôзнанія и глубшого испытанія.

На пятôмъ засѣданію дня 24го Жовтня 1848 прочитано програмъ Ч. Гарасимовича каждый пунктъ зъ особна и по довшихъ нарадахъ принято що до:

1. Въ которôмъ народѣ намъ современнôмъ появилася новая философическая система?

Рѣшеніе. Система нѣмецкои философіи имѣетъ великое вліяніе на словенскй народы.

2. Были бы тымъ народомъ Нѣмцы, спрашиваю, розпространилося ли ихъ нынѣшное міра и жизни пониманіе (Welt-und Lebensansicht) между другими народами? — чи таковое также въ исторіи истиннымъ доказалося и новыя образы (форми) въ всей практической жизни уже произвести успѣло?

Рѣшеніе. Историческй появы теперѣшняго часу оказуютъ, что нѣмецкое любомудріе въ жизни Европейскихъ народôвъ удѣйствовалося.

3. Можно ли и которія въ нѣмецкôмъ языцѣ въ философическихъ и естественныхъ предметахъ изданіи книги былибы соотвѣтвующими нашему народному духу и содѣйствовалибы также до просвѣщенія нашего народа, и которая метода въ преподаванію таковыхъ философемôвъ должна быти употреблена?

Рѣшеніе. Яко приготовавчіи и початковіи дѣла до высшого выкладу философіи узнано: Всѣ части

философическій выкладаній через Дра Ганyша, а особенно що ся касаєт Душесловія (Психологіи) второє єго изданіє. — Математику Салямона — Геометрію Аппелтавера — Физику Ваумгартнера 8оє изданіє — Астрономію, Оптику и Метереологію Кунцека — Исторію природы издану через Браунгофера. — Метода залежить ôт учителя выкладающаго поєдинчіи предметы.

4. Которыя части зъ наукъ философическихъ въводящихъ до тыхже — психологическія ли свѣдѣнія въ купѣ съ єстественными науками, или послѣднія преимущественно передъ первыми и якимъ способомъ таковыя обнародовляти подобаєтъ, будь то для того что єстествознаніє пособствуєтъ сельскому хозяйству?

Рѣшеніє. Що ся касає 4го непрежде якъ по удѣленію школьнаго пляну можна щось близшого сказати.

5. Чи въ нашихъ всеучилищахъ по древнему школьному плану, съ любомудріємъ въ опредѣленнôмъ смыслѣ случены философическія науковіи предметы математики, геометріи и. пр. имѣютъ быти по всказаныхъ — и по которыхъ сочинителяхъ на нашъ языкъ переведеными или часточнымъ и для народа понятнымъ образомъ издаванными, или — быти можетъ — что въ тôмъ случаѣ школьную комиссію о сообщеніє своє школьного плану, а цѣлоє собраніє о новоє избраніє комиссіи для книгъ переведенія подобаєтъ спрашивати, понеже тоє образованіємъ языка въ дусѣ народнôмъ занимаєся?

Рѣшеніе. Що ся касаетъ 5го пункта, занесена була протестація ôтъ собранія всѣхъ ученыхъ рускихъ, же Русины въ такъ названôмъ соборѣ школьнôмъ немаютъ жадного довѣренія для народа рускаго, и ще ожидается рѣшенія той протестаціи.

Выше реченіи книги имѣютъ быти переведенными на нашъ языкъ и въ тôмъ случаю, еслибы не були ôтъ школьного плану до перевода презначены, понеже имѣютъ всегда свою важнôстъ науковую.

На засѣданію шестôмъ дня 25го Жовтня 1848 по прочитанію протоколу засѣданія 5го Ч. членъ Гарасимовичъ внêсъ поправу, що ся 4го пункта во взглядѣ методы ôтъ всѣхъ Ч. членôвъ принятую, дабы метода историческо-догматическая въ чисто-философическихъ частяхъ сгодно до изданыхъ книгъ филисофическихъ Гануша яко найполезнѣйшая принята була.

Що ся касаетъ науки религіи въ факультетѣ философическôмъ узаконено, дабы сія въ рускôмъ переводѣ зъ нѣмецкого уже уживаного автора уже въ тôмъ годѣ була выкладана. Близше опредѣленіе методы въ тôмъ предметѣ оставляемо выдѣлови богословія.

Що ся тычитъ програму о календаряхъ точный розборъ ôткладается на дальшій часъ: але узнается потреба выдаванья окремѣшного руского календаря ôтъ початку 1848го року: а въ тôмъ намѣренію Ч. члены Захарясевичъ Михаилъ зъ Сасова и Величко зъ Угринова Жовкôвскаго округа маютъ где-некотріи значнє выроблении приготованья. До со-

вершеного уложенія того календаря руского выбрана єстъ комисія зъ Ч. члена Іоанна Гарасевича и выше вспôмненыхъ 2 Ч. членôвъ.

До закупленія книгъ потребныхъ въ предметахъ философическихъ дали:

Ч. Желеховскій Юстинъ зъ Мудрича 1. Рс. К. М.

Ч. Авдыковскій Арсеній — — 3. Рс. К. М.

Ч. Величко Яковъ — — — 1. Рс. К. М.

Ч. Петрушевичь Антоній — — 2. Рс. К. М.

Ч. Кобриньскій Іосаф. изъ Коломыи 5. Рс. К. М.

Ч. Гарасевичъ Іоаннъ и Ловицкій Іосифъ пріобѣцяли дати пôзнѣйше по 2. Рс. К. М.

Дръ Іоаннъ Гарасевичъ
Председатель.
Николай Ижакъ
Секретарь.

* * *

IV. Отдѣлъ исторіи и географіи.

Председатель:

Антоній Петрушевичь.

Секретарѝ:

Иванъ Бѣрецкій,

Рудольфъ Мохъ.

Время засѣданія ôтъ XIго до ½ Iго часа.

На первôмъ засѣданію сего ôтдѣлу дня 21го Жовтня 1848 г. перечитавъ Г. Предсѣдатель програмъ ôтдѣла исторического нимъ самымъ сочиненый въ слѣдующихъ трехъ ôтдѣленіяхъ:

А) Предметъ.

Исторія Руси полудневно-западной.

„Предметомъ нашимъ суть дѣянія руского народа, начинаючи съ первыхъ временъ его появленіяся въ исторіи всемірной, даже до дней нашихъ. Єсть то просторонное, неизмѣрное былей рускихъ поле, обнимающе въ себѣ вѣковую жизнь народа нашего, такъ внутренную, якъ и внѣшную. Но до такъ великого дѣла несуть ани слабіи силы нашѝ, ани служащіи намъ средства по тому приспособленными. Для того ôтдѣлъ нашъ историческій по своихъ силахъ будетъ ся заниматѝ изключительно быліями отечества нашего, тôлько одною частію исторіи Руси т. е. Руси полудневно-западной, до которой земля наша причисляется. Правда, що исторія наша даже до половины XIVго вѣка, яко часть исторіи всеи Руси, была ôтъ древнихъ рускихъ лѣтописателей и новнѣйшихъ исторіографôвъ (Карамзина, Полевоя, Устріялова) уже бôльшею частію черезъ всю епоху нашего народного самостоянія (удѣлныхъ княжествъ) изслѣдована и оброблена: то однако намъ тую одну часть исторіи Руси, нашего любезного отечества, подобаетъ нынѣ съ далеко бôльшею подробностію, точностію, съ глубшимъ критическимъ розборомъ, съ обширнѣйшимъ

изложеніємъ предмета, изъясняти и описовати. При такôмъ изложенію часточной подробной исторіи нашои земли, нельзя никогда пренебрегати тую тѣсную связь, которая насъ до половины XIVго вѣка получала съ однокровными и одновѣрными нашими братьями, нельзя кажу пренебрегати тое ôтношеніе, въ якôмъ Русь наша стояла, до цѣлои еще самобытной Руси. По сей то причинѣ такожь и въ другой части нашои исторіи, начинающейся съ временъ пострадания нашего самостоянія политического, черезъ все наше Ляхолѣтіе, конечно намъ есть неустанно предъ очима имѣти, постепенное наше отчужденіеся сперва политическое, послѣ такожь и религійное ôтъ прочей Руси: слѣдствіемъ сего есть нынѣшне ледво не совершенное преобразованіе наше (особенно ученыхъ класъ нашихъ) що до истинного руского характера, пôдъ сильнымъ вліяніемъ запада. Такимъ то тôлько образомъ розкрыется передъ нами все наше прошедшее и мы легко понимати станемъ положеніе наше теперѣйшне и ôтгадаемъ будущую нашу судьбу. Не диво, що мы нынѣ въ днехъ нашего ôтрожденія, приходячи до сознанія народности нашей, принимаемся такъ охочо и живо до историіи нашей. Єсть бо тая чистымъ зеркаломъ ôтражающимъ всю жизнь нашу — въ которое поглянувши увидимъ всю нашу древнюю красоту и нынѣшнее безъобразіе. А такъ оно намъ скажетъ, що намъ нынѣ сбываетъ до прежней, надобной намъ такъ сказати физіономіи руской.

Б) Источники

до полуневно-западной Руси.

I. Лѣтописи.

а) рускія.	б) иностранныя.
1. Лѣтописи цѣлои Руси,	Лѣтописи Бизантійскія,
2. удѣльныхъ княжествъ,	Нѣмецкія,
3. городôвъ,	Угорскія,
4. монастырей,	Ческія,
5. церковныхъ братствъ, ставропигій и прч.	Польскія.

II. Грамоты, записи, ерекціи, посланія, пропамятники такъ мірскихъ якъ духовныхъ лицъ, н. пр. грамоты:

а) Княжескія, королевскія, сеймовыя,
б) Митрополитôвъ, Епископôвъ,
в) частный людей.

III. Жизнеописанія рускихъ Святыхъ и рôзныя рускія сказанія.

а) Въ патерикахъ,
б) Прологахъ,
в) Сборникахъ,
г) Минеяхъ и прч:

IV. Описанія путешествій по рускôй земли такъ ôтъ рускихъ, якъ и иностранныхъ людей.

V. Короткія записки исторического содержанія:

а) находящіяся по рôзныхъ книгахъ богослужебныхъ,
б) въ родословныхъ книгахъ, помяникахъ братствъ, ставропигій, монастырей и частныхъ людей.

VI. Памятники художественные.

а) Монеты рускихъ князей и королей польскихъ бытыя на Руси,
б) образы древной живописи историческихъ лицъ,
в) ваянія (рѣзьбы) и. пр. надгробные камени, кресты и. пр.
г) оружія, приборы....
д) сосуды, урны и проч.
е) украшенія, гривны, ожерелья.

VII. Преданія (изъустная народная лѣтопись) руского народа.

а) Сказки — повѣрія, обычаи, примѣти...
б) Свята и праздники народно-рускіи.
в) Пословицы, поговорки и пр.
г) Пѣсни —

α) праздничныя: коляды, щедрôвки, гаилки...
β) обрядовыя: свадебныя, похоронныя...
γ) историческія: 1) съ временъ поганьства, 2) удѣльныхъ княжествъ и 3) ляхолѣтія.

Примѣчаніе: Сей источникъ не былъ еще доси историками рускими употребленный. Нашѝ рускія народніи преданія удостояются, дабы ихъ остатки променъ народомъ сохраняющіеся собирати, привести въ порядокъ, объясняти и якъ тôлько можно ихъ дополняти извѣстіями письменныхъ памятникôвъ: понеже они проливаютъ великій свѣтъ на нравственное и умственное состояніе народа нашего руского.

VIII. Такъ званые нѣмые памятники:

Урочища, городища, земныя насыпи, могилы, розвалыны городôвъ, крѣпостей, каменныхъ здапей, монастырей, и проч.

Ихъ подробное описаніе и удержевающихся еще съ ними въ народѣ преданій въ мѣстѣ съ ихъ чертежами изъяснило бы много историческихъ фактôвъ, доси недостаточно изслѣдованыхъ рускими учеными.

В). Средства.

къ розширенію знанія отечественной нашей исторіи.

а) Учрежденіе исторического руского общества, и также

б) Археографической комиссіи для обôзрѣнія архивôвъ нашихъ городскихъ, монастырскихъ и частныхъ людей, для собранія письменныхъ историческихъ памятникôвъ служащихъ до отечественной исторіи.

в) Издаваніе печатью тихже историческихъ матеріялôвъ.

г) Закладываніе рускихъ библіотекъ и чителней, также

д) Музеевъ для рôзныхъ древностей рускихъ...

е) Ученіе исторіи руской въ школахъ народныхъ и въ всеучилищахъ."

Собраніє застанавлялося надъ одинокими частями того програму и узнало важнôстъ того предмета и обмышляло надъ средствами, якимибы хотя частію приводити єго въ дѣйствіє можно було.

Кромѣ того на тôмже засѣданію учинивъ крил. Кузьемскій внесеніє, щобы якъ найскорше уложити коротку исторію нашои Руси для объученія народа по школахъ, котре то внесеніє одноголосно пріяте зостало.

На второмъ засѣданію перечитавъ Ч. Никола Синовôдскій своє предначертаніє: О устроєнію читательныхъ обществъ округовыхъ словяно-рускихъ. Красноє тоє сочиненіє принято съ общимъ одобреніємъ. — Ôтпись єго сложенъ до протоколу ôтдѣлового, но понеже тогожь самого содержанія розправа напечатана була въ „Зорѣ Галицкôй 1849 г., для того не умѣщаємъ єи тутъ, но ôтсылаємъ читателей до помянутого часописьма, где въ 77ômъ Числѣ зъ дня 14/28 Вересня 1849 г. на сторонѣ 458 єи найти могутъ пôдъ надписомъ: Внесеніє Ч. Священника Н. Синовôдского въ Радѣ окружнôй Коломыйскôй ухвалою цѣлого собранія приняте, а на 459 стор. и слѣд. Устроєніє округовой чительни словяньской пôдъ оглядомъ складки, купованья, читанья и употребленья книгъ.

Потому Ч. Михаилъ Захаріасевичь занимающійся географією предложивъ слѣдующій

ПРОГРАМЪ

до укладу географіи въ языцѣ рускôмъ.

„Въ уложенью землеопису въ рускôмъ языцѣ мае ся зважати на порядокъ. Для початковыхъ треба уложити землеописъ загальный въ трехъ передѣлахъ.

На самъ передъ представляеся земля наша въ стосунку ей до составу (систематy) планетарства нашего солнечного. Зъ того доказуеся округлôсть земли, ей оборотъ около своей оси и бѣгъ рочный около сонця, початокъ дней, причина неравностайности дней що до довготы ихъ, чтыри поры року. Зъ того изъясняется також стусунокъ земли до свого дружника (трабанта) мѣсяця, причина розмаитыхъ фазъ або измѣнъ мѣсяця. Далѣй въ короткости о прочихъ планетахъ и кометахъ.

То буде становити 1ый передѣлъ землеопису загального пôдъ именемъ землеописъ мѣрничій.

Въ другôмъ передѣлѣ зважается коротко на часть земли твердую и мягкую т. е. на сталу землю (материкъ) и воду; подѣлъ сталой земли на розмаитіи виды що до ей поверхности, на части складовіи земли т. е. плоды, подѣлъ плодôвъ на копальництво, рослинность и животность.

Потомъ о водѣ, ей початку назвискахъ, глубинахъ.

Переходится на пôдсонье природне отъособенне ôтъ пôдсонья звѣздного (астрономичного).

Далѣй о воздуху, его розличности, зъявискахъ и вплывѣ на плоды земніи.

На остатку о людехъ, ихъ барва, великость и языкъ. А то чинитъ другій передѣлъ землеопису въ взглядѣ природнômъ або землеописъ природный.

Третая часть загального землеопису есть то политична, маюча взглядъ на землю, яко мешканье людей, соединеніе ихъ въ паньства, рôжница паньствъ, ихъ рядъ и складъ, о власности, земли плодахъ, о народахъ, ихъ богослуженіи, способѣ житья, обычаяхъ, поступахъ.

Землеописъ особенный.

По подѣлѣ земли на пять головныхъ частей, переходится на Европу, описуются ей границѣ, моря, рѣки головніи, горы, пôдсонье мѣрничне, плоды, роздѣлъ людей що до языка, вѣры, способу житья, поступку въ рукодѣльствѣ и просвѣщеніи, розмаитость паньствъ, ихъ складъ и рядъ, народы головніи европейскіи що до языка.

Переходится на паньства окромѣшнй, а на самъ передъ о паньствѣ Австрійскôмъ або Ракузкôмъ, его границяхъ и пôдсонью, о рѣкахъ головныхъ, озерахъ, горахъ, богатствѣ плодôвъ земныхъ, о країнахъ до складу того паньства належащихъ, рядѣ и владѣтели. Кажда краина описуется потôмъ изъ особна, ей междумежіе, богатство, рѣки, горы, ôтдѣлъ краины о мѣстахъ и рѣчехъ памяти годныхъ.

Дальшій подѣлъ выкладу о иныхъ паньствахъ и другихъ частехъ свѣта будетъ залежати ôтъ пляну школьного.“

Межи иншими увагами съ причины сего програму произнесеными вносивъ Ч. Жуковскій, щобы въ землеписи географическiи имена мѣстъ, рѣкъ, гôръ и т. п. такъ употребляти, якъ нарôдъ (словеньскій) вымавляе.

Всечестный крил. Кузьемскій вноситъ, щобы учинити возваніе общое сгодно съ уложенымъ програмомъ о тое, дабы всѣ любовники исторіи отечественнои хотѣли ревностно занятися пошукованіемъ, собираніемъ и описываніемъ всѣхъ памятникôвъ рускихъ принадлежащихъ нашôй отечественнôй исторіи.

И такъ собирати знаходящіися еще:

Лѣтописи рускіи, грамоты, записи, посланія; жизни описанія рускихъ Святыхъ, сказанія рускія; путешествія по рускôй землѣ, короткія историческія записки, находящія въ богослужебныхъ книгахъ, надписи древнія въ церквахъ, на каменяхъ гробовыхъ, крестахъ и. пр. потому древнія рускія монеты; печатки; такожъ народныя историческія сказки, пѣсни, пословицы; описаніе городищъ, земныхъ насыпей, могилъ, розвалинъ городôвъ, монастырей и съ ними полученія преданія въ мѣстѣ съ ихъ росписомъ и планомъ.

На конецъ еще внêсъ Ч. Лозинскій, абы для пожитку народного Исторію южнои Руси Н. Мар-

кевича перевести и для общои вѣдомости такъ школьнои, яко и домашнои науки, для обсвоеняся съ дѣяніями отечественными якъ найскорше народови въ руки подати.

На третôмъ засѣданію дня 25го Жовтня в. г. була бесѣда о потребѣ учрежденія историческего общества, котребы ся займало объѣздомъ и переглядомъ краины нашои, при тôмъ слѣдило и вышуковало все тое, що бы до исторіи отечественнои послужити могло. Найденй членами общества матеріялы и изслѣдованья малибы ся печатію оголошати. — Говорено также о заложенью библіотеки, гдебы важніи памятникй сохраненй бути могли. — На тôмъ закôнчивъ ôтдѣлъ свои засѣданія.

А. Петушевичъ Предсѣдатель.
Р. Мохъ Секретарь.

* * *

V. Ôтдѣлъ училищъ.

Предсѣдатель:
Левицкій Іосифъ.

Заступникъ Предсѣдателя:
Добряньскій Антоній.

Секретарй:
Кобрыньскій Іосафатъ.
Хоминьскій Стефанъ.

Комисія до составленья програма для низшихъ составилася изъ слѣдующихъ осôбъ: Ч. Ца-

ревичъ Іосифъ, Хоминъ Тимофтей, Малицкій Іоаннъ; до высшихъ же школъ слѣдующій: Ч. Леонтовичъ Феодоръ, Синоводскій Николай, Царевичъ.

Время для выдѣловыхъ засѣданій ôтъ 10 до 12 часа.

Першая комисія сочинила слѣдующій

ПРОГРАМЪ

касающійся выдѣлу школьного для низшихъ училищъ.

„Понеже уже ôтъ 1815го року низшіи школы рускіи такъ парохіальніи, яко тривіальніи по бôльшôй части въ Галиціи заведено, а тіи такъ малозначный поступокъ или успѣхъ на нашихъ рускихъ родимцяхъ справили — тожъ заходитъ важное вопрошеніе, зъ якои причины или завады произôйшло, же до сего часу такъ мало свѣдомыхъ писменности рускои и иноплеменнои межи нашимъ народомъ, особливо сельскимъ, знаходится?

I. Чи причиною того були:

а) Нарôдъ самъ и его тяготы пôдданьчіи?

б) Чи къ сему приставленніи учителѣ? чи Священники?

в) Чи урядъ краевый?

г) Чи неспособно ученніи предметы?

д) Чи недостатокъ или бракъ предметôвъ?

II. Розвязавши тое, якъ маемъ въ каждôмъ разѣ въ тыхъ взглядахъ поступити и тіи перепоны или завады къ объученію народа руского усунути?

III. На много класъ маются низшіи школы по-

дѣлити? чи останутъ оніи при теперѣшнôмъ, чи ôтмѣннôмъ подѣленію?

IV. Яковіи учебніи предметы маютъ ся въ каждôмъ ôтдѣлѣ или классѣ преподавати? которіи предметы въ народнорускôмъ, а которіи въ церковнôмъ языцѣ?

V. Чи належитъ до школьныхъ рускихъ предметôвъ спѣвъ церковный?

VI. Кому бы приналежало особливо заниматися уложеніемъ или переведеніемъ учебныхъ предметôвъ школьныхъ учителямъ, въ тôмъ заводѣ искуснымъ, чи священникамъ?"

Пôдля того програму державъ ôтдѣлъ училищный свои засѣданія, а именно на 1ôмъ засѣданію перечитано програмъ черезъ Ч. Тимотея Хомѣна и Іоанна Малѣцкого до комисіи избранныхъ предложеный, розбирано програму того 1ый вопросъ:

> Кто бувъ причиною неуспѣху и малозначного поступу въ нашихъ народныхъ рускихъ училищахъ ôтъ 1815го года заведеныхъ; чи нарôдъ самъ и его тяготы пôдданьчіи, чи учителѣ, чи священники, чи урядъ кравевый, чи неспособніи учебніи предметы, чи недостатокъ или бракъ учебныхъ предметôвъ?

На тое внесла бôльшая часть членôвъ наступующое:

I. Причина, що училища ôтъ 1815го року такъ мало успѣли, находится якъ и во всѣхъ на-

родахъ во обще, такъ и у насъ, по части въ народѣ самôмъ, однакъ найбôльше въ тôмъ, що мы не мали ни засобу для учителей, ни будынкôвъ училныхъ, ни ко ученію молодежи способныхъ учителей, що нашій священники при своимъ частымъ переселенію, лихôмъ утриманью и трудахъ господарскихъ не мали и духа народного, що книгъ ко объученію юношества руского небыло потребныхъ и ихъ тяжко было спроважувати; таже неучено такихъ предметôвъ, которіи бы нарôдъ нашъ заохочували и матеріальную корысть приносили, найбôльше же дѣдичій ставляли ученію перепоны. — Словомъ причины были во злôмъ системѣ правительства.

На засѣданію 2ômъ 21го Жовтня честный предсѣдатель Іосифъ Левицкій задаетъ вопрошеніе:

1. Чи букварій такъ въ Ставропигіи Львôвскôй, яко и въ Перемышли выдаваніи ко объученію въ читанію были стосовными и способными?

На тое згаджаются всечестніи члены выдѣлу школьного, що они не были ни успособляющими ко чтенію, ни стосовными для молодежи.

2. Запытуетъ честный предсѣдатель: Чи системъ методичный складанья букъвъ въ слоги по названію ихъ именъ, а не по звуку есть приличнымъ и безвреднымъ?

На тото рекли всѣ присутствующіи члены, що совсѣмъ не былъ стосовнымъ, но бôльше шкодливымъ или вреднымъ.

3. На вопрошеніе: Чи маются давніи назвы буквъ кириллійскихъ удержати и заразъ при почату ученія дѣтей преподавати или оставляти?

Принято одногласно, що давніи назвы буквъ яко историческіи маютъ ся удержати отъ рода въ родъ, и въ тôмъ молодежь заразъ зъ почату управляти и обучати, постановлено такие называти давное *и* иже, а давное *і* (иже) і (у), що доводитъ гласна ъ і = ы.

4. Понеже давная назва буквъ при складанію слогôвъ есть утруждаючою, якій бы лекшій спосôбъ можна ко сему ужити?

Всѣма членами выдѣлу сего ухвалено согласно, уживати во всѣхъ училищахъ народныхъ при складанію слогôвъ, яко лекшои и понятнѣйшои, такъ званои лавтиръ-методы. — И такъ установлено, абы мѣсто буквы *азъ* говорити *а* мѣсто *буки бе* мѣсто *глаголь ге* и. т. д.

Учитель Царевичъ робитъ увагу: щобы до голосу согласнои жаднои буквы самогласнои недодавати, понеже иначей дѣти голосу слышимого ôтъ знаку или буквы не розличаютъ и есть того мнѣнія, щобы при начальнôмъ обученіи розрôжняти голосъ слышимого знаку (Lautzeichen) ôтъ его видимого названія (Lautnahme). — Примѣръ ко сему предпоставляютъ училища въ Нѣмеччинѣ и при глухонѣмыхъ.

Учитель Малѣцкій вноситъ противно, же тое мнѣніе Господина Царевича, для такихъ шкôлъ, где многое число дѣтей находится, цѣлкомъ не есть стосовное.

Честн. Священникъ Кульчицкій есть такожъ сего мнѣнія, абы до согласнои при наученію начальнôмъ многочисленныхъ дѣтей конче додати самогласную и попираетъ сіе доводами.

Для того на голосованіе всѣхъ честныхъ членôвъ установлено, абы тамъ, где великое число дѣтей учится, до коренного звуку согласнои буквы въ послѣди додавати короткое *е*, а где есть малое число дѣтей, можна буквы согласніи по звуку безъ прикладанія самогласного *е* преподавати.

'По семъ утворено вопрошеніе:

Якъ мается спряжная буква *ъ* и *ь* при складанію слогôвъ называти?

Въ тôмъ согласно установлено, щобы при складанію слогôвъ на кôнци стоячое *ъ* и *ь* не называти, токмо при объученію буквы *ъ* сказати, що тотъ знакъ естъ твердый, а *ь* есть знакъ мягкій или отончевающій.

Тогды наступило вопрошеніе: Чи буква *ъ* естъ коньче потребная.

Честный предсѣдатель Левицкій зъ своего многолѣтного переконанія вноситъ, же буква *ъ* при кôнци слôвъ на твердую согласную сходящихъ, коньче потребна, не токмо въ церковнôмъ, але и въ русконароднôмъ языцѣ и попираетъ, же буква острая при конци стоячая безъ *ъ* немаетъ полного голосу — при тôмъ покликается на общое ухваленное принятіе безъ жадной измѣны всѣхъ буквъ кирилійскихъ.

LXXVIII

Священникъ Мохъ противенъ тому мнѣнію наводитъ, абы ъ яко непотребную и ничто непомагающую букву въ писанію со всѣмъ выпустити и попираетъ очевидно своими доводами.

На остатокъ по рôжноголоснôмъ розговорѣ ухвалено, абы буква ъ яко непреодолимый забытокъ предкôвъ нашихъ, черезъ много столѣтій уживаный, и надаль позостала, а понеже ъ въ церковныхъ книгахъ великую ролью граетъ и молодѣжь ôтъ школьныхъ книгъ къ читанію церковныхъ есть въ найблизшôмъ стосунку, для того въ жаденъ способъ не можна ъ въ писанію оставляти.

Потôмъ пытано:

Чи не была бы потребная яковая такая книжечка ко успѣшному наученію исклада нію слогôвъ?

Многимъ вѣдомо, же во всенародное употребленіе азбуки рускои выйшла книжечка для найменьшихъ дѣтей, починающихъ ходити до школы тривіальнои во Шклѣ, выдрукована въ Перемышли 1844. року трудомъ Іосифа Левицкого, ту предложена. Коли тои книжечки для еи зниженои таности по 1 кр. въ ср. монетѣ, цѣлый аркушъ на клеевôмъ паперѣ уже 20.000 ексемплярôвъ розширилося и другое изданіе наложене зостало, то внесли честніи члены, чи не моглабы Матиця руская тую книжочку своимъ коштомъ зо 20.000 тысящъ ексемплярôвъ наложити и меже народъ рускій въ Галиціи якъ найскорше розôслати.

Тутъ зайшло вопрошеніе: Чи кромѣ букваря еще яковіи книжки учебніи знаходилися для школъ

народныхъ парохіальныхъ и тривіальныхъ? А ôтповѣджено же:

Малисьмо еще катехисмъ малый и великій, также книжочку „повинности ко Монарсѣ"; але тіи книжки небыли достаточными для объученія дѣтей, понеже въ издаванію въ рôжныхъ типографіяхъ были собѣ несогласніи, особливо букварѣ.

Яковіижъ бы лучшіи книжки были ко объученію дѣтей потребніи? або котрі изъ существующихъ можна употребляти въ школахъ? — Всѣ члены представляли, же

1) Новоуложеный букварь по засадахъ лавтиръ-методы необходимо есть потребный такъ въ русконароднôмъ, яко и въ церковнôмъ языцѣ — що уже намѣстникъ Добряньскій выготовавши пôдъ розборъ комисіи пôддавъ.

2) Катехизмъ одностайный малый и великій для обоихъ діецезій.

3) Грамматика короткая и бôльшая русконародного и церковного языка.

4) Книга для чтенія, сочиненія Блоньского въ Вѣдни напечатана.

5) Рахунки или книга численія.

6) Евангелія и Апостолы на недѣлѣ и свята напечатаніи въ ставропигіаньскôй печатни.

7) Библійніи повѣсти старого и нового завѣта Господина Добряньского и крыл. Вен. Левицкого.

8) Сокращенная географія или землеписаніе и исторія руского народу въ короткости.

LXXXVIII

Священникъ Мохъ противенъ тому мнѣнію наводитъ, абы ѳ яко непотребную и ничто непомагающую букву въ писанію со всѣмъ выпустити и попираетъ очевидно своими доводами.

На остатокъ по рôжноголоснôмъ розговорѣ ухвалено, абы буква ѳ яко непреодолимый забытокъ предкôвъ нашихъ, черезъ много столѣтій уживаный, и надаль позостала, а понеже ѳ въ церковныхъ книгахъ великую ролью граетъ и молодѣжь ôтъ школьныхъ книгъ къ читанію церковныхъ есть въ найблизшôмъ стосунку, для того въ жаденъ способъ не можна ѳ въ писанію оставляти.

Потôмъ пытано:

Чи не была бы потребная яковая такая книжечка ко успѣшному наученію исклада нію слогôвъ?

Многимъ вѣдомо, же во всенародное употребленіе азбуки рускои выйшла книжечка для найменьшихъ дѣтей, починающихъ ходити до школы тривіальнои во Шклѣ, выдрукована въ Перемышли 1844. року трудомъ Іосифа Левицкого, ту предложена. Коли тои книжечки для еи зниженои таности по 1 кр. въ ср. монетѣ, цѣлый аркушъ на клеевôмъ паперѣ уже 20.000 ексемплярôвъ розширилося и другое изданіе наложене зостало, то внесли честніи члены, чи не моглабы Матиця руская тую книжочку своимъ коштомъ зо 20.000 тысящъ ексемплярôвъ наложити и меже народъ рускій въ Галиціи якъ найскорше розôслати.

Тутъ зайшло вопрошеніе: Чи кромѣ букваря еще яковіи книжки учебніи знаходилися для школъ

народныхъ парохіальныхъ и тривіальныхъ? А ôтповѣджено же:

Малисьмо еще катехисмъ малый и великій, также книжочку „повинности ко Монарсѣ"; але тіи книжки небыли достаточными для объученія дѣтей, понеже въ издаванію въ рôжныхъ типографіяхъ были собѣ несогласніи, особливо букварѣ.

Яковіижъ бы лучшіи книжки были ко объученію дѣтей потребніи? або котрй изъ существующихъ можна употребляти въ школахъ? — Всѣ члены представляли, же

1) Новоуложеный букварь по засадахъ лавтиръ-методы необходимо есть потребный такъ въ русконароднôмъ, яко и въ церковнôмъ языцѣ — що уже намѣстникъ Добряньскій выготовавши пôдъ розборъ комисіи пôддавъ.

2) Катехизмъ одностайный малый и великій для обоихъ діецезій.

3) Грамматика короткая и бôльшая русконародного и церковного языка.

4) Книга для чтенія, сочиненія Блоньского въ Вѣдни напечатана.

5) Рахунки или книга численія.

6) Еvангелія и Апостолы на недѣлѣ и свята напечатаніи въ ставропигіаньскôй печатни.

7) Библійніи повѣсти старого и нового завѣта Господина Добряньского и крыл. Вен. Левицкого.

8) Сокращенная географія или землеписаніе и исторія руского народу въ короткости.

9) Таже сокращенная економія или господарство и технологія.

10) Право гражданьское во кратцѣ.

И наконецъ пѣніе церковное.

Въ тôмъ соединилися всѣ честніи члены выдѣлу училищъ и засѣданіе окôнчилося. —

На 3ôмъ засѣданію ставлено вопрошеніе: которая книжечка рахунковая или числительная могла бы быти для молодежи найдогоднѣйшою? — А такъ представляно розмаитыхъ укладателѣвъ сочиненіи рахунки: — Напередъ

а) Рахунки черезъ Господина Гуркевича уложеніи, желаючи одногласно, абы до напечатанія Матици руской были предложеніи.

б) Господинъ Малѣцкій оголосився также, же маетъ коротко сочиненіи рахунки.

в) Таже возвѣщено, же уже есть печатана книжечка рахунковая на 2хъ аркушахъ, которая бы дуже стосовною могла быти для найменшихъ дѣтей, и которая для своеи таности численно уже розпространена. Она издана ч. Іосифомъ Левицкимъ.

г) Господинъ Домковичъ сочинивъ тякожде рахункову книжечку для шкôлъ народныхъ и представляетъ, же его числительная таблиця особливо заслугуетъ на увагу для того, же той новый системъ для своеи поединчости особенно селянамъ буде придатнымъ.

Тутъ ухвалено одноголосно, абы тотй сочиненія якъ найскорѣй Матици руской пôдъ розсудже-

ніе предложити и котороє зъ нихъ за найлучшое узнанымъ буде, не отложимо печатати.

Що до грамматики народнорускои, то та єсть уже учителемъ Малъцкимъ въ обширности оброблена и Головнôй Радѣ рускôй предложена и за догодную узнана — якоже и грамматика церковного языка намѣстника Добрянского — о нихже жадано, абы особливо грамматика языка русконародного якъ найскорше была издана.

При тôмъ установлено, же єще книжка о рускôмъ стилю єсть потребна, а то въ способѣ якъ єсть нѣмецкій Wiener-Sekretär подлугъ теоріи Гуртля.

Къ тому за соєдиненіємъ членôвъ предлагаєтъ священникъ Кобрыньскій зъ 1848 року въ Вѣдни печатаную книгу о господарствѣ. — Тожъ само садоводство Гаврышкевича, печатане въ Перемышли препоручаєтся особенно къ наученію и разспространенію якъ найборше.

Що ся касаєтъ церковного спѣву, то маєтся разпространити въ каждôмъ училищи въ 1847 року въ ставропигіи изданый Гласопѣснецъ.

Ко гармонійному объученію спѣву предкладаєтъ господинъ Домковичъ начала музики вразъ съ потребными до того инструментами, на що члены згодилися, щобы таке могло быти меже народомъ нашимъ разпростанено.

Ко лучшому набытію книгъ учебныхъ установлено: Абы въ каждôмъ деканатѣ бывъ складъ книгъ учебныхъ, и абы Матиця руская старалася

книги якъ найтанѣй выдавати, и также о бѣдныхъ и нищихъ ученикахъ памятати, абы имъ безплатне учебніи книги що рôкъ точно присиланї были.

Въ гимназіяхъ же рускихъ що касается книгъ учебныхъ признали члены одноголосно, же уже книжки въ рукописи потребніи ко тому найбôльше суть выготованіи и учителѣвъ ко обсадженію есть много здольныхъ и способныхъ, если бы же инніи книги для гимназій были приписаніи, абы тіи якъ найскорше на рускій языкъ переведеными были.

Зъ тымъ закôнчилося Зое засѣданіе.

На четвертôмъ засѣданію ураджено, що методика, которая была въ нѣмецкôмъ языцѣ уложена, мается перевести на народный языкъ съ застосованіемъ до руского языка; — также катехитека теоретична и практична Леонгарда въ школахъ мается уживати, або якую урядъ школьный припишетъ.

Зайшло вопрошеніе: Чи тіи дѣти, которіи училися народноруского языка въ нисшихъ школахъ, маются тогоже и въ гимназіяхъ учити?

Въ теперѣшнихъ часахъ есть для гимназій бôльшая грамматика русконародного языка потребная — но тогды, якъ дѣти въ народныхъ школахъ выучатся языка руского, переходячи до гимназій, не потреба еще разъ учитися грамматики, — лишъ повинна быти выкладана наука стиля и литературы языка руского.

Также установлено, абы низшіи школы ыли подѣленї на 4 класъ, на елементарную I. II и II ю

кляссу и по преписаному пляну для школъ народныхъ польскихъ также и для рускихъ предметы и годины подѣленіи были.

Въ школахъ народныхъ въ IIой и IIIой классѣ мается также грамматика языка церковного преподавати и чтеніе зъ книгъ церковныхъ, — таже Евангеліе и Апостолъ объясняти.

Що до будовлѣ школъ и упосаженія учителей потреба, щобы Правительство черезъ собѣ прислужающіи средства правне таковіи учреждала, однакже щобы народъ рускій и за нового систему (ряду) просвѣщенія не лишався, судимо быти конечною потребою, ажебы Рада въ каждомъ округѣ принаймнѣй 4охъ контролоровъ зъ своей ревности ко языку рускому добре знакомыхъ обрала, и имъ успѣхъ просвѣщенія народа руского препоручила, щобы таковіи добре знали, якъ просвѣщеніе народа въ каждомъ селѣ или мѣстѣ поступаетъ — тому — щобы въ сей часъ о недостаткахъ переконавшися до Головной Рады руской во Львовѣ доносили; котра бы своимъ уже всѣмъ извѣстнымъ усердіемъ до того всѣхъ средствъ ужила, щобы ведля права во выказаныхъ селахъ и мѣстахъ просвѣщеніе народа своимъ природнымъ ишло порядкомъ. Также просимъ, щобы была учинена нота до обоихъ консисторовъ, ажебы старый способъ складаня слоговъ названьемъ буквъ утруждающій, не токмо въ чужихъ языкахъ, але и въ рускомъ складѣ бувъ разъ на завше скасованый и всѣмъ учителямъ повагою консисторя приказано, высше выложенымъ способомъ науку складовъ яко дуже полезнымъ удѣляти.

Препоручается также честными членами одногласно, абы рускую скоропись Г. Выслобоцкого яко найпоединчѣйшую въ училищахъ народныхъ запровадити, на що самъ Господинъ Выслобоцкій согласився.

Ч. членъ выдѣлу сего для выробленія програма для училищъ гимназіялныхъ призначеный О. Синовôдскій предкладаєтъ програмъ, корорый языки класичніи, нарѣчія славенскіи, мовы європейскіи маєтъ въ засадѣ — и въ предметѣ Богочестія (Религіи) ôтмѣну касающуюся движенія духа религійного замышляєтъ, а именно слѣдующого содержанія:

ПРОГРАМЪ

для руско-галицкихъ школъ гимназіяльныхъ.

Плянъ доси затриманый мавъ то зло, що на корысть вымерлыхъ языкôвъ класичныхъ залишавъ живй європейскй. Якъ кляссики мовь взôръ и ключъ письменности всѣхъ племенъ и часôвъ повиннй бути затриманй, такъ нашимъ молодцямъ повинно бути наручно пôзнати словеснôсть Словянъ и инщихъ передводительныхъ народôвъ въ союзѣ європейскôмъ.

Припустивши, що въ нормальныхъ школахъ граматика руска, польска и нѣмецка, въ гимназіяльныхъ зновъ всѣ передметы въ рускôмъ нарѣчію будутъ выкладанй, слѣдуючими науками гимназія заниматися будутъ:

I. Кляссиками, II. Мовами європейскими, III. Географієвъ, IV. Исторієвъ, V. Матиматикôвъ и Геометрієвъ, VI. Богочестієвъ.

Подѣлъ на классы граматикальнй и словеснй остоитъ ся, бо въ переднѣйшихъ чотырехъ лѣтахъ

граматики, а въ двохъ послѣдиихъ словесности выкладатися будутъ.

I. Наука классикôвъ симъ порядкомъ:

Въ першôй и другôй классѣ сама мова латиньска, въ третôй и четвертôй латиньска и грецковъ на перемѣну, а въ двохъ послѣднихъ словесности латиньска и грецковъ.

II. Мовы европейскіи слѣдуючимъ порядкомъ:

а. Въ першôй классѣ мова кириліиска або церковна.

б. Въ другôй классѣ зъ юговыходныхъ нарѣчій велико-руске нарѣчіє.

в. Въ третôй классѣ зъ нарѣчієвъ западнихъ ческоє, такожъ мова французка найцѣльнѣйша изъ нарѣчій романьскихъ.

г. Въ четвертôй классѣ уподоблѣнье (порôвнаньѐ) всѣхъ нарѣчій словеньскихъ, а зъ германьскихъ ангельска.

д. Въ пятôй и шестôй классѣ словеснôсть словеньска на перемѣну зô словесностевъ инноевропейсковъ.

III. Географія: IV. Исторія:

a. Малоруси . . . .
b. Словянъ . . . .
c. Ракузка . . . .
d. Европы . . . .
e. Прочихъ частей земли . . .
f. Старого міра . . . . .

V. Аритметика въ двохъ першихъ, альгебра въ двохъ середнихъ, геомегрія теоретична и практична въ двохъ послѣднихъ лѣтахъ.

VI. Богочестіе симъ порядкомъ:

a. Завѣтъ старый.

b. „ новый.

c. Характеры историческі великихъ мужей церкви восточнои,

d. „ „ „ церкви западнои.

e. Систематическа наука вѣры.

f. „ „ обычайности.

До кождого передмету окромѣшній учитель.

Іер. Никола Синовôдскій.

Изъ симъ заключивъ ôтдѣлъ училищный свои засѣданія.

Іос. Левицкій, Предсѣдатель.
Іоаннъ Малѣцкій, Секретарь.

VI. ÔТДѢЛЪ ГОСПОДАРСТВА.

Предсѣдатель:

Левъ Трещаковскій.

Заступникъ предсѣдателя:

Иванъ Борысѣкевичь.

Секретарь:

Іосафатъ Кобрыньскій.

Время засѣданій ôтъ ½2 до 3го часа.

Выробленье програма поручено самому предсѣдателеви.

Ôтдѣлъ господарства по предначертаному програму застановлявся надъ вопросами, касающимися народного земледѣльчества, такожь надъ средствами, якими бы многимъ потребамъ народа зарадити, земледѣльчество же краєве пôднести можна було.

Изъ многихъ другихъ статій сего предмета выписуємо тутъ важнѣйшіи, а имено вопросы:

1. Якимъ способомъ недостаткови палива въ околицяхъ безлѣсныхъ, або и въ другихъ сторонахъ, где палевина дорогá, запобѣгчи можна, особливо по мающôмъ наступити устанью служебництва врубу, або збиранины галузья?

По довшôй нарадѣ рѣшено: щобы намовляти людъ до садженья вербъ на низинахъ, при домахъ, дорогахъ, поляхъ и пр., такожь выготовити розправу о пользѣ садженья вербъ и подати печатно для обвѣщенія народови черезъ часопись. Ч. Предсѣдатель принявъ на себе обовязокъ написанья такои розправы.

2. Чи потреба выдавати осôбне часописьмо земледѣльчиске (господарске), або якъ недостаткови такогожъ тымчасомъ запобѣгчи?

Рѣшено одноголосно, що єсть велика потребá такого часописьма, однакже на такое предпріятіє тяжко ще нынѣ ôтважитися для недостатку толикого числа ôтбирателей, абы часопись сама собою удержалася; но ураджено, щобы до Зори Галицкои що тыждня прилучано по пôвъ аркуша для росправъ господарство сельское дотыкающихъ. При тôмъ заразъ ураджено вôйти въ укладъ съ ч. редакторомъ Зори, который призволивъ на тое, въ слѣдствіє со-

го наступило небавкомъ побôльшенье Зори о пôвъ аркуша и умѣщанье розправокъ о землеедѣлчествѣ, садовничествѣ и пр.

3. Говорено о потребѣ заведенія учебной книжки о земледѣлію въ школахъ. Ч. Іосафатъ Кобрыньскій обѣцявъ такое дѣло въ рускôмъ языцѣ сочинити.

4. При тôмъ звернено увагу на существующіи того рода сочиненія, въ особенности а) Іос. Кобрыньского: О Гною, причинахъ недостатку тогожъ, въ Вѣдню 1848. б) Н. Гавришкевича Руководство къ Садовництву изд. въ Перемышли 1844. в) О садженью тютюну изд. въ Вѣдни 1846, и раджено старатися о розпростороненіе тыхъ книжокъ.

5. Прійшло также до мовы, о потребѣ завязанья общества земледѣльческого и заведенія, въ которôмъ бы выдѣливалися лучшіи орудія агрономическій, для поправы сельского господарства служащій и щобы нарôдъ съ таковыми обзнакомляти. —

6. Просити в. министерство, дабы въ школахъ заведена була наука сельского хозяйства.

7. Уложено такожъ, въ якій способъ тая наука преподаватися мала, щобы отвѣтствовала требованіямъ народа и вообще полезною була. Предначертаніе тое за посредствомъ Головнои рускои Рады подано до в. министерства земледѣлія и будôвлей. —

Кромѣ того еще бôльше поменшихъ внесеній и розправъ було.

Левъ Трещаковскій, Предсѣдатель.
Іосафатъ Кобрыньскій, Секретарь.

* * *

VII. и VIII. Ôтдѣлъ управы языка руского и Словесности рускои:

Предсѣдатель:

Яковъ Головацкій.

Заступникъ предсѣдателя:

Іосифъ Лозиньскій.

Секретарй:

Коссакъ,

Михаилъ Ильницкій.

Время засѣданій ôтъ 8го до 11го часа.

Програмъ выробивъ Гнъ Иванъ Жуковскій.

Ôтдѣлъ управы языка руского принявъ на себе обширенну задачу. — Уже въ запрошенью ученыхъ рускихъ на зъѣздъ (смотри высше стор. XX.) и потому въ програмѣ съѣзду (стор. XXVII) начеркненй предметы, надъ которыми ôтдѣлъ сей застановлятися мавъ. До того еще уражденo по сходству предмета ôтдѣлъ словесности рускои прилучити, а такъ округъ дѣйствій его еще многимъ розширивея.

Многіи сочиненія присланй уже давнѣйше до головнои рускои рады, також и теперъ прекладаній, требовали одобренія и осужденья выдѣлу матичного, щобы печатаніе ихъ призволено було. — Выдѣлъ матичный ôтдавъ и тіи дѣла до пересмотра сему ôтдѣлови, котрый того ради выбравъ комисію, емуже перeглядъ и одобреніе тыхъ сочиненій поручено зостало. —

Найбôльшую увагу звернено въ тôмъ ôтдѣлѣ на правописанiе руское, и раджено, абы установити правила правописи, котрй бы такъ въ изданiяхъ Матицѣ, якъ въ учебныхъ книжкахъ заховатися мали. При розбирнаю сего вопроса показалися розличнiи, даже собѣ совсѣмъ противоположнiи мнѣнiя. Однй радили держатися совсѣмъ церковно-словенского языка удержуючи на пôдставѣ словопроизводства кореннiи буквы, другiи желали поробити гдеякй ôтмѣны въ сихъ або тыхъ случаяхъ, тримавшися выговора народного, ôтступаючи бôльше або менше ôтъ словопроизведенiя. Були и такiи предложенiя, щобы совсѣмъ нове правописанiе для руского языка скроити. Що до языка були однй за народнымъ изъустнымъ языкомъ, другiи желали старословенскiй языкъ яко письменный употребити. — Мнѣнiя тiи не були до протоколу зложенй, хотя гдекотрй н. пр. розправа Гна Глиньского обширного содержанiя були, для того и тутъ розлучно приведенй бути не могутъ. Видячи ôтдѣлъ таке рôзногласiе узаконивъ, обрати выбôръ комисiи изъ двинадцяти мужей, которй бы всѣ вопросы въ отношенiю правописанiя и языка розôбравши рѣшили, а потому цѣлому собранiю ôтдѣлу до заключительного рѣшенiя предложили.

Комисiя сiя пересмотрювала пôдля програму Iоанномъ Жуковскимъ сочиненому, и въ литографованыхъ листахъ членамъ ôтдѣлу розданому, статiи, на которыхъ ôтдѣлъ станувъ — розберала ихъ, рѣшала и потому предложила общому собранiю ôтдѣлу. —

Статiи тiи въ протоколѣ записанй приводимо тутъ въ цѣлости:

Выдѣлъ управы языка руского установивъ слѣдующіи правила:

1. Маемо ся тримати того языка, якимъ нашъ народъ говоритъ, и що всюда або по найбôльшой части ôтъ него уживане, мае быти правиломъ.

2. Азбука кирилійска зôставляеся въ цѣлости церковнымъ книгамъ, удерживаеся также для письмъ свѣтовыхъ, однако належитъ дати способнôсть, абы и азбука гражданьска, яка уживана меже далеко бôлшею частею Русинôвъ и тутка въ Галиціи вôйшла въ повсюдное уживанье.

3. Маемо приладити букви гражданьскіи до звуку народнои мовы съ тымъ ôтнесеніемъ, абы кождый, кто кирилицею въ рускôмъ народнôмъ языцѣ писати хоче, до того застосовався.

4. За загальное и головное правило правопису постановляется: Писати такъ, якъ бôльшôсть народа вымавляе, але при тôмъ уважати на етимологію, якъ того потреба зайде.

5. На звукъ g уживати букву слѣдующои формы ґ.

6. Звукъ *jo* належитъ писати черезъ *іо* (іо); звукъ *je*, писати черезъ *е* (е); — чистое *е*, черезъ *е* (е); — а въ серединѣ для змягченя *е* треба додавати *ь*.

7. Зъ буквъ *і*, *и*, *ы*, жадна выкинутися не може. —

8. Буква *і*, николи на кôнци писатися не повинна.

9. **Буква** *ы*, **мае ся писати по твердыхъ согласныхъ, которіи зъ мягкихъ на твердіи не перейшли; однако по горловыхъ** *г*, *ґ*, *к*, *х*, **писати якъ уже теперь ôтъ 17. вѣка и въ старославяньскôмъ було въ звычаю не** *ы*, **але** *и*, **а въ прилагательныхъ** *і*; **на прим. благій.**

10. **Согласніи дѣлятся на мягкіи, середніи и твердіи:**

Тверд.	з, г, ґ, ц, к, с, х, т, д, л, н, р, п, б, в, ф,
Серед.	ж, ч, ш, ч, дж, л, н, р, пл, бл, вл, фл,
Мягкіи	зь, ць, сь, ть, дь, ль, нь, рь, пль, бль, вль, фль.

11. **Тверда согласна передъ середною, перемѣняєся на середнюю; н. пр. низкій, нижшій, высокій, вишшій.**

12. **Характеръ времене минувшого єсть** *-лъ*, **але по согласныхъ въ єдинственнôмъ числѣ мужеского рода выпускаєся для затяжкой вымовы; на пр.** *нёсъ* **мѣсто** *нёслъ*.

13. **Поневаже** *-лъ* **въ времени минувшôмъ мужеского рода по самогласныхъ въ вымовѣ на** *-въ* **переходитъ, для того и** *-въ* **писати ся мае; н. пр. писа**в**ъ, лапа**в**ъ.**

Зъ тои самои причины *-л-*, **котороє ся и въ серединѣ слôвъ якъ** *в* **вымавляє такжей въ письмѣ буквою** *в* **заступоватися мае; на пр. во**в**къ, до**в**гъ, жо**в**тый.**

Але на кôньци именъ существительныхъ; н. пр. вôлъ, дôлъ, стôлъ пишеся такой *-лъ*, понеже бôльшôсть народа *л* вымавляе, єно въ словѣ *пôвъ* (половина) писати знову *в*.

14. Буква *ц* въ рускôмъ языцѣ любящая ся мягчити, и маюча природу мягкихъ согласныхъ въ закôнченяхъ слôвъ не терпитъ широкихъ согласныхъ *а*, *о*, *у*, *ы*, але приберає *я*, *ю*, *ѣ*; на пр. Ôлшаниця, Ôлшаницю, зъ Ôлшаницѣ.

15. Стисненое *е* и *о* мае ся въ письмѣ захов̆ати, а же на звукъ *і* переходитъ, про те дашкомъ ^ *(ê, ô)* означатися мае.

16. Стисненое *ô* вымавляєся якъ *і* въ серединѣ слова, а на початку слова якъ *ві*; на пр. *ôнъ* читаєся *вінъ*. Стисненое *ê* вымавляєся якъ *ѣ*; на пр. *мêдъ* читаєся *мѣдъ*.

17. *У* на початку слова хотяй ся часто вымавляє якъ *в*, однакожъ правильно черезъ *у* писати ся повинно, н. пр. *уже* не *вже*.

18. Въ букваряхъ, грамматикахъ шкôльныхъ, словаряхъ и читанкахъ, мае ся голосовдаръ означати, а до того знакъ ′ оксія уживати. Однакожъ въ словахъ, где гласовдаренье падае на стиснене *е* або *о* не потреба оксіи класти.

19. Въ родительнôмъ падежи числа множественного додаєся слогъ *-êв* по мягкихъ, а слогъ *-ôвъ* по твердыхъ согласныхъ, въ которôмъ разѣ *е* и *о* стисняєся; н. пр. коваль, родит. ковалêвъ, хлопы, хлопôвъ.

20. Въ предложнôмъ падежи числа единственного слôвъ прилагательныхъ въ мужескôмъ и женьскôмъ родѣ кôнчачимъ ся на *-имъ*, мае ся писати по твердыхъ согласныхъ *ô* а по мягкихъ *ê* со знакомъ стисненья; н. пр. въ свят*ô*мъ, въ син*ê*мъ.

21. Слово *кто* мае ся все писати черезъ *к*, не черезъ *х*.

22. Закôнченье третого лиця времене настоящого мае быти на *е*, однакожъ можна уживати и формы *-етъ*; н. пр. правильно *грае*, выняткова *граетъ*. Такъ также въ першôмъ лицѣ числа множественного є правильнымъ закôньченьемъ самогласна *о*, однакожъ ю и опускати можна; н. пр. маєм*о* або маєм*ъ*.

Въ мѣсто польского *подлугъ* уживатися повинно руское *ведля*.

24. Слово *ся* въ письмѣ мае ся лучити со словомъ часовымъ (глаголомъ), до котрого належитъ, єсли по нимъ заразъ наступае; н. пр. боюся, молюся.

24. Тіи правила становлятся для книжокъ шкôльныхъ и для тыхъ писателêвъ, котріи ся въ грамматикальніи доходженья сами не запускаютъ, але ученымъ любовникамъ такихъ рѣчей лишаєся вôльнôсть власного правопису, абы дальшого розвитія єго не тамовати.

Инніи никоторіи спорніи пункта для браку часу не перейшли въ выдѣлъ управы языка.

Іосифъ Лозиньскій,
Заступникъ председателя.

* *

IX. Отдѣлъ литературы старославяньской.

На 1омъ засѣданію дня 19го Жовтня обраний предводителѣ:

Предсѣдатель: Сосновскій Леонъ,
Заступ. Пред: Семашъ Стефанъ,
Секретарь: Ковальскій Василь.

Програмъ мае выготовати Г. Семашъ Стефанъ.

Время засѣданія отъ 5 — 6 часа по полудни.

На засѣданію 2омъ дня 20го Жовтня 1848 года отчитавъ Г. Семашъ Стефанъ выготованый програмъ.

На вопросъ: Чи не завести бы языкъ церковно-словенскій яко учебный и письменный? отвѣчае ч. І. Левицкій: Воспитаніе мае бути въ народномъ языцѣ, а только о средствахъ помышляти належитъ, абы старославяньскій зрозумѣлымъ стався; протое выготовати словарь и грамматику старославяньского языка.

Ч. Предсѣдатель: Много е рѣчей нѣмецкихъ, а оденъ только языкъ Саскій образованый, такъ и между нами трудно буде зъ початку, сли языкъ старо-славяньскій бысьмо запровадили, али по неякомъ часѣ призвычаити ся до него буде возможно.

Ч. Ковальскій: Не иде намъ ту о тое, дабы языкъ старославяньскій до степени большого просвѣщенія приведенъ бувъ, только способность учащимся подати маемъ, бы го зрозумѣли, а такимъ способомъ также его отъ упадку забезпечати.

Ч. Гинилевичъ: Треба про тое подати руку, бы читающіи старославяньскіи книги заразъ на народный языкъ все толковати умѣли.

Ôтчитано прошеніє парафіянъ города Львова, которі желаютъ, бы ихъ дѣти старо-славяньского языка учено.

Ч. Ганкевичъ и Ч. Венедиктъ Левицкій за святый языкъ старославяньскій почитали и застерегли, бы ему жадну кривду не учинити и бы го жадновъ мѣровъ не понижити.

Предсѣдатель на програмъ увагу скланяє:

Ч. Семашъ ôтчитує §. 1. програму. Ч. Іосифъ Левицкій за тымъ обстає, абы грамматику старославяньскую выготовати.

Ч. Кобрыньскій хоче, бы грамматика Ганки въ Празѣ издана, принята була, которая але на внесеніє Г. Ильницкаго недостаточна показуєся. Радитъ Ч. І. Левицкій, бы Грамматику Г. Добряньскаго принято, але зъ тымъ додаткомъ, абы а) не була въ польскôмъ, тôлько въ народнôмъ нарѣчію сочинена б) абы такожде гласоудареніє до той грамматики прибуло. На запытанье, черезъ кого має бути сочинена та старославеньска грамматика, згодилося ч. собраніє, бы черезъ самого Г. Добряньского, сли ôнъ на себе тую працю прійме, въ которôмъ то взглядѣ Г. Ильницкій и Гинилевичъ стосовні кроки маютъ учинити.

Ôтчитуєся далѣй §. 1. програму. Узнало ч. собраніє потребу словаря. Ч. Предсѣдатель подає за пôдставу до того словаря ч. Витвѣцкого присланый до печатанья. Ч. І. Левицкій и Ч. Гинилевичъ Церковный Словарь въ V томахъ въ Петербурзѣ напечатаный, Ч. Ильницкій Radices linguae Slovenicae Г. Миклошича

печатаній въ Відни, таколжде и словарь Поликарпа предкладаютъ.

Внесло Ч. собраніе, абы также о изданіе Библіи ся постарати и за формуляръ до такой Библіи Кіевского и Почаевского изданія ужити.

На тымъ ся совершило засѣданіе 2ое. —

На 3ôмъ засѣданію дня 21го Жовтня 1848 года ôтчитавъ секретарь протоколъ засѣданія 2го.

Ч. Кузьемскій на увагу учинену, дабы словарь церковно-народный якъ найскорше выготовати, робитъ ч. собраніе уважнымъ на малое доси публикумъ, которое бы нынѣ на пренумерату зголоситися могло — и притачае прикладъ, що на Зорю Галицку, на той то одинъ нашъ органъ общій, тôлько пôвтора тысяча пренумеровалося.

Ч. І. Левицкій чинитъ мотію, що кождый правого руского духа обыватель повиненъ такій словарь набути постаратися, про тое радитъ, дабы ч. собраніе хоть приготованье до изданья такъ великого и пожиточного дѣла заразъ учинило.

Ч. Гинилевичь подае раду, дабы працю такъ велику подѣлити межи ч. членôвъ и подае число 20.

Предсѣдатель желае, бы що до подѣлу працѣ до общого собранія на дни 23ôмъ Жовтня заждати.

Сголосилися ч. члены, которі уже нынѣ въ тôмъ то взглядѣ працю на себе пôдôймаютъ. И такъ ч. І. Левицкій бере на себе выпрацювати буквы, *а*, *б*, *в*, Ч. Семашъ *п*, *р*, *с*, Ч. Ганкевичъ *г*, *д*, *е*, Ч. Берецкій *ж*, *ѕ*.

Председатель чинитъ за внесеніемъ секретаря запытанье до комисіи сложенной зъ ч. ч. Гинилевича и Ильницкого, що въ припорученнôмъ имъ дѣлѣ въ взглядѣ выготованья церковнои грамматики черезъ Г. Добряньскаго учинили. — Ч. комисія отвѣтъ дае: Г. Добряньскій охотно ся пріймае, тую грамматику въ народнôмъ нарѣчію и со гласоудареніями до печатанья выготовати. —

Ч. Семашъ ôтчитуе §. 2. програму, который такъ сформуловало ч. собраніе: въ мѣсто словаря руско-польского и польско-руского, славеньско-рускій запровадити.

§. 3. програму: „Выготовати приличну бôльшую и меншую книгу для чтенія".

Ч. Кузьемскій подае раду, бы матерію до таковой книги зъ письма святого взяти, такъ н. п. Апостолы и Євангелія напечатаніи въ Львѣградѣ въ Інст. Ставроп. зъ г. 1844. могли бы тому послужити.

На тôмъ ся совершило засѣданіе 3ое. —

На 4ôмъ засѣданію дня 24го Жовтня 1848 года ôтчитавъ секретарь протоколъ засѣданія 3го.

Сголосилися ч. члены, меже себе буквы ще позосталіи до выпрацованья словаря подѣлити и такъ:

Ч. Крил. Гіеровскій бере буквы: *з*, *и*, *і*, *к*, Ч. Добрянскій *л*, *м*, Ч. Хоминъ Тимофтей и Малѣцкій *н*, *о*, Ч. Демковичъ *т*, *у*, *ф*, Ч. Захаріясевичъ *х*, *ц*, Ч. Ильницкій *ч*, *ш*, *щ*.

Ôтчитуе Ч. Семашъ §. 3. програму „Выготовати приличну бôльшую и меншую книгу ко чтенію".

Ч. І. Левицкій чинитъ запытаніє, чи до тои книги матерію зъ книгъ церковныхъ ужити, чи щось оригинальне уложити? Ч. Кузьемскій радитъ матерію зъ церковныхъ выбрати, и тоє комисіи особной припоручити.

Згаджає ся ч. собраніє, дабы рѣчь цѣлу въ тôмъ взглядѣ ч. Семашу поручити, а по выготованію того дѣла ч. І. Левицкому до персмотра предложити. Пріймаютъ ся на себе ч. Семашъ и ч. І. Левицкій припорученной працѣ.

Ч. Кузьемскій пытаєся, якъ велика має бути та книга? Пристає ч. собраніє до внесенія ч. Предсѣдателя, дабы та книга въ осминѣ 10 — 12 аркушôвъ обôймающая выготована була.

Ôтчитуєся §. 4. програму „Выготовати числительную меншую и бôльшую книгу“. Не видитъ на теперъ ч. собраніє потребы такой книги, а то зъ тои причины, понеже такую ч. Гуркевичь въ Вѣдни до печатанья подавъ, которая якъ комисія узнала тому жиченію ôтповѣсть.

Голосився §. 5. програму: „Катехисъ бôльшая и меншая и проч. ч. Предсѣдатель и инні ч. члены чинятъ увагу, що уже таковіи ся знаходятъ. Въ прочêмъ ч. Кузьемскій є за тымъ, бы бôльшая катехисисъ въ школахъ высшихъ запроваджена була, а меншую запровадити не видитъ потребы, аще въ школахъ нижайшихъ предметы маютъ ся въ народнôмъ нарѣчію выкладати.

Ч: Захаріясевичъ подає раду, дабы въ школахъ уже низшихъ хоть грамматику старо словенского

языка учено, такъ якъ до теперь по школахъ латиноку, а такимъ способомъ приготовати до высшого пониманья старословеньского языка.

§. 6. Програму. „Выготовати книгу краснорѣчія" и пр. Згодилося ч. собраніе Мразовича книгу о тôмъ предметѣ розпостранити.

Книгъ касающихся дѣеписи, исторіи, землеписи, естествословія, любомудрія, чадовоспитанія, земледѣльчества, зодчества, скотоводства, пчеловодства, домостроительства и инших учебныхъ предметôвъ узнана е потреба, выготованье таковыхъ же, аще буде случай, оставляеся въ пожаданію.

На запытанье, ктобы мавъ въ тыхъ то учебныхъ предметахъ объучати згодилося ч. собраніе, абы новіи престолы учебніи не творити, але языка руского професоръ мае на себе выкладъ тыхъ то предметôвъ пріяти.

Узнало ч. собраніе потребу временнопису или дневника въ старославяньскôмъ языцѣ и усовѣтовало на внесеніе ч. Кузьемского и Лозинского, дабы таковіи случити зъ временнописомъ Богословія и любомудрія.—По счисленію нашихъ власныхъ силъ буде може возможно особный временнописъ касаючійся тыхъ учебныхъ предметôвъ запровадити.

Ч. Кобрыньскій на конецъ внêсъ, бы о средствахъ помыслити, якими бы Євангеліи и Апостолы въ Институтѣ Ставро. года 1844 печатаній розпространити.

Ч. Предсѣдатель надмѣнивъ до того, що и цѣна ексемплярôвъ бы ся зменшити могла зъ 1 зр. 20 кр. на 50. кр. слибы ся много запренумеровати хотѣло.

Ч. Кузьемскій радитъ, дабы тое ся через Зорю Галицку обвѣстило.

До лучшого розпространенья всѣхъ книгъ узнало ч. собраніе внесеніе учити, бы въ кождôмъ деканатѣ урядъ сложеный зъ касіера, контролора и секретаря ся установивъ, которому припоручити можна продажні книжки, абы съ Львовскимъ Институтомъ, который ся тымъ займае, въ кождôмъ разѣ порозумѣвався.

На тымъ совершилися засѣданія выдѣлу литературы старославяньской на дни 24ôмъ Жовтня 1848.

Левъ Сосновскій, Предсѣдатель.

Василь Ковальскій, Секретарь.

* * *

Второе общое засѣданіе
собору ученыхъ Рускихъ дня $^{11}/_{21}$ Жовтня 1848
въ понедѣлокъ о 11той годинѣ держане.

Читалося дѣяніе первого ôбщого засѣданія, а потôмъ читали секретарѣ поединчихъ ôтдѣлôвъ досихчасові дѣланія ихъ.

Донесено, що выбрані зостали комисіи въ ôтдѣлѣ управы руского языка, одна абы переглянути букварь честного Добряньского и грамматики по списахъ Паславского, Малицкого и Хомина, а друга для попередного обрадженья внесеній до ôтдѣлу тычащихся писовни руской.

Читалося писаніе ч. Могильницкого Антонія пароха зъ Комарова, що для холеры не мôгъ ся зъ пара-

фіи своей ôтдалити, и що не устане для просвѣщенія рускôнародного трудитися.

Дано до вѣдомости честного собору, що гнъ Діонисій Зубрицкій выготовуе хрестоматію руску зъ памятникôвъ, якй въ рускôмъ языцѣ ôтъ найдавнѣйшихъ временъ дойшли до насъ и предложеный бувъ початокъ сего труда. Собраніе приняло вѣсть сію съ радостію.

Потôмъ наступило краснорѣчиве слово ч. Іерея Юліяна Ганкевича радующогося зъ ревныхъ, деннонощныхъ трудôвъ членôвъ собору для движенія просвѣщенія рускона́родного. *)

За симъ словомъ читавъ ч. свящ. Я. Головацкій свою розправу о языцѣ словеньскôмъ вообще и народныхъ особно, а меже тыми о рускôмъ (см. низше розправа о языцѣ южнорускôмъ стор. 19). Розправа тая удостоилася рѣсныхъ оклясkôвъ.

Читалося писаніе „Собору (такъ званого) руского", абы ему собраніе рускоученое свою цѣль и кирунокъ объявило, абы и ôнъ мôгъ до него приступити. Ураджено ôтповѣсти и (ôтписано), що по недавному обвѣщенію, Русинôвъ намѣреніемъ есть свои права народнй забезпечити, спокôй и порядокъ въ краю утримати, що по обвѣщенію въ Зорѣ собраніе рускоученое намѣряти мае двигнути просвѣщеніе народне, що дѣйствія собранія рускоу-

(* Промова тая небула писемно ôтдана до протоколу, и для того не выпечаталося еи

ченого суть явнѣ, що каждый може ся имъ прислухати, и що всѣ Русины до сего собранія були запрошенѣ, котрѣ бы въ тôмъ намѣренію дѣлати хотѣли. Посланіе тое надписане зостало до пана Покловдовского.

Потôмъ було замовлене обще собраніе на середу по полудню для обрады, абы утворити „общество просвѣщенія руско-народного".

За симъ запрошенѣ були члены собранія на общій братолюбный обѣдъ, на котрôмъ многолѣтствовали конституційному цѣсарю и царю нашему Фердинанду, преосвященнымъ Іерархамъ руского народа, духовеньству, народови рускому, и поединчо тымъ, котрѣ положили труды около его благоденьствія и просвѣщенія народного.

Третое общое засѣданіе

ученыхъ рускихъ дня 13/24 Жовтня 1848 въ середу по полудню.

На внесеніе всечестного Борысѣкевича ураджено утворити „Общество просвѣщенія народного", до которого каждый ôтдѣлъ собору ученыхъ рускихъ по двохъ членôвъ выбрати мае, котрѣ собѣ до помочи добрати могутъ, кого си усмотрятъ, и котрѣ бы собою становили неуставающій ôтдѣлъ во Львовѣ, кирующій справами цѣлого общества.

На внесеніе тогожъ ураджено, абы общество просвѣщенія народного обняло зарядъ „Матицѣ Рускои", которои при тôмъ правила читалися.

Внесено и ураджено, абы ся старати о заложеніе книгопечатнѣ рускои посредствомъ акцій.

Честный Гушалевичъ внѣсъ, абы сбирати пѣсни, казки и преданія народни — и пристали на тое.

За сими постановленіями выбрали ôтдѣлы собору ученыхъ рускихъ слѣдующихъ членôвъ для общества просвѣщенія народного, яко средоточный выдѣлъ неуставающій, правящій справами общества.

Ôтдѣлъ Богословія:

Дръ Гіеровскій Іаковъ и Дръ Гинилевичъ Григор.

Ôтдѣлъ права:

Лавровскій Юліянъ и Константиновичъ Іоаннъ.

Ôтдѣлъ любомудрія:

Дръ Гарасевичъ Іоаннъ, Гарасимовичъ Євстахій, и Ильницкій Василій.

Ôтдѣлъ языка и словесности рускои:

Головацкій Яковъ, Дръ Ильницкій Іоаннъ, Дръ Поляньскій Тома и Левицкій Іосифъ.

Ôтдѣлъ исторіи:

Петрушевичъ Антоній и Добряньскій Антоній.

Ôтдѣлъ господарства:

Трещаковскій Левъ и Жуковскій Іоаннъ.

Ôтдѣлъ училищный:

Гуркевичъ Іоаннъ и Кульчицкій Іосифъ.

Ôтдѣлъ старословенского языка:

Стефанъ и жій Левъ.

На Председателя общества просвѣщенія народного и Матицѣ руской выбраный:

Михаилъ Кузьемскій.

На заступниковъ председателя:

Борысѣкевичъ Іоаннъ и Лавровскій Юліянъ.

На Секретарей:

Жуковскій Іоаннъ и Малиновскій Михаилъ.

На Кассіера Лотоцкій Іоаннъ.
На Контрольора Гуркевичъ Іоаннъ.

Для заключенія засѣданій собору ученыхъ рускихъ дня 26го Жовтня 1848 въ слѣдующій четверъ замовлене зостало набоженьство благодарственное, а потому обще засѣданіе.

Четвертое обще засѣданіе

собранія ученыхъ рускихъ дня $^{14}/_{26}$ Жовтня 1848 г. въ четверъ рано о 11 годинѣ.

Передъ засѣданіемъ ôтправилося набоженьство благодарственне съ пѣснею Амвросія „Тебе Бога хвалимъ" и многолѣтствіями Іерархіи церковнôй, Императору и Царю Фердинанду и собранымъ ученымъ рускимъ.

Потôмъ сôйшлися всѣ на обще засѣданіе до музеальнои свѣтлицѣ, на котрôмъ много було гостей въ строяхъ также руско народныхъ.

Потôмъ читалися дѣянія второго и третого общого засѣданія.

Засимъ читали секретарѣ дѣянія ôтдѣлôвъ своихъ.

CXVI

Наконецъ председатель Михаилъ Кузьемскій укôнчивъ чтенія дѣяній поединчихъ ôтдѣлôвъ заключительнымъ словомъ слѣдующого содержанія:

Свѣтлое собраніе!

Всечестніи и честніи мужи!

Зъ справозданья секретарôвъ увидѣлисьте, чимъ ся поединчіи выдѣлы занимали, якъ рѣчь провадили, що ухвалили, а у конци, що на собранію общомъ постановили.

Любіи и честніи братья! Гадаю, що просвѣтити нарôдъ, а просвѣтити го просвѣщеніемъ истиннымъ, есть предпринятіемъ найкрасшимъ и найбôльшимъ, якимъ тилько человѣкъ занятися може; бо чижъ есть що краснѣйше, якъ привести нарôдъ до пôзнанья природныхъ правъ человѣчества, навчити го любити Господа Бога надъ все, а ближняго якъ себе самого, зъ темного неука зробити свôбодного, правого и учтивого обывателя отечества. Такихъ мужей, що тое предпринимали, числили народы въ давныхъ давинавъ межи боги.

Общество просвѣщенія народа, котре зъ межи насъ учредилисьмо, якъ назва сама всказуе, приняло на себе тую святую цѣль. — Маючи взглядъ на высокое тое намѣреніе, гадавъ бымъ, що общество тое не допне тои святои цѣли, але глянувши на мужей, до того общества приступившихъ, мужей свѣтлостію якъ сонце яснящихъ и любовію къ отечеству горящихъ, не усомнѣваюся, що при помощи Всевышняго общество тое намѣреніе свое истинно въ житья введе.

Закидали намъ, що не маемо свѣтлыхъ мужей, такъ званои интеллигенціи! Прійдѣтъ супротивники, увидьте и завстыдайтеся! Покажѣтъ намъ мужей зъ межe своихъ, которымъ бы нашй въ грунтовности вѣдомостей грамматическихъ, историческихъ, въ красноречію, краснописанію и въ цѣлôй словесности во обще не срôвнали!...

Закидали намъ, що мова наша еще не оброблена, а про тое и неспособна, щобъ въ нѣй вже теперь высшіи науки преподавати! О нехай бы прійшли були и послухали нашого Моха и Головацкого, якъ крѣпко и сильно, нашого Устіяновича якъ красненько до серця промавляли и найнѣжнѣйшіи чувства найзвучнѣйшими, мягонькими и солоденькими словами оглашали! — Скажѣтъ, где Русинъ ся своей мовы учивъ? чи були якіи школы? були може якіи академіи рускй?... О! нѣ, — мати го рôдненька вчила, тому то такъ солоденько говоритъ.

Всѣсьмо видѣли, що ся знайшла и интеллигенція, и що мова наша добре и высоко выроблена; ино не було доси способности, тіи сокровища нашй открыти и свѣту показати и нашй умѣетности всѣмъ объявити; и що горше, не зналисьмо навѣтъ сами, що маемо, а то було наше нещастье. Кобысьмо давнѣйше до того пôзнанья були прійшли, не бувъ бы ся нѣкто важивъ намъ закидати, що не маемо выробленои мовы, що не маемо свѣтлыхъ мужей. О! святіи суть слова, которй вырêкъ нашъ Головацкій: Русине пôзнай себе, а буде зъ тебе!... У насъ якъ въ якого господаря оглядного, всего подостаткомъ.

Одже, колисьмо нашû умысловіи силы пôзнали и якъ ино въ тôй скудости часа можна було, упорядковали, працѣ подѣлили, и зъ межи насъ зарядъ выбрали, котрый бы въ заступствѣ цѣлого общества дальшими вспôльными працями розпоряджавъ, то сподѣватися, що при вспôльнôмъ дѣланію и отечество наше скоро ся преобразитъ, и нарôдъ нашъ рускій займе въ родинѣ людей европейскихъ мѣстце, яке му зъ взгляду на его древнôсть и силу истинно принадлежитъ.

Позвольте, любіи братія! най у конььци зложу въ имени цѣлого руского народа сердечную подяку нашому свѣтлому, честному брату Г. Борысѣкевичови, за его бо особливымъ стараньемъ теперѣшне наше собраніе прійшло до окутку; най зложу подяку всечестнымъ и честнымъ председателямъ поединчихъ выдѣлôвъ, що оглядне обрадами кировали, — най зложу подяку и секретарямъ за ихъ охоту, съ якою обрады и ухвалы выдѣловû списовали, най зложу подяку всѣмъ Вамъ свѣтліи и всечестніи мужû, щосьте на нашû просьбы сюда поспѣшили не щадя труда и выдатку для добра нашого милого отечества. Хоть насъ дѣлятъ горы и рѣки, лучитъ насъ едно имя руское, лучитъ насъ една любовь къ отечеству, бо всѣхъ насъ руска мати родила, и руска земля кормила. (Громогласнû рукоплесканія.)

Съ тымъ закôнчитися мали засѣданія собору ученыхъ рускихъ и любителей народного просвѣщенія. — Однакже розчувственный Русинъ не удержавъ въ такъ урочистôй хвили глубокого чувства

своего. — И ото зъ глубины сердця, якъ зъ пôдбескидского чистого жерела, люнули краснорѣчивыми словами руского языка выраженья сильного впечатлѣнія, ôтбилося тло сердця народного — объявилося сильне переконанье, дѣльная воля, глубокое чувство въ колѣйно произнесеныхъ бесѣдахъ и стихахъ. Они покрѣпляли спрагненіи сердця родимцѣвъ, якъ тіи быстріи потоки полонинскіи, що влажными струями своими орошаютъ розлогіи долины нашего отечества.

Мужъ за мужемъ выступавъ на мовницю, промовлявъ зъ сердця руского до сердецъ рускихъ, розгрѣвавъ собратій и поощрявъ до дѣланія. И такъ чергою выступали честнй мужи: Г. Іосифъ Левицкій, Рудолфъ Мохъ, Іоаннъ Гушалевичъ, Николай Устіяновичъ, Іосифъ Лозинскій, которыхъ бесѣды и стихи низше I до V на стор. 73 до 111 напечатаній. *) Громкіи рукоплесканія, ôтзывы многолѣтствія объявляли всеобщое сочувствіе, которое тая хвиля восторженія произвела; они те показали, же чувство одными устами высловлене, було чувствомъ всеобщимъ, же сильное переконанье, словами одного выражене, було переконаньемъ всѣхъ — всѣ хотѣли добрую волю и готовôсть дѣйствія, яку одинъ явно засвѣдительствовавъ усуществити, всѣ готовй на пожертвованія для народного добра. —

На тôмъ кôнчимо справозданье наше о тôмъ памятнôмъ соборѣ и подаемо го до общей вѣдомо-

*) Бесѣда гна Генрика Яблоньского не була до протоколу дѣйствій съѣзду ôтдана.

сти, для оказанья щó сильна воля, до однои цѣли направленіи силы возможутъ и поученія, щó тіи силы булибы доси сдѣлали, єсли бы продовжительно дѣйствовали були. Въ короткôмъ времени, въ кильkохъ дняхъ завязався такъ прекрасный початокъ — въ однôй хвили восторга взросли такъ полезніи начертанія, появились такъ остроумніи замѣчанія, изліялися изъ переповненыхъ грудей такъ краснорѣчивіи бесѣды. —

Зерно кинене въ землицю нескоро приспѣє, бо ôтъ сѣвбы до живъ немалая просторонь времени. Очи нашû ледви увидятъ жатву, но мы щастливû тымъ, що смотримо хотя на возрастаючую былину, надѣю будущого плода, изъ засѣяного нашими трудами насѣнья.

Въ справозданію сêмъ суть вѣрно поданû выписы изъ записникôвъ тымижъ словами, въ тôмъ же порядку, якъ дѣялося; єсть то живе предсвавленіє дѣйствій собора, не оживлене краснорѣчивымъ украшеніємъ, але самыми словами протоколôвъ изображене.

По силамъ нашимъ дѣйствовалисьмо — надъ силы никто невозможе робити. Суть тамъ може и недостатки — но щожъ пôдъ сонцемъ совершенного?... Нѣтъ образа безъ тѣни!.. Якъ семибарвная дуга, такъ и той соборъ содержитъ розличніи ôттѣни мнѣній и изображеній... однакже єдність єго въ тôмъ залежала, що всѣ щирую охоту мали, одну добрую цѣль: просвѣщеніє народа, вознесеніє народнои словесности, славу руского народа! —

I. РѢЧЬ

держана при запроводѣ товариществa Руского народного Просвѣщенія

НИКОЛАЕМЪ УСТІАНОВИЧЕМЪ,

парохомъ рускимъ въ Славску.

Оу Львовѣ дня 19. Жовтня 1849. ст. ч.

Честніи и Высокодостойніи Родимцѣ!

Найкрасшою змерщиною по отцяхъ нашихъ позосталася намъ святобливость Хрістіяньская... Тымъ чувствомъ ревнували правовѣрніи ихъ сердця по при всякіи опредѣленія судьбы небеснои, по середъ кождыхъ обстоятельствъ народнои долѣ. Тымъ святымъ чувствомъ переповненъ и я во всѣхъ тайнахъ моей души, благодарю найперше Богу, тому начинателю и совершителю всякого дѣла блага, яко зволивъ промысломъ своимъ дождатися рускôй дѣтинѣ того щасливого дня, на которôмъ цвѣтъ, краса Галичьей землѣ въ величный и многонадѣйный вѣнець явъ ся собирати, абы вонями и барвы своими першій слѣдъ рускои розпростерти жизни, и першую завязку его долѣ и чести въ будущину завести; а вмѣняючи собѣ во славу быти маленькою и незнакомою единичкою того народа, почитую собѣ за найбогатшій день житья мого, повитати Васъ свѣтліи и высокодостойніи Родимцѣ во имя рускои матери горячимъ сердця поздоровленіемъ.

Позираючи на такъ красный и такъ многочисленный Соборъ найревнѣйшихъ сынôвъ тои матери, въ радости розплываеся праворускоe сердце, приваленоe тяжкимъ, довгихъ и гôренькихъ досвѣдôвъ смуткомъ, а умъ связанъ свѣдуществомъ слабосильности своей, розрываe осумнѣвающій оковы, смѣлымъ окомъ глядитъ на путь свого дѣла и весело затыкаe цѣль своимъ трудамъ.

Алежъ далекій и тяженькій тотъ путь, на который вступати маeмъ, великіи и необличеніи труды, що нашому дѣлу появляются; но за надто черствіи и не зъужитіи днесь получаются силы, абы и слабому ôтваги не возмогли приподати, за надто высокая цѣль, абы и упадающому не придѣлити крѣпости.

Родимцѣ! на широкôй картынѣ святои Славяньщины лежитъ земля красная, богатая, текущая медомъ и молокомъ, земля, на которôй вѣками не забракло нѣ хлѣба, нѣ соли. Надъ Вислокомъ и Дономъ суть eи границѣ, а Бескидъ и море eй сторожами. Въ коло неи облягли золотымъ вѣнцемъ красніи eй посестрицѣ, якъ составы тѣла средоточне сердце. Тымъ осередкомъ величественного дерева, тымъ сердцемъ Славяньщины eсть руская земля, а на ней мешкаe народъ, славный колись богацтвомъ и силою, но стоpазъ славнѣйшій судьбами своими. Бувальщина eго записана кервою и слезами, а сердце роздертоe кривдами и всякою злобою. Братняя вражда, чорніи хмары гордъ азіятскихъ, томительство вѣры, довольство и властолюбіe встисли въ чувствен-

ную грудь его тяженькое горе смутку и розпуки, а на уста студеную печать смерти. Гляньмо на того сына рускои землѣ.

Ото стоитъ ôнъ похиленъ яко самотная былинка на широкôмъ поли, верженъ ненавистными судьбами середъ темную пôтьму ночи, на игровище всякихъ бурь и довольства, безъ зôрнички ясной, щобы му свѣтъ его житья розсвѣтила, безъ пріязнои руки, щобы го въ упадку пôдперла; на челѣ его видно глыбокую печать довгои, чорнои неволѣ, въ очохъ стремится студеный ледъ недовѣрія и пôдозрѣлости, на лици нужда и укоры; а слыбысь въ душу глянувъ, знайшовъ бысь тамъ безодню невѣжества найсвятѣйшихъ правъ природы, найдорожшихъ правдъ Божества. Позбавленъ свѣдущества чоловѣческои чести, позбавленъ, же такъ скажу, самостоянной волѣ, темный якъ нôчь осѣнная, тяжкими стопами тягне ôнъ житья свое, гадавъ бысь, що прирôсъ землею и ставляе собою образъ животящого трупа и типъ цѣлого народа долѣ.

О не машъ народа въ Славяньщинѣ, который бы зъ такъ высокого щебля богацтва и славы, якъ колысь Русь сіяла, такъ низко грянувъ въ недолю, такъ глыбоко запавъ въ безъиствіе! Ôтлученъ ôтъ всего, що духа оживити, достоинство чоловѣческое двигнути, сердце розвеселити, надѣю пôднести возможе, загыривъ въ собѣ огень божества, и стався нѣмымъ служебникомъ слѣпоты ума и довольнымъ орудьемъ самолюбія сильнѣйшихъ.

А дно естества его такъ красное, а душа его такъ чесными питомствы обдарована! О приди-

вѣмъ ся ще и душѣ тôй, гляньмо и на дно естества его, а знайдемъ тамъ не єдное золотое зерно, которое лишь тилько вправнои требуе руки, абы розсвѣтити яснымъ клейнотомъ заранной звѣздки.

Правый сердцемъ и усты, доволенъ своими, незнужденъ въ працѣ, скорый въ милосты, повольный въ мести, мужественный въ борбѣ, мирный въ покою, твердый въ додержанію повзятого замѣру, вѣрный въ дохованью отеческихъ преданій, вѣрный церквѣ, незломленъ свому владѣтелю, становитъ ôнъ найчестнѣйшій типъ достойного Славяньщины сына и образъ тихого, безмятежного, боголюбивого обывателя краю.

Родимцѣ! Въ краснôмъ животнôмъ свѣтлѣ души величаеся каждая отросль славяньского велита; а сердце его, Русь красавая, той сынъ недолѣ, маєжъ во вѣки гробовымъ сумовати сумомъ, во вѣки носити соромъ слѣпоты на чолѣ, остатись потыромъ чужого довольства, и нѣкогда не спôзнати власнои чести, власныхъ народныхъ правъ и небесного Божества въ своей груди?

Родимцѣ! Европа подала свѣту новую бувальщины карту, а на ней золотыми буквами стоитъ выписано: Воскресеніе! Кождый нарôдъ потрясъ пôдвалинами естества свого... зачавъ новую жизнь, жизнь свободы и долѣ; а мыжъ на тое переболѣли найтяжшую въ Европѣ неволю, абы и надаль ôтдыхати тяжкимъ ôтдыхомъ скону, мовъ пôдъ тягаромъ могилы?! Величавая Вѣндобона выборола и для насъ золотое право письма и слова, а *краснодушніи* побратимцѣ нашои землѣ давно роз-

вязали на рукахъ дзвенящіи оковы пôдданьства, а мыжбы сьмо мали зрѣкатися найдорожшои чоловѣчества перлы, моглижбы сьмо обоятне призиратися оковамъ души?! Богъ присудивъ Галичьêй Руси, тôй маленькôй частинѣ великого нашого народа, скорше щасливую судьбу, и розсвѣтивъ надъ нею зорю нового щастья, незнаныхъ житья свободъ, а мыжбы сьмо не мали старатися о розсвѣтъ души нашого народа, абы спôзнавъ, порозумѣвъ, полюбивъ тое щастье, розбудивъ честь въ своей груди и стався того золотого дару достойнымъ? Родимцѣ! Свобода есть то красная и умная ôтданиця, которая собѣ не полюбытъ слѣпого жениха, а безсильному не подасть руки. Тилько съ розвоемъ духа розвываеся земная и небесная щасливôсть чоловѣка, а благая краю множатся тилько благими души; а которомужъ честному сынови землѣ, якому праву обывателю не лежитъ на сердци братное щастье и благость краю?!

Родимцѣ! Ажъ за надто знаете Вы нужденный станъ руского народа, за надто вяже Васъ до него любовь, гартованная довгими вѣки чорнои недолѣ и за надто вгризла намъ ся тая неволя въ сердце, абы сьмо не могли достойно розпôзнати красныхъ лучей свободы сонця; за надто довго розложила была тоска мешканье въ нашôй груди, абы сьмо не оцѣнили веремя добы; на щожъ довгимъ розговоромъ марнувати часъ такъ дорогій? Руское сердце чувствуе завсе правое, а честный сынъ Славы знае свое дѣло! За дѣложъ братця, за дѣло! а тымъ дѣломъ есть: Розсвѣтъ на Галичьей земли, розсвѣтъ на

тôмъ темнôмъ участку Руси! Воскресеніє народнои жизни! Воскресеніє животного ядра зъ пôдъ гробовои могилы! —

Аленжъ хто не знає тяжести трудôвъ, которыхъ такъ высокая цѣль ôтъ насъ вымагає? Хто не зважавъ тыхъ перепонъ, тыхъ упрекôвъ, що нещасная чужая идея въ дорогу намъ мече! И днесь нацѣховано замѣры нашѝ огидою, а цѣль розбоємъ!!!*) Болѣє сердце моє, сумъ хапає за душу, єли погадаю, якъ руская дѣтина, на власнôй землици, въ власнôй, питомôй хатѣ не смѣє слободно нарадитися надъ найневиннѣйшимъ, ба и найсвятѣйшимъ намѣреньемъ; єднако не хочу злорѣчити идеи, которая цѣлымъ завладѣє народомъ, бо не могу не шанувати народного чувства и тогда наветь, ажь бы тоє не знаходило въ моимъ сердцю приязного отвѣта, анѣ буду ôткрывати тяжкіи бувальщины карты, абы выєднати бôльшои для руского народа чести, бо по словахъ св. апостола правды: Чистымъ всякая чиста, оскверненнымъ же ничтоже чисто; але ся запытаю Васъ Всечестніи Родимцѣ, чи можемъ мы

*) Партія интригантôвъ пôдъ назвою „Соборъ рускій" вô Львовѣ собрана, старалася всякими силами уничтожити съѣздъ членôвъ народно-руского Просвѣщенья и днемъ передъ першимъ засѣданьомъ порозсилала брехливіи плякаты зъ тыми вѣстками, якобы жителѣ Львова обавлялися забуренья и отъ собираючихся безборонныхъ людей зажадала, абы члены пôддавшися пôдъ верховодство того Собору зъ свого замѣру и дѣла томужъ ся тлумачили.

ся ôтстрашити въ святôмъ намѣренью нашôмъ бездѣлнымъ довольствомъ жмѣнки ненавистникôвъ руской долѣ? Ци може намъ надобно буде зречися власнои чести и заверечи на послѣдокъ и бесѣду нашу, тое ядро народнои жизни, що въ вѣковыхъ борбахъ омаль же не остатнымъ позосталося намъ маеткомъ и якъ повытиця прилѣнившися до чужого первѣстка нуждную кормь зъ его высысати корене? А що найважнѣйшое, ци прiймеся чужое зерно до руского сердця, до того сердця, що такъ твердо приросло до естества свого, до своей землицѣ, въ власнымъ залюбилося пôдсонью. Красная чужа сукмана, величнiи сусѣднiи шовки, але тилько свôй лахъ грѣе, свôй петекъ мылый! Честь народа тилько на власныхъ возносится пôдвалинахъ а лучи сонця тилько зъ питомого свѣтятъ неба! Ажь не розсвѣтишь жару зъ власнои коморы сердця, на дармо будешь огрѣвати заумерлiи составы.

Родимцѣ! есть въ рôднôмъ словѣ урокъ, великiй не описанный, которому не знайдешь имене, и въ которôмъ якъ въ найдрôбнѣйшôй частинѣ лучи сонця всѣ свѣта находятся барвы. На голосъ того слова воздрожатъ всѣ составы скиталця на чужинѣ, розвяжутъ въ его голоднôмъ сердцю цѣлый пасемникъ минувшихъ днiй щастья. Есть въ народѣ пѣсня, що мати дѣтинѣ надъ колискою спѣвае проста и непоказьна, а звукъ еи товаришитъ намъ солодкими наповидами до гробу и милѣйшая надъ веякiи согласы чудесныхъ напѣвôвъ. Тымъ словомъ намъ промавляти треба, таковыми пѣснями намъ спѣвати належитъ, ажь намъ розсѣтъ народнои души, ажь намъ жизнь Руси лежитъ

на сердю! Що зъ сердця походитъ, трафляе въ сердце, а що зъ теплои народа плыне ватры, огрѣвае нарôдъ. Найдорожшимъ маеткомъ народа есть языкъ его, ôнъ есть душею, ôнъ есть ядромъ его жизни. Ткешся бесѣды, тыкаешся его жизни, хватаешь му за сердце и сполняешь убійство не едного чоловѣка, але міліонôвъ. Нынѣшняя борба Сербôвъ и Хорватôвъ за бесѣду розпочалась. — О не подавайможъ руки до борбы и въ нашôмъ краю — Славяньщина ажъ за надто велика, абы помѣстити въ ширѣняхъ своихъ голосъ жизни 15. міліонôвъ народа. Залишивши бесѣду нашую учинимо святокрадство найсвятѣйшихъ правъ чоловѣчества, обдырство народного престола Руси, а може, а може и цѣлои Славяньщины.

Родимцѣ! Великая гадка промкнулася въ моей души. — Языкъ рускій, тая стобарвная цвѣтка, возникшая зъ мягенькои груди найчувственнѣйшои дочки Славы; ... а Славяньщина, тотъ велитъ Европы розпорошенный по широкôй земли безъ вспôльного огнища духа, безъ союзного огнива, безъ средоточного идеального свѣта!... Два помыслы просвѣту недоглядного — може дѣтинячіи, смѣшніи, алежъ дѣтина взрастае въ совершенного мужа, якъ Богъ возросту дозволитъ.

Хтожъ бо въ Славяньщинѣ не знае тои мовы святои Руси, тои бесѣды сердця, того наповидного ласканья, которымъ мати першое дѣтя своей милости любуе, тои красавои пѣсоньки, якую ластôвка пôдъ стрѣхою щебече, хто не знае барвы, цвѣту и вони тои лѣторосли золотобережнои Укра-

ины. На Славяньскôмъ выросла она сердцю и всякими цвѣтами пріоздобила ю красавая мати. Всякіи чувства души и ума появы пріодѣвае она золотыми точками. — Ажь хочемъ налюбоватися еи принадами милости, пôйдѣмъ до Основяненька Марусѣ, ажь желаемъ надивитися ненаглядныъ ей барвъ красотамъ, вержьмо око на его всхôдъ сонця, ажь хочемъ узброитися въ крѣпость, послухаймо громкого Шевченька, ажь розвеселитися и попустовати, возмѣмъ Котляревского, ажь на послѣдокъ статочного образа хочемъ, прочитаймо единъ тилько короткій уступъ зъ Перекинчика пôдъ назвою Бандуристъ, черезъ незабвенного нашого Шашкевича написанный; а слибы сьмо не пожаловали потрудитися до пѣсней народа, до той коморы природныхъ народныхъ гадокъ, знайшлибы сьмо не единую звѣздку, которая бы славу найкрасшому письменникови каждого народа принесла. О тôй красѣ бесѣды руской добре знають Славяне, зъ того то жерела черпали нашіи побратимцѣ Поляки для свого языка овую обильность, которою днесь такъ велично ихъ мова ся красуе. Рускими-то цвѣтами покрыли они давную наготу краснорѣчія свого. —

Алежъ може ми хто скаже, же языкъ есть типомъ народного духа, а нарôдъ рускій будучи темнымъ и необразованымъ не мае отлучныхъ понятій, такъ званыхъ абстрактôвъ (abstracte Begriffe), про тое и мова его не здôбна до идеальныхъ образованъ Любомудрія и сполученныхъ ему лицъ. — Правда, Родимцѣ! же типомъ народного просвѣщенья есть языкъ его, яко сумма всѣхъ оживлен-

ныхъ идей его духа, аленъ пытаюся, якая идея есть висша надъ идею Бога? а тôй идеи служитъ Русь языкомъ прадѣдôвъ своихъ, языкомъ питомымъ, которымъ до недавна писовали отцы нашіи и ôтъ которого днешняя рѣчь, тилько мякшимъ розкладомъ слôвъ и свободнѣйшимъ ихъ наклономъ розличаеся, и такъ ся выробляе, якъ ся розвивае народное чувство. А въ тыхъ богослужебныхъ книгахъ нашихъ якая глыбокость помыслôвъ отлучныхъ, якая докладнôсть въ толкованью найвысшихъ правдъ Хрістіяньскихъ, якъ ясное и барвное лице всякихъ чувствительныхъ появôвъ души? Тамъ то въ нашихъ Минеяхъ, Тріодахъ, Осмогласникахъ знаходится овая краса, сила и обильность мовы, которая высокому степеневи душевного нашого колись образованья, вѣчный ставляе памятникъ, и доки тилько Русь народнымъ своимъ языкомъ Бога хвалити буде, завсе неоцѣненнымъ для ей письменности якъ и для письменности майже цѣлои Славяньщины скарбомъ бути не перестане. О хто такую въ народнôй церквѣ мае скарбону, о свѣчку для еи престола не требуе ся журити! И хто тилько придивився тымъ красотамъ, тôй обыльности святорускои мовы, хто тилько проникъ еи духа въ устахъ народа, хто занявъ окомъ безконечное ей поле и розглянувся во всѣхъ ей цвѣтахъ и ôттѣніяхъ барвъ, тому во истинну дивно не буде, же передъ скромною душею Русина величественная для его языка промкнулася будущина. Но грѣхомъ було бы для того скромного Славы сына, хапати за тайніи карты судебъ Божихъ, алежъ ще бôльшою булобы злобою не спôзнавати заданья добы.

За для того звернѣмъ всякую нашую гадку на тое заданье добы, и ему посвятѣмъ всѣ нашіи силы. Гляньмо на нещасливый нашъ народъ, що такъ довгими лѣты проживъ чорную долю въ темности осѣнной ночи. Не желав онъ верховодства, алежъ не буде потыромъ чужого довольства, не пнеся до самостоянности, алежъ и не зречеся чести во вѣки, не жадае меча и свѣтлой булавы, але тоскне за лучами сонця души, тоскне за тымъ свѣтломъ, безъ котрого каждая въ свѣтѣ былинка змарнѣе, загине, тоскне за тымъ, до чого сотворенъ, за розсвѣтомъ, за правдою. —

О вержьмонжся Родимцѣ охочо до дѣла, не зважаймо на тое жесьмы убогими въ засобѣ, небувалыми въ такôй дорозѣ, не зважаймо, же не маемъ за собою нѣкого, нѣкого, хиба тилько единого милостивого Бога. — Ничъ не поставила природа такъ высоко, щобы людская сила не возмогла досягнути. — Зострѣльможъ нашіи силы въ единую божественную искру, розложѣмъ народную ватру и розпалѣмъ на ней святый огень народнои жизни, нового народного свѣта. — Подаймо народови тотъ розсвѣтъ, подаймо тіи небесніи правды, за которыми Русь такъ довго тоскне, усыхае, а привернемо честь рускому имени, привернемо достойнôсть чоловѣческую темнымъ и нужденнымъ дѣтемъ Руси, научимо ихъ любити и шановати свободы свои — а тымъ самымъ сполнимо найсвятѣйшій обовязокъ, до которого насъ доба и всемилостный покликуе Богъ: которому честь и слава во вѣки. —

olim satis felices fuere futuraeque sunt urbes, at sine agricultoribus nec consistere mortales, nec ali posse manifestum est.

Цижъ скудость не родитъ порока и беззаконія; тое уже давно мовили: *odiosa paupertas.* И воистинну Любомудрецъ хлѣба лишенъ, станется яко безуменъ, чиновникъ бѣдный не соотвѣтствуетъ своему чину, священникъ кромѣ духовного тякожде и повседневного хлѣба потребуетъ, словомъ всѣ саны познаютъ важнôсть сего предмета, и хотѣлибы наслаждатись благъ, яковыми природа любезная мати ихъ запасати хочетъ; а посредственникомъ до того дѣла е агрономія до найвысшого степени совершеньства приведенная, Агрономія мовлю, не тилько въ теорематахъ ся затапляющая, но паче практически и отповѣдно нашимъ обстоятельствамъ на посадѣ тыхже въ житіе введена, безъ которои якъ для всѣхъ вообще, такъ для насъ особенно и во вѣки ніякового добра надѣятись не можна.

Господь Вседержитель нашимъ намѣреніямъ да благословитъ.

может быти оставлена, если просвѣщенія въ цѣлôмъ того слова прознаменованію усердно желаемо. Между тыми вѣтьвями знаніе природы одно изъ первыхъ мѣстць занимае, которого отросль е Економія сельская.

Извольте ми братія возглянути на наше состояніе. Нашъ галицко-рускій край, есть тилько земледѣльческій, не имѣемо заводôвъ, не занимаемося отлично торговлею; одно тилько земледѣліе становитъ одную и найважнѣйшую часть нашого занятія.

Алежъ съ жальомъ повѣсти, сли взгляну, на яковôмъ степени оно зостаетъ.

Где на тôй самôй почвѣ и тыми а не иными средствами, якъ у иныхъ народôвъ щастье изобилія, торговля, заводы у насъ процвисти бы могли, кромѣ жизности нашои землѣ, нашъ нарôдъ въ великôй нуждѣ зостаетъ, передновинокъ мало не кождый селянинъ чуетъ, — его худоба мизерная, одѣжь пôдлая, обыталище нужденное, такъ же мене всѣма народами Европы, а може и цѣлои землѣ ôнъ низше стоитъ. Цѣлои землѣ мовлю, бо если поглянемо на дикіи народы, то признати мусимо, же принайменѣй чистымъ воздухомъ наслаждаются, а и на тôмъ у многихъ зъ нашего народа скудость, якъ ся въ ихъ чорнй и мизерніи хаты подивимо.

Мы же що ся въ силѣ чуемо, бы тому зарадити злому, мы мовлю сберaймося до того дѣла, инакше бо тяжко противъ нашôй совѣсти грѣшили бысьмо.

Цинѣ недостатокъ пастбища, паловины и инныхъ потребъ до житія потребныхъ, не суть для народа великимъ нещастіемъ?.. а ктожъ, пытаюся, якъ не агрономія совершенни средствія къ тому оказати возможетъ также тое все, що портебуемо не тилько ще будетъ, але надто и преизбудетъ.

Сберайможься братія, въ едную непоколибымую силу до тои цѣли, дабысьмо нашъ рускій народъ богатымъ, всякихъ благъ изобильно наслаждающимся, а тымъ самымъ и щастливымъ сдѣлали. — Вѣрьте ми, природа нашу Русь такъ богато во все пристроила, же тыми то самыми средствами якихъ н. пр. Англоманы употребляютъ, нашъ до теперъ дуже бѣдный край, можбы перемѣнити въ прекрасный рай. — Средствія до того дѣла просвѣщеніе народа во обще, а особенно обзнакомленія его съ умѣетностію землѣдѣльческою во всѣхъ ей вѣтьвяхъ, такъ що касается земледѣлія самого, яко и садоводства, лѣсоводства, скотоводства, пчеловодства и. пр.

Вносивбымъ прото, бы заутра о 10омъ часѣ рано честни братя, котори до того дѣла охоту имѣютъ, сойшлися тутъ на параду, — якими бы то средствами можна въ томъ взглядѣ найскорше и найлѣпше нашему народу прислугу учинити. —

Зъ цѣлого сердця жичивбымъ, бы такъ важный случай не пропустити тщетно, не пользовавшись нимъ. Часъ не стоитъ, летитъ, а лѣта могутъ минути, закимъ щось подобного зновъ приключится.

Нашое отечество руско-галицкое въ примѣренію съ инными народами почти нищими, даруйте ми *слово немиле* но правдиве, населенное, очекуетъ

помощи не ôтъ кого иного, токмо ôтъ тыхъ; которiй просвѣщенiемъ отличаются, очекуетъ го съ найбôльщимъ желанiемъ. —

Не мните Панове! якобы земледѣлiе жадныхъ вѣдомостей не вымагало, якобы попеченiе о тôмъ, самымъ тилько простымъ неукамъ зоставляти подобало. —

Зъ якового становиска уже древнiи люде тую то вещъ розсмотрювали, позвольте ми нѣсколько слôвъ Римлянина Коломелѣ въ тôмъ взглядѣ прочитати. Ото бо мовитъ: *Nam qui se in hac scientia perfectum volet profiteri, sit oportet rerum naturae sagacissimus, declinationum mundi non ignarus: ut exploratum habeat, quid cuique plagae conveniat, quid repugnet, siderum ortus et occasus memoria repetat, ne imbribus ventisque imminentibus opera inchoet, laboremque frustretur.— Coeli et anni praesentis mores intueatur: neque enim semper eundem, velut ex praescripto habitum gerunt, nec omnibus annis eodem vultu venit aestas, aut hyems, nec pluvium semper est ver, aut humidus autumnus. Quae praenoscere sine lumine animi et sine exquisitissimis disciplinis non quemquam posse crediderim. Jam ipsa terrae varietas et cujusque soli habitus, quid nobis neget, quid promittat, paucorum est discernere.*

Изъ сего видко, же земледѣлiе до пôднесенiя благополучiя отечества толь потребное, тилько тогда выдаєть общеполезнiи овощи, єжели искуственно провадити ся будетъ, до чого умноженное населенiе насъ сильно упоминаетъ. И не есть же имущество въ кождôмъ краю тое, на що и правительству найбôльше вниманiя звертати треба! — и такъ зновъ старый господарь Коломеля мовитъ *Nam sine ludicris artibus atque etiam sine caussidicis*

olim satis felices fuere futuraeque sunt urbes, at sine agricultoribus nec consistere mortales, nec ali posse manifestum est.

Цижъ скудость не родитъ порока и беззаконія; тое уже давно мовили: *odiosa paupertas.* И воистинну Любомудрецъ хлѣба лишенъ, станется яко безуменъ, чиновникъ бѣдный не соотвѣтствуетъ своему чину, священникъ кромѣ духовного тякожде и повседневного хлѣба потребуетъ, словомъ всѣ саны познаютъ важнðсть сего предмета, и хотѣлибы наслаждатись благъ, яковыми природа любезная мати ихъ запасати хочетъ; а посредственникомъ до того дѣла е агрономія до найвысшого степени совершеньства приведенная, Агрономія мовлю, не тилько въ теорематахъ ся затапляющая, но паче практически и отповѣдно нашимъ обстоятельствамъ на посадѣ тыхже въ житіе введена, безъ которои якъ для всѣхъ вообще, такъ для насъ особенно и во вѣки ніякового добра надѣятись не можна.

Господь Вседержитель нашимъ намѣреніямъ да благословитъ.

РОСПРАВА

о языцѣ южнорускомъ и єго нарѣчіяхъ,

сочинена

ЯКОВОМЪ ГОЛОВАЦКИМЪ,

читана въ общимъ засѣданію на съѣздѣ оученыхъ рускихъ
23го Жовтня **1848** г. н. ч. оу Львовѣ. *)

Die Sprache eines Volkes ist das Volk selbst, ist sein Ich, ist sein Wesen, ist auf das Innigste mit den heiligsten Interessen seiner geistigen und sittlichen Entwicklung verbunden.

Leo Gr. Thun.

§. 1. Нарôдъ Словенскій зъ давныхъ давенъ простягнувся широко и далеко, а племена єго займаютъ нынѣ таку просторонь, яку ледви коли якій нарôдъ у свѣтѣ займавъ. Нарôдъ тотъ однокровный, однокорѣнный, мае одну мову, а тая розпадае на богато языкôвъ, нарѣчій и пôднарѣчій. — Се якъ бы великій изъ одного кореня выбуялый, росохователый дубъ; гôлье и галузье єго розросло и розляглося на всѣ стороны, але

---

*) Для обширности сеи росправы мусѣли декотрі мѣстця при читанью опущеными бути, но тутки подаемо єи честному читательству въ цѣлости.

Я. Г.

ныхъ идей его духа, аленъ пытаюся, якая идея есть висша надъ идею Бога? а тôй идеи служитъ Русь языкомъ прадѣдôвъ своихъ, языкомъ питомымъ, которымъ до недавна писовали отцы нашiи и ôтъ которого днешняя рѣчь, тилько мякшимъ розкладомъ слôвъ и свободнѣйшимъ ихъ наклономъ розличаеся, и такъ ся вырабляе, якъ ся розвивае народное чувство. А въ тыхъ богослужебныхъ книгахъ нашихъ якая глыбокость помыслôвъ отлучныхъ, якая докладнôсть въ толкованью найвысшихъ правдъ Хрiстiяньскихъ, якъ ясное и барвное лице всякихъ чувствительныхъ появôвъ души? Тамъ то въ нашихъ Минеяхъ, Трiодахъ, Осмогласникахъ знаходится овая краса, сила и обильность мовы, которая высокому степеневи душевного нашого колись образованья, вѣчный ставляе памятникъ, и доки тилько Русь народнымъ своимъ языкомъ Бога хвалити буде, завсе неоцѣненнымъ для ей пысьменности якъ и для письменности майже цѣлои Славяньщины скарбомъ бути не перестане. О хто такую въ народнôй церквѣ мае скарбону, о свѣчку для еи престола не требуе ся журити! И хто тилько придивився тымъ красотамъ, тôй обыльности святорускои мовы, хто тилько проникъ еи духа въ устахъ народа, хто занявъ окомъ безконечное ей поле и розглянувся во всѣхъ ей цвѣтахъ и ôттѣнiяхъ барвъ, тому во истинну дивно не буде, же передъ скромною душею Русина величественная для его языка промкнулася будущина. Но грѣхомъ було бы для того скромного Славы сына, хапати за тайнiи карты судебъ Божихъ, алежъ ще бôльшою булобы злобою не спôзнавати заданья добы.

За для того звернѣмъ всякую нашую гадку на тое заданье добы, и ему посвятѣмъ всѣ нашіи силы. Гляньмо на нещасливый нашъ народъ, що такъ довгими лѣты проживъ чорную долю въ темности осѣнной ночи. Не желае онъ верховодства, алежъ не буде потыромъ чужого довольства, не пнеся до самостоянности, алежъ и не зречеся чести во вѣки, не жадае меча и свѣтлой булавы, але тоскне за лучами сонця души, тоскне за тымъ свѣтломъ, безъ котрого каждая въ свѣтѣ былинка змарнѣе, загине, тоскне за тымъ, до чого сотворенъ, за розсвѣтомъ, за правдою. —

О вержьмонся Родимцѣ охочо до дѣла, не зважаймо на тое жесьмы убогими въ засобѣ, небувалыми въ такой дорозѣ, не зважаймо, же не маемъ за собою нѣкого, нѣкого, хиба тилько единого милостивого Бога. — Ничъ не поставила природа такъ высоко, щобы людская сила не возмогла досягнути. — Зострѣльмонъ нашіи силы въ единую божественную искру, розложѣмъ народную ватру и розпалѣмъ на ней святый огень народнои жизни, нового народного свѣта. — Подаймо народови тотъ розсвѣтъ, подаймо тіи небесніи правды, за которыми Русь такъ довго тоскне, усыхае, а привернемо честь рускому имени, привернемо достойность чоловѣческую темнымъ и нужденнымъ дѣтемъ Руси, научимо ихъ любити и шановати свободы свои — а тымъ самымъ сполнимо найсвятѣйшій обовязокъ, до которого насъ доба и всемилостный покликуе Богъ: которому честь и слава во вѣки. —

роздбравъ рускій языкъ во всѣхъ нарѣчіяхъ, изъ чого показалося, що майже всѣ признаки второго (т. е. западного) розряду знаходятся въ рôзныхъ видахъ рускои мовы. Изъ того слѣдуе, що рускій языкъ ніякъ неможно ставляти рôвно исъ языками задунайскими, але (мовлявъ г-нъ М.) треба приняти за осôбный третій розрядъ, котрый представляе собою цѣлую восточную половицю всего круга словенскихъ языкôвъ.

Г-нъ Шафарикъ самъ признававъ недокладнôсть подѣлу отця Добровского *(Czasop. czesk. Mus. 1832. Sw. I. Стор. 111)* и каже, що знать исъ часомъ трояка мова выявится, однакожъ удержуе подѣлъ Добровского съ невеличкими ôтмѣнами *(Starožitn. Slowanské odd. diejep. w Praze 1837. Стор. 483.* и въ найновѣйшôмъ своимъ дѣлѣ: *Slowansky narodopis sepe. P. I. Szafaržjk w Praze 1842)*.

§. 6. Въ симъ послѣднôмъ дѣлѣ такъ дѣлитъ г-нъ Шафарикъ словенскіи нарѣчія:

„Въ бесѣдѣ словенскôй (каже) е двѣ мовѣ: юговосточна и западна. Юговосточна мова дѣлится на три рѣчи: руску, болгарску и иллирску, мова западна на чотыре, ляцку, ческу, лужицко-сербску и недавно вымерлу полабску.

Въ рускôй рѣчи розличаемо три нарѣчій: великоруске, малоруске и бѣлоруске; въ болгарскôй, хоть лишь исторически, двое: церковне або кирилôвске и новоболгарске; въ иллирскôй три: сербске, хорватске и корутанско-словенске; въ ляцкôй одно:

може́тъ быти оставлена, если просвѣщенія въ цѣлôмъ того слова прознаменованію усердно желаемо. Между тыми вѣтьвями знаніє природы одно изъ первыхъ мѣстцъ занимає, которого отросль є Економія сельская.

Извольте ми братія возглянути на наше состояніє. Нашъ галицко-рускій край, есть тилько земледѣльческій, не имѣємо заводôвъ, не занимаємося отлично торговлею; одно тилько земледѣліє становитъ одную и найважнѣйшую часть нашого занятія.

Алежъ съ жальомъ повѣсти, сли взгляну, на яковôмъ степени оно зостаєтъ.

Где на тôй самôй почвѣ и тыми а не иными средствами, якъ у иныхъ народôвъ щастьє изобилія, торговля, заводы у насъ процвисти бы могли, кромѣ жизности нашои землѣ, нашъ нарôдъ въ великôй нуждѣ зостаєтъ, передновинокъ мало не кождый селянинъ чуєтъ, — его худоба мизерная, одѣжь пôдлая, обыталище нужденноє, такъ же мене всѣма народами Европы, а може и цѣлои землѣ ôнъ низше стоитъ. Цѣлои землѣ мовлю, бо если поглянемо на дикіи народы, то признати мусимо, же принаймнѣй чистымъ воздухомъ наслаждаются, а и на тôмъ у многихъ зъ нашего народа скудость, якъ ся въ ихъ чорнй и мизерніи хаты подивимо.

Мы же що ся въ силѣ чуємо, бы тому зарадити злому, мы мовлю сберáймося до того дѣла, инакше бо тяжко противъ нашôй совѣсти грѣшили бысьмо.

свѣну, (свѣтну, свитну), възблесну (взблескну, зам. взблестну). 3) Вставочне л вмѣсто змягчаючого й (j) пôсля губныхъ в, б, п, м: земля (земя), капля (капе), кровля (кровь), сопля, корабль, (корабь), жеравль, (жеравь), вопль, (вепь), явлю, (евім), вабленъ, (вабен), топленъ, (топен), оставленъ, (оставен), поставляти, (ставети), погубляти, (губити). 4) м въ словѣ мотрити и въ производныхъ смотрити, смотрѣти, сматрати (патрити). *)

§. 8. Другіи ученіи дѣлятъ Словенщину на три розряды: I. Восточный або Рускій, до котрого вся Русь и Болгаре належатъ. II. Югозападный або Илирійскій, до котрого Сербове, Хорваты и Корутяне и III. Сѣверозападный або западный, до котрого Ляхи, Чехи, Морава, Словаки и Лужичане причисляются. Сей подѣлъ пріймаютъ ф. Палацкій **) въ Чехахъ, Надеждинъ ***) и Устряловъ ****) въ Россіи. Къ нимъ сближаются со своими подѣлами южнорускіи писателѣ М. Максимовичь и И. Срезневскій, о чимъ низше розкажемо.

§. 9. Окрôмъ выше помянутыхъ подѣлôвъ словенскихъ языкôвъ треба намъ ще выложити по-

---

*) *Slowansky Narodopis sest. P. J. Szafarzjk w Praze 1842.* Стор. 8.

**) *Zeitschrift des böhm. Mus. 1830. — F. Palacky's Gesch. v. Böhmen Prag 1836. I. Bd.* Стр. 55.

***) Европеизмъ и народность: Телескопъ 1836 Nro. 1. и Енциклоп. Лексиконъ IX. 1837.

****) *Gesch. v. Russland v. N. Ustrialow Stuttg. u. Tübingen I. Bd. 1840.* Стр. 25.

дѣлъ Южнорусина г-на Максимовича, котрый въ своей „Исторіи древней руской Словесности" съ великою розвагою розôбравъ всѣ народнй нарѣчія руской бесѣды. Подѣленье его для насъ ще важнѣйше, бо Максимовичь самъ знае доконално языкъ южноруский, изпытовавъ на мѣсци нарѣчія у самого народа. Онъ то южнорускому языкови давъ приналежне мѣсце, прислужився нашôй словесности изданьемъ пѣсень народныхъ, глубокомысленными увагами надъ языкомъ южнорускимъ и працьовавъ коло Грамматики и Словаря южноруского. Его подѣлъ, що до руской мовы, ледви не лучшій всѣхъ.

Максимовичь *) дѣлитъ цѣлу Словенщину зъ огляду бесѣды на двѣ половицѣ: I. Восточно-словенску або Руску и II. Западно-словенску. Въ сихъ двохъ половицяхъ знаходится чотыре розряды або дванайцять языкôвъ:

А. Восточно-словенская або руская половина.

I. Розрядъ: Южнорускій або юговосточный.

1. Языкъ южнорускій съ двома головными нарѣчіями (видоизмѣненіями) Украинскимъ або Малорускимъ и Червонорускимъ.

II. Розрядъ: Сѣвернорускій або сѣверно-восточный.

2. Языкъ великорускій съ чотырьма нарѣчіями: верхнерускимъ, нижнерускимъ, середнерускимъ и Московскимъ.
3. Языкъ бѣлорускій або литовскорускій.

*) Исторія древн. руск. Слов. соч. М. Максимовича кн. перв. Кіевъ 1839. Стр. 96. и слѣд. и тогожь: Откуда идетъ руская земля, Кіевъ 1837. стр. 81.

Б. Западно-словенская половина.

III. Розрядъ: Юго-западный або задунайскій.

4. Языкъ церковно-словенскій, або такъ передъ усѣма (преимущественно) названый Словенскій (Славянскій).
5. Языкъ болгарскій съ килькома рôзнорѣчіями.
6. Языкъ сербскій съ килькома нарѣчіями.
7. Языкъ хорватскій.
8. Корутанскій або виндскій, зовемый краинскій съ двома нарѣчіями.

IV. Розрядъ: Сѣверозападный.

9. Языкъ польскій съ килькома нарѣчіями, до котрыхъ належавъ и языкъ Поморянъ.
10. Языкъ лужицкій або сырбскій, зовемый такожъ сорабскимъ и вендскимъ съ двома нарѣчіями: верхнелужицкимъ и нижнелужицкимъ; перше близше ческому, друге польскому.
11. Языкъ ческій до котрого належитъ и моравскій яко нарѣчіє.
12. Словацкій.

Къ сему подѣлови богато сближаєся проф. Срезневскій *). Ôнъ дѣлитъ Словянъ такъ: I. Словяне рускй, II. Словяне западнй южного гôлья, III. Словяне западнй сѣверного гôлья; а розличає де-

---

*) *Czasopis czeského Museum w Praze 1843. Swaz.* III. Стор. 404.

сять первѣстныхъ Словенскихъ народôвъ: Великорусь, Малорусь, Болгаре, Сербове, Хорваты, Корутяне, Словенцѣ, Поляки, Полабяне, Чехи, Словаки.

§. 10. Перейдѣмъ теперечки ôтъ общои Словенщины на саму Русь и розгляньмо, килько у нѣй займае нашъ южнорускій языкъ, яке розличье его ôтъ другихъ рускихъ нарѣчій и яка повага меже словенскими языками. Рѣчь руская по Шафарику розпросторонюеся нынѣ по бôльшôй части европейскои Россіи, южновосточнôмъ кôнчику польского съ Русью злученого царства, восточнôй половинѣ королѣвства Галицкого и Володимірского и сѣверо-восточнои части Угорского королѣвста, краяхъ до ракузскои державы належныхъ. За черкою сего цѣловитого округа, займающого дуже обширенніи краи и землѣ, жіе рускій языкъ въ многочисленныхъ поселеньяхъ Россіянъ по Сибѣрѣ, на Уральскôмъ пôдгôрью, на рѣцѣ Урали або Яику, по берегахъ Хвалинского моря, долѣшнôй Волзѣ и Тереку, за Кавказомъ, въ Тавріи, на рѣкахъ Свѣрѣ и Оятѣ, меже Ладожскимъ та Онежскимъ озерами, тай таки по всѣхъ краяхъ рускому Цареви пôдвластныхъ. Потôмъ въ Украхъ въ торонкихъ поселеньяхъ Русинôвъ посередъ Мадярского и другихъ народôвъ. Число народа на симъ огромнôмъ просторонствѣ одною (?) и тоюжъ рѣчью говорячого выноситъ до 51,184,000, изъ котрыхъ 48,410,000 до руского, а 2,774,000 до австрійского царства належитъ, 47,844,000 є восточного або греческого исповѣданія, 2,990,000 съ римскимъ соединеного, а 350,000 таки западного або римского исповѣданья. "*)

*) *Slowansky narodopis w Praze 1842.*

§. 11. Такъ окрысливъ г-нъ Шафарикъ обширъ цѣлои рускои мовы, вôттакъ ще зъуважаймо, якими знаками она розличаєся ôтъ другихъ словенскихъ бесѣдъ. 1.) Вставне е и о меже плавными л и р и нѣмыми согласными: берегъ (брег), дерево (древо), береза (бреза), желобъ (жлаб), человѣкъ (чловек), золото (злато), порохъ (прах), корова (крава); 2.) Початкове о вм. є: одинъ (єден), озеро (єзеро), осетръ (єсетр), олень (єлень), осень (єсень); 3.) я вм. ѧ: мя, тя, ся, мясо, рядъ, пядь; 4). о вм. ъ: долгъ (дълг), волкъ (вълк), солнце (сълнце), торгъ (търгъ), пятокъ (пятък), узолъ (узъл), вихоръ (вихър); 5.) е вм. ь: сердце (сьрдце), смерть (смрьть), держати (дьржати), слеза (сьлза), день, конець, мечь. 6). двояке л, тверде лъ и мягкє ль: глаголъ, орелъ, игла, льзя, Львовъ, льгота, польза, пріятель, лѣкарь, лѣсъ; 7). ч вм. ть, кир. шт (щ): ночь, (ноть, ношть), мочь, (моть, мошть), печь, (петь, пешть), хочетъ, горючь, тысячь; 8). ж вм. дь, кир. жд: нужа (нудьа, нужда), межа (медьа), междa) чужій (чуждый), пробужати; 9). Родительн. єдин. числ. прилаг. им. на ого: доброго, высокого.

§. 12. Уже горѣ сказалисьмо, що мова (въ загаловôмъ значѣнью) руская дѣлится на три языки (по Шаф. нарѣчія:) языкъ южнорускій (малорускій), великорускій и бѣлорускій.

Языкъ южнорускій, малорускій (або якъ у насъ кажутъ „рускій“) розширяєся по обохъ убочахъ Карпатôвъ, по цѣлôй южнôй Россіи зъ обохъ сторонъ Днѣпра; ôтъ Ондавы и Попрада

въ Уграхъ а Вепря рѣки въ Польщѣ по середній Донъ, ба ажъ по Кубань пôдъ Кавказомъ, ôтъ устья Днѣстра и Днѣпра, ôтъ Чорного Моря ажъ по Припеть та не далеко къ жереламъ Десны, Семи и Донця. Ось якъ описуе г-нъ Шафарикъ объемъ южноруского нарѣчія: „Обвôдъ того языка зачинае-ся у Хотымска на Беседѣ, границѣ губерніи Смоленскои ôтъ Могилѣвскои, и иде перескокомъ къ западу, югу и югозападу розграньемъ ôтдѣляющимъ Чернѣгôвскую ôтъ Могилѣвскои губерніи до самого Лоева, а границею Чернѣгôвскои губерніи ôтъ Мѣнскои по Днѣперъ при устью Припети; ôтти обертаеся на западъ, зразу по Припети до Бѣлосорокъ, потôмъ границею губерніи Кіевскои и Волынскои ôтъ Мѣнскои и Городенскои до самого Буга при Володавѣ; ôтти обертаеся къ сѣверу жолобиною Буга до потока Присѣки пôдъ Дрогичиномъ, де переходитъ въ царство польске, сходитъ вôттакъ на югъ черезъ Лосицю, Бѣлу, Межирѣчье, Радинъ, восточно по при Люблинъ просто до Щебрешина; ôтси закручуеся къ югозападу черезъ Ракôвъ, Момоты, де входитъ въ Галицко-Володимірское королѣвство, потôмъ къ Улянову надъ Сяномъ, и тягнеся далѣй на югъ черезъ Лежанско мимо Городискъ пôдъ Березôвъ, ôтти къ сѣверу обертаеся и обôйшовши Жизнôвъ, Высоку, Братковку и т. д. вôттакъ знovъ къ Будзинову вертаеся, и въеся черезъ Дуклю и Змигорôдъ на югъ по выше Горлиць и Грибова до села Ростокôвъ на Попрадѣ, и загортае за сею рѣкою села Шляхтову, Чорноводу, Бѣловоду и Яворки, знovъ приходитъ пôдъ Пивничну; ôтти обертаеся къ юговостокови, зразу корытомъ Попрада,

ôтдѣляючого Галиччину ôтъ Угоръ ажъ до Лелюхова, потôмъ перейшовши въ Угорщину, долôвъ по рѣцѣ Теплôй черезъ Рокитôвъ къ Довгôй Луцѣ надъ Бардієвомъ, ôтси на югъ черезъ Куриму ажъ не далеко Ганушовець на Теплôй; тутъ звертаєся къ сѣверу и обходитъ Стропкôвъ, Снину и Гуменне, селенія такъ званыхъ Сотакôвъ, и упять приходитъ къ Теплôй пôдъ Ганушôвцѣ: ôтти спускаєся на югъ долôвъ рѣками Теплою и Ондавою ажъ до устья Тернавы, ôтти бѣжитъ къ востоку по надъ Бутковцѣ, черезъ Мукачево ажъ надъ Береги, ôтки зновъ обертаєся назадъ къ западу къ Латорицѣ, коло Добронѣ и Касонѣ, та вертаєся упять пôдъ Береги; ôтси крутится къ востоку пôдъ Селищемъ, черезъ Голмы, около Хуста и далѣй съ малыми выимками жолобомъ рѣки Тисы ажъ пôдъ Сигôтъ; ôтти обертаєся восточнымъ берегомъ Бѣлои Тисы ажъ пôдъ Ясинôвъ, де границѣ галицкои досягає и далѣй иде границєю Галиччины ôтъ Угоръ ажъ до жерелъ Бѣлого Черемоша, де въ Галиччину входитъ, и загорнувши Извôръ, Шипôтъ вышній, Руску, Банилôвъ, Петрôвцѣ, Купку и Терешены пôдъ Боянами на Прутѣ до рускои Бесарабіи вступає, вôттакъ тягнеся сѣверною єѣ смугою надъ Бричаны, далѣй къ Сороцѣ и Цекинôвцѣ на Днѣстри; ôтти рѣкою Днѣстромъ, частію по сушѣ коло Волоскихъ селъ Камянокъ, Рыбницѣ, Дубосарôвъ и Григорополя впередъ къ устью Днѣстра, а потôмъ далѣй на востокъ берегомъ морскимъ къ Перекопу и Тавріи простягаєся; ôтси перескакує море ажъ къ устью Кубани, обходитъ Черноморскіи Козаки, зъ початку корытомъ Куба-

ни ажъ до Воронявской, потôмъ границею роздѣляючою Козацкую землю ôтъ Кавказской губ. ажъ до Середнои Єгорлицкои; ôтти сухою землею пôдъ Чубурскую, ôтти переходитъ черезъ море къ Таганрогу, и знов иде на сѣверъ по при Ряженое на Міусѣ рѣцѣ, ôтти звертаєся на западъ ажъ до грецького села Ласпи на рѣцѣ Калміусѣ, ôттакъ зновъ навертаєся на сѣверовостокъ выкрутами границею губер. Херсонскои, Єкатеринославскои, Харьковскои и Воронежскои ôтъ Донщины пôдъ Матюшино надъ Дономъ, ôтки звертаєся на сѣверозападъ горѣ рѣкою Дономъ ажъ по устьє въ него Тихои Сосны, ôттакъ горѣ Сосною серединою Воронежскои губ. на югозападъ къ Николаєвцѣ на рѣцѣ Вовчѣй: и далѣй на сѣверозападъ границею Харкôвскои и Пôлтавскои губ. ôтъ Курскои ажъ недалеко Конотопъ пôдъ Сеймомъ; ôтти обертаєся зновъ на сѣверъ и иде границями Курскои и Орловскои губ. ôтъ Чернѣгôвскои ажъ до означенои точки у Хотымска на Беседѣ.

§. 13. Область Малоруского языка займає въ собѣ, въ Россіи: губерніи Волынскую, Кієвскую, Чернѣгôвскую, Пôлтавскую, Харькôвскую, около четвертины Воронѣжскои, Єкатеринославскую, Херсонскую, Таврическую и землю Чорноморскихъ Козакôвъ, Подôльскую и часть Бесарабіи; въ царствѣ польскôмъ часть губ. Пôдляскои и Люблинскои; въ Королѣвствѣ Галицко-Володимірскôмъ, округи: Перемышльскій, Львôвскій, Жовкôвскій, Золочевскій, Тернопôльскій, Бережанскій, Самбôрскій, Сянôцкій, Стрыйскій, Станиславскій, Коломыйскій, Чортков-

скій, и части Решôвского, Ясѣльского, Новосяндецкого и Черновецкого або Буковины; въ королевствѣ Угорскôмъ: столицѣ Бережскую, Угварскую, Угочскую, и Мармарошскую въ бôлшôй части и Земненскую и Шаришскую въ меншôй части, не упоминаючи уже о селеніяхъ по другихъ столицяхъ розметаныхъ. За тою границею Малорускій языкъ чути можна по Угорщинѣ въ розкиданыхъ селахъ Русинôвъ, въ столицяхъ передъ и за Тисо знаходящихся (два села: Куцура и Керестура ажъ въ Бачьскôй, а одна Шидъ ажъ въ Сремскôй столицѣ за Дунаємъ), въ Молдавіи, Волощинѣ, Бесарабіи и Тавріи. Малорускій языкъ стыкаєся на востоцѣ исъ великорускимъ по чертѣ ôтъ рѣки Єѣ ажъ до Хотымска на Беседѣ; на западѣ и сѣверѣ съ бѣлорускимъ по чертѣ ôтъ Люмонова ажъ до устья рѣки Присѣки въ Бугъ въ области Бѣлостоцькôй; на западѣ съ польскимъ по чертѣ ôтъ Буга до Шляхтовы и Пивничнои, потôмъ съ угорско-словацкимъ ажъ до устья Тернавы въ Ондаву; на юзѣ съ мовою мадярскою по чертѣ ôтъ Ондавы ажъ до Голма (Холма), пакъ съ волоськимъ языкомъ ажъ до устья Днѣстра въ море, потôмъ съ турецкимъ, та нѣмецкими и грецкими поселеніями, наконецъ съ черкескимъ на Кубани и турецкимъ ôтъ Кубани ажъ до Єѣ.

§. 14. Вылучивши всѣхъ иноязычникôвъ, особливо Полякôвъ, котрыхъ шляхты и мѣщаньства въ западныхъ або передднѣпровскихъ губ. Малоросійскихъ въ Галиччинѣ восточнôй множество, ôтъ Жидôвъ, котрыхъ тамки такожъ чимало, Нѣм-

цѣвъ, Грекôвъ, Татарôвъ и. т. д. выходитъ число Малорусинôвъ (Южныхъ Русинôвъ) на 13.144.000 душъ, изъ котрыхъ 10.370.000 до Россіи, а 2,774,000 до Австріи, т. є. 2,149,000 до Галиччины, а 625,000 до Угоръ належитъ. Изъ нихъ є 10,145,000 христіянъ восточного або греческого исповѣданья, а 2,990,000 тогожъ исповѣданія, лише съ римскою церквою соєдиненыхъ, ôтъ чого Уніятами называются, а именно 2,774,000 въ Австріи, а 216,000 въ царствѣ польскôмъ." *(Szafar. Slowansky narodopis)*. Изъ сего обзора видко, що нарôдъ малорускимъ языкомъ говорящій є по великорускôмъ найчисленнѣйшій меже всѣма народами словенскими.

§. 15. Недавно тому, якъ малорускій языкъ за осôбный, самостатный и стародавный меже языками Словенскими поважати стали. Перше брали одни церковно-словенскій за правдивый старорускій языкъ, ôтъ котрого нынѣшный малорускій буцѣмъ зопсованый, зпольщеный походити має; другіи гадали, що ôнъ є лишъ нарѣчіємъ польского; инши знову, що нарѣчіємъ велико-руского *) языка. Мылніи тіи выображѣнья походили изъ слабого умѣнья церковно-словенского, а ще слабшого знанья стародавныхъ памятникôвъ малоруского языка и розвитья руской словесности. Меже всѣма словенскими языками найперше бувъ книжнообразованый языкъ староболгарскій або церковнословенскій, а то при переводѣ письма св. и другихъ богослужебныхъ книгъ св. Кириломъ и Методіємъ и ихъ учениками св. Климентомъ, Ангеларомъ, Гораздомъ, Симеономъ, Іоанномъ Ексархомъ и др. въ давнôй Болгаріи и

*) Смотри увагу на кôнци.

Моравіи. Исъ христіянскою вѣрою перейшла церковно-словенска писменнôсть и на Русь. Мы приняли уже готовіи книги богослужебнӣ словенскӣ, котрӣ совсѣмъ понятнӣ були народови. Сила духа, глубина вѣры христіянскои, многота книгъ, подобіє мовы водворили сей языкъ на цѣлôй Руси въ письменности. Першіи нашӣ писателѣ (по бôлшôй части духовніи) управляли го въ духовныхъ сочиненіяхъ и переводахъ; але при нимъ проколювався и народный языкъ не такъ въ письмахъ духовного содержанія, но особенно въ свѣтовыхъ, горожанскихъ, законодательныхъ дѣлахъ, лѣтописяхъ, грамотахъ, договорахъ и пр. Въ найдавнѣйшихъ памятникахъ писаныхъ на Руси встрѣчаємо признаки южнорускохо языка; всѣ вышеупомянутіи знаки, котрыми мова руска розличаєся отъ другихъ словенскихъ языкôвъ, находятся поєдинчӣ въ старинныхъ памятникахъ рущины. Договоры Олега (912), Игоря (945) и Святослава (971) съ Греками; грамота о десятинахъ и уставъ о церковныхъ судахъ св. Владиміра (996-1011); уставъ о церк. судахъ и о свободѣ духовенства ôтъ мыта кн. Ярослава (1051-1054); Ярослава правда Руска (1016) и єго уставы данӣ Новгородцямъ; Лѣтопись Несторова (до 1110) и єго продовжателѣвъ; Даніила Паломникъ (ок. 1105); Поученіє къ дѣтямъ Мономаха (ок. 1096); Слово о полку Игоря (1185) переповненӣ формами слôвъ и выраженіями народно рускими, якъ нынѣ нарôдъ говоритъ, а „Ипатьєвская або Волынская лѣтописсь сохранила намъ въ рѣчахъ князѣвъ

іхъ лицъ (по словамъ издателѣвъ рускихъ

лѣтописей) образецъ чистого Южнорускогo народного языка, процвѣтавшого до XIV вѣка и уцѣлѣвшого меже прочими въ Словѣ о полку Игоревôмъ, котрогó нельзя смѣшовати ни съ сѣвернымъ (Новгородскимъ), ни съ пôзнѣйшими рускими, восточнымъ и западнымъ нарѣчіями" (см. Полное собраніе Русскихъ лѣтописей изд. археогр. ком. Спб. 1843. Т. II. стор. VIII.) Слова декотрѝ нынѣ областнѝ (мѣстцевѝ) були колись общіи всюди на Руси знанѝ н. пр. рѣнь, днина, веремньє и пр.

Даже старіи церковнословенскіи рукописи священного писанія писанѝ на Руси не слобôднѝ ôтъ рущины; въ переписи мимохôтно вкрадалися рускіи виды языка народного н. пр. въ Остромірскôмъ Євангеліи (1056-1057), Сборникахъ (1073 и 1077), Євангеліи Крилосскôмъ (1144) и др. Часомъ переписчикъ знарошне пôдставлявъ слова звычайнѝ на мѣстце незрозумѣтельныхъ, (якъ н. пр. въ Сборнику Святославовôмъ). А такъ вже въ найдавнѣйшихъ часахъ рôзнився языкъ рускій ôтъ церковнословенского (староболгарского), а нашъ южнорускій языкъ мавъ въ головныхъ зачеркахъ тую саму стать, то саме направлѣнье що нынѣшній.

§. 16. Не походитъ южнорускій языкъ ôтъ словенского церковного, але не утворився ôнъ въ пôзнѣйшихъ часахъ за ляцкого панованья. Тое доводятъ памятники письменнѝ рускіи до XIV столѣтья. Уже Могильницкій *) доказавъ въ своей розправѣ, що языкъ польскій не перетворивъ южнорускогo языка

*) *Czasop. nauk. księgozb. im. Ossolin: Lwów 1829. Ž. III.*

и не вплывавъ на образованье его, але на ôтвороть польскій языкъ виненъ свое образованье, правильнôсть, и свôй борзій взрôстъ вплывови рускому. Польскій ще тогди со всѣмъ не бувъ книжнымъ, не бувъ письменнымъ, коли Русь наша въ своимъ майже языцѣ мала законы, сношенія, писала грамоты, договоры, ôтправляла суды, и пр. Хоть декотрі слова перейшли въ найновѣйшихъ часахъ изъ польщины до насъ, то небогато того, а власностій, якими польскій языкъ ôтзначуеся ôтъ другихъ словенскихъ языкôвъ, южнорускій совсѣмъ немае, якъ то прикмѣтивъ ученый Максимовичь. *)

*) Для лучшого перекону якъ далеко ôтстоитъ польскій языкъ ôтъ нашого, привожу тутъ знамена польского языка изъ Шафарикового народопису: 1) ia, a вм. ѣ: *wiano* (вѣно), *piana* (пѣна), *świat* (свѣтъ), *ciało* (тѣло), *siano* (сѣно), *las* (лѣсъ), *ślad* (слѣдъ); 2) о вм. а по текущихъ л и р съ нѣмыми: *żłób* (жолобъ), *młody* (молодый), *głowa* (голова), *proch* (порохъ), *krowa* (корова); 3) *io* и о вм. е: *wiodę* (веду), *biorę* (беру), *biodro* (бедро), *lot* (лѣтъ), *brzoza* (береза), *przód* (передъ), *siodło* (сѣдло); 4) изъощрованье або змягчованье согласныхъ передъ е, при чимъ д, т въ *dź*, *ć*, а *e* въ *io*, *o* промѣнюеся: *niebieski*, *siebie* (себе), *kiełbasa* (ковбаса), *piorun* (перунъ), *cios* (тêсъ), *kędzior* (кудерь); 5) прикладанье самогласныхъ въ слогахъ полуголосными л, ль, р замкнутыхъ, а именно або а: *warkocz*, *martwy* (мерт-

Немогла Польщина про тое мати въ первôй добѣ руского быту жадного вплыву на южнорускій языкъ, бо Русь була образованѣйша въ давныхъ вѣкахъ ще до нашествія Татаръ: языкъ рускій бувъ урядовымъ, судебнымъ, письменнымъ языкомъ, хотя не совсѣмъ чистый ôтъ церковного. Ажъ съ кôнцемъ XIV вѣка зачали Поляки дещо зъ письма св. на польске перекладати, а въ половинѣ XV переводили законы свои изъ латинской мовы.

вый), *sarna* (серна); або *e*: *wełna* (вовна), *pełny* (повный); або *i*: *wilk* (вовкъ), *milczę* (мовчу); або *ie*: *wierzba* (верба), *pierwszy* (першій), *sierp* (серпъ); або о: *żółty* (жовтый), *żółna* (жовна), або наконецъ *u*: *dług* (довгъ), *słup* (стовпъ). 6) Перемѣна подлинного *i* на *y*, такъ що лишь по гортанныхъ *g* и *k* *i*: *srogi* (строгій), *krótki* (короткій), *ginąć* (гинути), *kichać* (чихати), *kipieć* (кипѣти); но по *ch* завсѣгди *y*: *chybić* (хибити); насупротивъ по торонкихъ сичущихъ: ж, ч, ш. завжды *y*: *czysty* (чистый), *czytać* (читати), *szydło* (шило), *żyła* (жила), *żywot* (животъ); 7). *u* часомъ зам. короткого *o*: *góra* (гора), *skura* (скôра), *prużny* (порожній), *pruchno* (порохно), *duł* (дôлъ), *łój* (лôй), *mrówka* (морашка), но въ письмѣ всюди *ó* кладеся; 8). *g*): *gród* (городъ), *gumno* (гумно), *grom* (грôмъ); 9) *rz* (*ŕ*) якъ въ чещинѣ: *rząd* (рядъ), *rzéka* (рѣка), *strzała* (стрѣла), *ku-*

§. 17. Въ XV и XVI вѣкахъ, коли Русь въ близшій союзъ прійшла исъ Польщею, такожъ сія не богато вплывала на народный языкъ. Сближенье тое Руси до Польщи мало велике влѣяніе на польску словесность, оно помогло скорому взростови такъ названного золотого вѣка польскои Словесности, котра за одно столѣтье такъ высоко выбуяла и такъ борзо поникла. Прилученье тое Галицкои Руси а потômъ бѣлои (литовскои) исъ цѣлою южною Русью сильно вплынуло на розвитье польского языка и словесности. Сближенье трехъ нарѣчій словенскихъ польского, южнорускОго и бѣлорускОго, до котрыхъ ще можна полѣчити церковнословенске уживане въ церквахъ и духовныхъ сочиненіяхъ на южнôй и бѣлôй Руси, сталося причиною борзого взросту польскои словесности. Оното було причиною, що письменный поль-

---

charz (кухарь); 10) Шепеляве *dź*, *ć*, *ś*, *ź*, зам. дь, ть, зь, сь: *miedź* (мѣдь), *maź* (мазь), *nać* (нать) *łotraś*. 11). *śr* на початку слôвъ: *śrebro* (серебро), *średni* (середній), *śród* (середъ), *sroka* (сорока), *śron* (шеренъ), *srom* (соромъ). 12). *prze* вм. про (пере): *przebić* (пробити, перебити), *przebudzę* (пробуджу), *przemiana* (промѣна, перемѣна), *przeklinać* (проклинати). 13). Пер. лице нас. врем. въ множ. ч. на *my*: *będziemy* (будемо), *widzimy* (видимо), *znamy* (знаемо), *chodzimy* (ходимо), 14). творенье минувш. врем. изъ причастія и помôчного есмь въ одно слятыхъ: *miałem*, *miałeś*, *mieliśmy*, *mieliście*, (мавемъ) и пр.

скій языкъ такъ дуже отщибнувся отъ ческого, съ котрымъ перше такъ сходный бувъ, а приставъ до руского, прибравши много изъ него. Из сровнанья образовався граматично сталый языкъ, очистилося и споединчило давне неуклюже (латинско-нѣмецке) правописаніе, котрымъ писали Поляки, Чехи и Угри. Словомъ, то сообщеніе словенскихъ языковъ на польщину благотворно влѣяло *). Такъ то сближенье и полученье Словенскихъ народовъ мало завсѣгди добрый спасительный вплывъ на образованье словесностей словенскихъ. Звѣстно, якъ позднѣйше вплывала южна и бѣла Русь на великоруску словесность наймолодшу меже рускими. Прикладъ Руси давъ Полякамъ похопъ до оброблюванья свого языка, завергши учену школьну Латину писателѣ польскіи управляли всяку ниву своей словесности. Не влілнія чужеземнои науки, не изъученіе класиковъ (бо въ томъ краковскои академіи ученіи и дав-

*) Въ XV, XVI вѣку умѣли ученіи Поляки по словенски и по руски; Длугошь и Стрыйковскій читали рускіи лѣтописи; Бѣльскій азбуку приводитъ въ своей кроницѣ; Кардиналъ Олесьницкій умѣвъ по руски читати и писати, чимъ собѣ найбольше ласки съеднавъ у В. Кн. Витовта (ср. *M. Wiszniewskiego hist. lit. pols.* T. VI. стор. 373). Языкъ рускій бувъ языкомъ придворнымъ и урядовымъ за вел. кн. Литовскихъ Ягайла, Витовта, Казиміра Ягайловича и др. „*Królewska kancellarya więcej niekiedy miała do expedyowania aktów ruskich, a niżeli łacinskich lub polskich* (*cp. Dzień. Warsz. T. VI.* Стор. 221)

нѣйше верховодили), але Русь южна и западна дали попудъ ихъ борзому зростови, и незадовго самыхъ своихъ наставникôвъ переросли и приглушили. Якъ сильне влiянiе Руси на Польщину було, можна уважати изъ обширности областей рускихъ тогди до Польщи прилученныхъ. Сами Поляки признаютъ тую силу Рущины за первыхъ королѣвъ (полуруского) Ягайлового рода, коли меже пôддаными сихъ королѣвъ ледви не три четвертины людности руской було. (*F. J. Jekla O Polszcze jej dziejach i konstytucyi, zpolszcz. p. K. Słotwińskiego w Lwowie 1819.* Т. II. стор. 80). Въ тôмъ то вѣку зачався переробляти книжный языкъ рускiй пôдъ вплывомъ польщины, котра ôтъ XVII вѣка зачала все глубше въѣдатися и вкорѣнювати. Предцѣ вплывъ тотъ не бувъ такъ сильный, щобы ажъ осôбный языкъ (малорускiй) образовати мавъ.

Въ пôзнѣйшихъ часахъ (т. е. ôтъ XVII.) николи було образоватися языкови южнорускому, бо вже ôтъ того часу маемо писемнѝ памятники, котрѝ намъ показуютъ, що языкъ южнорускiй бувъ совсѣмъ такiй якъ нынѣ въустахъ народа (*Ср. Kasp. Miaskowskiego Herkules Słowieński, w Dobromilu 1612. Zimorowicza Poezyje, Sakowicza Epanorthosis. Krak. 1642*),

§. 18. Немалымъ доказомъ вплыву руского языка на польскiй и его правописанiе е и та поява, що нигде въ земляхъ польскимъ народомъ заселеныхъ не вымовляютъ ш, ч, ж чисто, лишень на Руси, якъ самiи ученiи Ляхи признаютъ (проф. Кухарскiй *Tygodnik Petersb. 1839. Nr. 66.*) Рускiй то выговôръ научивъ роздѣляти прѣсно сь,ць ôтъ ш, ч, и вымовляти буквы чисто, красно, звучно.

Иванъ Снядецкій *) писавъ, що колись найкрасче по польски говорено у Львовѣ, а нынѣ кто хоче утѣшити ухо свое красотою польщины, най прислухаеся бесѣдѣ простого народа коло Ярославля (въ Галиччинѣ). Се на вдивовижу! Найкрасче по польски говорятъ не въ самыхъ областяхъ польскихъ Великôй, Малôй Польщи, Мазовши, Поморью и пр. не въ давныхъ столицяхъ польскихъ: Гнѣзднѣ, Краковѣ, Варшавѣ, але на Руси! Требажъ лучшого доказу, що языкъ рускій сильно вплывавъ на образованье польского?

§. 19. Нарôдъ заселяющій южну Русь, Галичину и сѣверо-восточный закутокъ угорского королѣвства въ вышеописаныхъ границяхъ говоритъ однымъ и тымже языкомъ, котрый называеся у себе и у сусѣдôвъ Украинскимъ, Малорускимъ (южнорускимъ) або таки Рускимъ (Руськимъ). Онъ розвився на одинъ ладъ въ часѣ рускихъ княженій пôдъ вліяніемъ церковно-словенского языка изъ рôдныхъ собѣ племенъ словенскихъ замешковавшихъ тіи краи; т. е: Полянъ (коло Кіева), Сѣверянъ (по

*) *Póki Lwów nie zniemczał, był stolicą i szkołą najprzyjemniejszej Polskiej mowy. Dziś chąc nauczyć ucho o słodyczy języka, trzeba słyszeć wieśniaczki i włościan w blizkości Jarosławia w Galicyi mówiących, a ci więcej nas przyjemności języka naszego swém mówieniem nauczą, jak wszystkie uczone spory i rozprawy. Dzien. Wilen. 1805. T. I.* Додаю тое, що то треба розумѣти о селянахъ Русинахъ, або зполяченыхъ, бо мазурскіи селенія коло Ярославля такъ грубо якъ и всюди бесѣдуютъ).

Деснѣ), Суличій (по Сули), Деревлянъ (на западъ ôтъ Полянъ), Дулѣбъ (меже Бугомъ и Стыромъ), Бужанъ (по Бузѣ), Волынянъ (на Волынѣ), Уличій и Тиверцѣвъ (по нижнôмъ Днѣстри и Прутѣ икъ Дунаю), напослѣдъ Хорватôвъ и Бойкôвъ въ нынѣшнôй Галиччинѣ. (Ср. Истор. госуд. росс. Н. Карамзина Спб. 1842. Т. I. гл. 2. *Słowańské Staro-žitnosti sep. P. J. Szafarzjk odd. diejep. w Praze 1837. Ok. II. czl. II. §. 20.*).

§. 20. Хоть языкъ сей дасться пôдвести пôдъ одни граматическіи правила, предцѣ находятся у насъ въ Галицкôй и Угорскôй Руси нарѣчія, котрії не совсѣмъ сгôднї исъ Малорускимъ (Украинскимъ). Дивно здаєся, що Малорускій языкъ въ такихъ обширенныхъ краяхъ Волынью, Подôлью, Украинѣ, Низовью, Чорноморщинѣ и пр. говорится однымъ нарѣчіємъ исъ малыми перемѣнами въ декотрыхъ словахъ , а Галицкіи и Угорскіи Русине маютъ цимало рôзнорѣчій. Кождый закутокъ захищеный горбами або ôтрѣзаный рѣками захову̂є свою рôзномову. За причиною того либонь бы глядѣти въ далекôй стародавности. Видится племена, котрыхъ потомки нынѣ по руски говорятъ, бôлше рôзнилися ôтъ сѣверныхъ и восточныхъ побратимцѣвъ своихъ, якъ предки нынѣшныхъ Волынянъ, Подолянъ, Украинцѣвъ и др. меже собою. И то пôдъ розвагу взяти належитъ, що въ старовѣчинѣ въ горы тиснулися рôзніи племена розбитіи непріятелями и шукали пристановища, а тамъ поселившись по зворахъ меже велитскими ущовбами ôтрѣзанї ôтъ другихъ жителѣвъ довго задержовали свою рôдну мо-

ву, свои родимй звычаи и обычаи. Гôрскіи стороны всѣгди найдовше задержуютъ старый бытъ и знаки стародавной бесѣды. Языкъ, котрый горы мае въ своей власти, не загине; най бы всюди по долинахъ знидѣло и загибло рôдне слово, въ горахъ пôдполонинскихъ заховаеся перкѣстный языкъ, стародавный бытъ и обычай, а неразъ въ ихъ лонѣ уродится и выкохае народный освободитель або пôмститель свого згнущеного роду.

Онакше то дѣялося на рôвныхъ краинахъ Волынью, Подолю, Украинѣ и проч. приступныхъ зо всѣхъ сторôнъ. Тутъ ôтъ найдавнѣйшихъ часôвъ були безпрерывніи сообщенья и всестороннiи вліянія. Купецкая гôстьба, военніи походы, межеусобніи вôйны княжескіи, столичный Кіевъ, тота мати городамъ рускимъ(якъ пише Несторъ) и розсадникъ умственного и горожанского образованья цѣлой Руси, верховна власть духовна и свѣтская, все то соединяло и сообщало зъ давенъ давна племена сусѣдствующіи. Не менше было съобщеніе въ пôзнѣйшихъ часахъ, во вторôй добѣ южнорускаго быта въ славнôй Козаччинѣ. Тотй воинственніи товаришества лицарôвъ сôбранныхъ зо всеи южнои Руси, розширяли всюда козацькую волю, накидали одну барву на народнôсть цѣлои южнои Руси. Килько то они мали вплыву своими подвигами, духомъ народнымъ, пѣсенностію? коли зновъ Кіевъ верховодивши своею Академіею бувъ осередкомъ книжного образованья. И то бы приложити, що Малорусине (Украинцѣ) мали ледви не зô всѣхъ сторôнъ сусѣдами сорôдныхъ Словянъ (ôтъ Татарвы роздѣляли ихъ ногай-

скіи степи и безперестанніи вôйны), а Галицкіи и Угорскіи Русине оперлися зъ одного боку о Мадярôвъ и Волохôвъ, зъ другого ôтъ западу прилягли къ Мазурамъ и Словакамъ.

§. 21. Малорускій (южнорускій) языкъ уже по землеписному положѣнью народа займає середину меже сѣверными, южными тай западными Словенами; и по языкословныхъ примѣтахъ держитъ ôнъ середину меже ними. Повноголосностію сходится исъ великорускимъ и бѣлорускимъ; посередне ы, и л, та в зам. л, пригадує южну Словенщину; г (h) зам. g, и ѣ=і закидає на ческословенске. Языкъ южнорускій є краснозвученъ, новный, поважный, сильный, свобôдный. Ôнъ, думаю, держитъ тоту щасливу середину меже твердостію и злишною мягкостію, меже сѣверомъ, югомъ и западомъ Словенщины. Не є ôнъ переповненъ сичущими согласными якъ н. пр. польскій (c, ć, dz, dź, z, ź, s, ś, до чого бы ще въ мазурскôмъ нар. dż, cz, sz, rz прилучити), зъ другои стороны не любитъ полыканья самогласныхъ (черезъ ъ, ь) якъ ческій або болгарскій; коренна основа словенщины не потерялась вымѣтованьємъ буквъ якъ у южно-словенскихъ нарѣчіяхъ; не має такожъ тор...кихъ двогласныхъ якъ словацкій и ческій, ни носовыхъ якъ польскій (ą ę) або церковнословенскій я и ѫ; у него всѣ самогласні чисті, природні, совсѣмъ вы-образовані; ôнъ не любує собѣ въ вузкихъ самогласныхъ якъ великорускій але въ широкихъ (опрôчь галицкого нарѣчія). Самогласныхъ є сѣмъ (а, е, і (ô), и (ы), о, у, ѣ, (і), изъ сихъ пять изъощряется (я, є, ѣ (ї), іо (є), ю. Особливостью єго меже

всѣма языками словенскими є поступенность звука і, котрый переходитъ ôтъ глухого (грубого) ы ажъ до мягесенького ѣ по рôзныхъ перемѣнахъ. Тото надає питоменну власнôсть рôзнозвучья сего голосу и ôтвертає перевагу звука і и мнимоє однообразіє, котре може появитися при хибнôмъ читанью або выговорѣ ненаськихъ, але нѣколи въ добрôй, чистôй вымовѣ родовитого Русина. Словомъ є то природна, чиста, повноголосна мова, мужеско-сильна, выразиста (лаконическа) въ устахъ статного господаря або козака-молодця, тай пôдъ перомъ Котляревского, Тополинского и др, а мягка, сердечнонѣжна, пещена въ бесѣдѣ материнскôй, дѣвочôй спѣванцѣ, або пôдъ перомъ сердечного Основяненька. Не є то само моє мнѣніє ани самохвальство, бо и сторонскіи писателѣ, знавцѣ языкôвъ признаютъ єму краснозвучнôсть и инчіи преимущества въ высокôмъ ступени надъ другими Словенскими языками: Бандтке *) называє го найкрасчимъ меже всѣма Словенскими, Мицкевичь **) меже рускими языками, Бодянскій ***) величає єго поетичнôсть и музыкаль-

---

*) См. *Allgem. Literaturzeit. 1827. Halle III. Th. S. 297. Recensent (Bandtke) hält auch selbst das russische (grossrussische) u. serbische für die reichten Dialekte, aber für den s c h ö n s t e n möchte er doch den k l e i n- r u s s i s c h e n halten. Die rothrussischen Dumki, Dumy, Elegien nehmen es in Zartheit u. Weiche mit jedem Dialekte auf.*

**) *A. Mickewicz Vorlesungen über die slav. Litter. im Collége de France.*

***) О народной поэзіи Славянскихъ племенъ. Іосифа Бодянского Москва 1837.

нôсть и каже го рôвнати исъ греческимъ и италіянскимъ, Коубекъ *) и Мацѣевскій именуютъ го красчимъ ôтъ ческого, Раковецкій **) жалуе, що не стався пануючимъ въ цѣлôй Россіи, а наконець знакомитый писатель россійскій Даль-Луганскій ***) признае му первенство надъ великорус-

---

*) *Wladyslaw Jagello wělice si w czeském jazyku libowal. Z politiki, iak soudim, nechtiel užiwat mluwy ruské (maloruské, bieloruské, jenž na Litwie domowem), aczkoliw ona snad nad czesztinu jest pieknie jszi, aczkoliw przijemniej i w ucho wpada, nieżli twrdymi souzwuczkami przesyceny jazyk Czechu. Czasop. czesk. Mus. w Praze 1829. Sw. II.* стор 221. *u Hist. Prawod. Słow. p. W. A. Maciejowskiego w Warsz. 1835. T. III.* стор. 473. И недавно тому, якъ въ новинахъ ческихъ „Покрокъ" зъ дня 12. Червця 1848. названо нашъ языкъ найсильнѣйше проникательнымъ (*nejjemniejszim*) меже всѣма Словенскими.

**) *Dialekt mało-rossyjski z wielką dla całej Słowiańszczyzny korzyścią byłby panującym w całej Rossyi, gdyby stolica tego państwa mogła była pozostać w Kijowie, jako w środkowém całej południowej Rusi miejscu. Teraz potrzebaby wielkiej Małorossyjanów gorliwości, aby dialekt swój, o którym J. S. Bandtkie sprawiedliwie mówi z uczuciem (Pamiętn. Warsz. 1815. T. I. Str. 111–124) przez pisma i dzieła dali poznać uczonemu swiatu. B. Rakowieckiego Prawda Ruska T. I. Warsz. 1822. Str. 191.*

***) Отъ якъ пише сей писатель въ рецензіи первои части Повѣстей Малорускихъ Основяненька

кимъ простонароднымъ и книжнымъ языкомъ. По розличныхъ околицяхъ розвився ôнъ такожъ рôзнымъ образомъ: повнѣйшій въ степовôмъ просторѣ при днѣпровскôмъ, вузшій на пôдгôрью и лугахъ над-днѣстрянскихъ, шерсткій, твердшій, но крѣпчѣй-шій меже скалистыми горбами, на верховинѣ, та

въ переводѣ нѣмецкôмъ, котрый тутъ приво-димо изъ часописьма „ *Ausland* 1835. Nro. 74. стор. 293. и сл. *Die Sprache der Kleinrussen hat einen grossen Vorzug vor dem Grossrussischen: in ihrem Gebiethe erwuchs die Literatur, welche wir als die „Naive" von der sogenannten sentimenta-len unterscheiden. Die Sprache u. Sitten der Ukrai-ne eignen sich vorzugsweise für die erstere; war-um? Das Leben der Kleinrussen ist einfach, sie sind aufgeweckten Verstandes, ihre Einbildungskraft ist heiter, u. ihre Scherze zeugen von Zartheit u. unbefangenem Sinn, ihre Sprache hat in den En-dungen, so wie in der Bildung u. Verbindung der Worte etwas Kindliches, Sanftes, Geschmeidiges, das an einige slavische Mundarten z. B. das Serbi-sche u. Bulgarische erinnert, welche uns durch al-terthümliche Einfachheit ansprechen. Bei uns, den Russen (Grossrussen), spricht der gemeine Mann die Umgangssprache, welche buntscheckig ungefüge u. nicht ganz deutlich ist, die Büchersprache dagegen theilt sich, je nach dem Style, in die hohe, niedere, mittlere, scherzhafte, ernste u. dgl. u. immer ist sie wieder anders. Die kleinrussische Sprache dage-gen hat ihre ganze, jungfräuliche Einfachheit u. Kraft behalten u. ist sich überall gleich. Es ist schwer, ein russisches Buch über irgend einen Gegenstand zu schreiben, dass es ein Bauer verstehen kann, klar, so wie er selbst spricht: in solcher Sprache*

на горѣшью бескидскôмъ. И то показуе давнôсть образованья его, що ôтмѣны совсѣмъ ôтповѣдаютъ мѣстности, на котрôй утворився, небу, пôдъ якимъ изрôсъ, та ни разъ тіи роздѣлы нарѣчій не сгаджаются со знакомыми исторіи подѣлами политическими народôвъ, котрыбъ могли були вплывати на утворенье або перетворенье языка. Давнѣйшіи тіи знать нарѣчія якъ уплывъ сихъ сусѣдôвъ н. пр. Полякôвъ, Литвы, Угрôвъ и др.

§. 22. Прогляньмо ще, якими признаками ôтзначивъ ученый Шафарикъ южнорускій языкъ ôтъ другихъ словенскихъ. Знаки Малоруского языка: 1) *і*

---

hat man bei uns bis jetzt wenigstens noch nichts geschrieben, diese Aufgabe ist noch zu lösen. Man nehme einen kleinrussisch geschriebenen freundschaftlichen Brief, u. lese ihn Knechten, Mägden, kurz ungebildeten Personen, welcher Art man will vor, u. sie werden, vorausgesezt, dass der Gegenstand nicht über den Kreis ihrer Begriffe hinausgeht, die Sprache u. den Sinn des Ganzen vollkommen verstehen. Daher die unnachahmliche Einfachheit u. Natürlichkeit in der Erzählung, keine Ziererei, ohne die wir gar nicht zu schreiben verstehen; die ächte Volkssprache ist kräftig, klar, einfach, reich an kleinen Wendungen u. Scherzen, aber das alles nachzumachen ist unmöglich.“ Такъ описавъ знакомитый въ литературѣ россійскôй писатель (самъ Великороссіянинъ) красоту и достойнôсть нашого рôдного, малоруского языка. Чей еще засвитае година для такъ красного въ Словенщинѣ нарѣчія!

замѣсть (je, ie) ѣ: свѣтъ (svit), лѣто, тѣсто, мѣсяць, гнѣздо, бѣлый; такъ и въ пôдрѣчью Новгородскôмъ и въ языцѣ Сербскôмъ, по выговору Славонцѣвъ и Далматинцѣвъ римского исповѣданья, такожъ въ ческôмъ; 2) і зам. о (въ тôмъ случаю и пôсля гортанныхъ г, к, х): кінь, мій, ніжка, двіръ, сôкілъ, підошва, поділье, підківъ; такъ само и въ зниденôмъ древянскôмъ нарѣчію у полабскихъ Словенъ; 3) о, безъ ударенія, не переоначуеся: до домоньку, широкого, молодцѣ; 4) ы (y) зам. и (i), або ы и и однако вымовляются, дещо вузше якъ великоруске ы (y): листъ, писати (пысаты), милый, носить; пôля того д, н, т, и л передъ корѣннымъ и выговоруеся твердо, тому, що оно якъ ы бренитъ: але передъ і зъ ѣ и о мягко: дѣвча, ніжка, стілъ, лѣто; 5) у зам. в: у лѣсѣ, у слѣдъ, учора; а на ôтворотъ 6) в зам. у: вже, вмираю; 7) г (h) зам. (g): богôвъ, гадаю, гора, годѣ; 8) к зам. ц: квѣтка, але разомъ и цвѣтъ; 9) хв зам. ф: хвартухъ, хвасоля, и на ôтворотъ: фала, филя, фôстъ зам. хвала, хвиля, хвôстъ; 10) в зам. л: вовкъ, повный, жовтый, писавъ, любивъ, казавъ; 11) з, ц, с. зам. г, к, х. передъ ѣ: на дорозѣ, нозѣ, дѣвцѣ, свасѣ; а ж, ч зам. г, к въ повелительн. накл. стережи, движи, печи, течи; але въ имен. множ. ч. г, к, х. лишаются: вороги, Турки; 12) и придавне: икъ, ико; 13) в придавне (придыхательне) передъ о (і) и у: вôвця, вôчѣ (вочѣ), вôнъ, вôдъ, вулиця, вухо; 14) Закôнчанье женске ця зам. ца: молодиця, трôйця, цариця; 15) Неопредѣлене ти

соєдинене съ ся сплывае въ цьця: кохацьця, сподѣвацьця; 16) 3ое лице ед. ч. наст. вр. изъяв. накл. пôсля е опущає т: веде, кличе, несе, регоче: але пôсля и и въ множ. чис. удержуе его: ходить, стоить, бѣжить, носить, ходять, бѣжать, носять; 17) Бꙋдущее вр. сложене также съ иму: могтиму, могтимемъ; 18): Множество уменшительныхъ навѣть у глаголахъ: спатки, ѣстки, ѣсточки, гулятки, летѣтеньки; такъ саме въ существ. и прилаг. именахъ: матусенечка, гарнесенькій, мацюпенесечкій 19) Увеличитель. придавне на енный: здоровенный, дуженный, враженный.

§. 23. Окрôмъ сихъ знакôвъ можна еще и слѣдующіи прилучити изъ г-на Максимовича Исторіи древ. руск. Слов., котрыми южнорускій языкъ ôтъ великорускогo розличаеся: 1) Звукъ о не перемѣняеся въ а; для того а) закôньченье род. пад. пріймае на ого, его, н. пр. мого, чого, его, сего, чорного, синего; б) частиця роз николи не вымовляеся раз, а лишъ рѣдко рôз (рôзно). 2) Звукъ ц въ окончательнôм слозѣ не пріймае твердыхъ звукôвъ; тому замѣсть а, о, у, ы, ъ (въ великорускôмъ языцѣ ужистныхъ) мае я, е, ю, ѣ, ь, якъ у древнесловенскôмъ н. пр: конець, кôнця, кôнцю, кôнцемъ, кôнцѣ; вôвця, вôвцѣ, лице, яйце. 3) Южнорускому языкови питомый двоякій зват. падежъ въ именахъ муж. рода; а) на у и ю: сыну, царю. Сія форма пануюча въ южноруск. яз. особливо въ уменш. именахъ; б) закôнченье на е якъ въ церковнослов. уживаеся и въ Малорущи-

нѣ: козаче, орле, брате, сыне, але въ уменш: козаченьку, орлоньку, братику, сынку. 4) Окôнчанья прилагательныхъ: а). Множ. число повнои формы всѣхъ родôвъ мае и (ѣ): святыи, ясныи; б) въ родит. пад. един. числа жен. рода замѣсть скороченого ой, ей удержуе довге ои (оѣ), еи; святои, ясноu, синеи; в) окôнчанье род. пад. въ един. числѣ муж. и серед. рода: ого, его. 5) Въ закôнченьяхъ глаголôвъ: а) въ неопредѣленнôмъ наклоненію закôнченье ти южнорускому языку властивше якъ скорочене великоруске ть; б) закôнченье третого лиця на ть: ходить, ходять; але въ единств. числѣ, коли передъ ть е стоитъ, ть ôткидаєся: бере, може, дыше; скоро а або я передъ е, то и е выкидаеся: знае, спѣвае, гуляе, и зна, спѣва, гуля. Замѣсть есть звычайно говорится е; в) закôнченье прошедшого врем. мужеск. рода зам. л полуголосне в: знавъ, давъ; г) закôнченье первого лиця множ. числа м изъявит. и повелит. наклон. частѣйше уживаеся повноголосно на мо: ходимо, дамо, ѣмо, будемо, есьмо; ходѣмо, даймо, ѣжмо, будьмо; д) въ единств. числѣ второго лиця на ш, але часомъ якъ церковнослов. закôнченье си: ѣси, даси. 6) Вспомагательный глаголъ быти удержуе у: бути, бувъ, бувавъ, бувай; рôвно и въ сложныхъ: прибути, добути, забути и т. д. 7) Южнорускій языкъ любитъ кôнчити слова на гласную, н. пр. Днѣпро, брова, морква, корогва, церква и т. д.

§. 24. Розважнивши мову рускую въ Галиччинѣ и у Русинôвъ угорскихъ, показуеся трояке нарѣчія

одного языка южнорускаго. I. Волынско-подôльске, II. Галицке або Наддністрянске и III. Гôрске або Карпато-руске. Кожде изъ нихъ жіє въ народѣ въ своихъ остро ограниченыхъ предѣлахъ. Они составляютъ одинъ языкъ южнорускій и розличаются одно ôтъ другого лишень деякими рôзностями въ коренныхъ гласныхъ, по части въ рôзныхъ граматическихъ видахъ.

§. 25. I. Волынско-подôльске нарѣчіє, котрымъ нарôдъ въ сихъ обохъ областяхъ бесѣдує, мало що розличаєся ôтъ украинского, або лучше сказавши, є то саме що украинске, лишъ рôзномова єго. Оно найобширнѣйше изъ всѣхъ нарѣчій южнорускихъ, бо розлягаєся по цѣлôй южнôй Руси, а Галиччины ино окрайки зафатило. Се нарѣчіє має найлучше выробленії, найдоконалшіи виды (формы), оно всюди одностайно ôбразоване, що є порукою за давноту єго образованья и доконаленья, якъ то зауважавъ г-нъ Максимовичь (Истор. др. руск. слов. стор. 100). Въ памятникахъ письменныхъ южнорускихъ встрѣчаємо ледви не всѣ знаки нынѣшного волынско-подôльского (украинского) нарѣчія, або хоть натыкты свѣдительствующіи за существованьємъ того нарѣчья въ старинѣ. Грамоты, договоры, судовіи дѣла и пр. писанії майже тымъ нарѣчіємъ (хоть не безъ примѣшки церковнословенского); бай въ Галицкôй Руси и Молдавіи въ XIV, XV и XVI. вѣцѣ писанії грамоты носятъ пятно сего нарѣчія. *) Оно богате пѣснями народными всякого рода,

---

*) Срв. Собр. Государств. грамотъ и договоровъ Москва 1813-1828 IV. Ч. Сборникъ Муханова

особливо повѣствовательными. Въ пѣсняхъ, яко въ изъустнôй народнôй словесности утворився языкъ одностайный, пѣсенный. Съ пѣснями (думами, думками) розширилося се нарѣчье ще давно по всѣй Галиччинѣ; самй Горяне (Гуцулы, Верховинцѣ, Бойки, Лемки) спѣваютъ пѣснѣ украинского похоженья (козацькіи) по тамошнему выговору, коли тымчасомъ въ лиричныхъ спѣванкахъ (коломыйкахъ, шалалайкахъ и др.) и обрядовыхъ пѣсняхъ заховуютъ свое помѣстне нарѣчіе. *) Въ найновѣйшихъ часахъ зачали декотрй писателѣ книжно обрабляти сесе нарѣчіе и выдавати свои сочиненія чистонароднымъ языкомъ писанй. Котляревскій первый показавъ дорогу перелицевавши Єнеиду и написавши килька оперъ; за нимъ щасливо управляли сю ниву Основяненько въ казцѣ, Артемовскій и Гребѣнка въ байцѣ, Могила, Галка, Шевченко, Забѣла въ думахъ и думкахъ и пр; що наші пи-

Москв. 1836. Влахо-болгарскія или Дако-Славянскія Грамоты собр. и объясненыя Ю. Венелинымъ Спб. 1840. Книга посольская Метрики Вел. Княжества Литовскаго, содержащая въ себѣ дипломатическія сношенія Литвы въ государствованіе королей Сигисмунда-Августа (1545-1572) и Стефана Баторія (1576-1583) въ II. Том. Моск. 1843. Акты археогр. експедицiи, и пр.

*) Чи не припоминае намъ се знаменье давныхъ Грекôвъ, у котрыхъ такожъ кождый рôдъ поезіи сохранявъ свое подлинное нарѣчіе, въ котрôмъ зъ перва изъ простонародныхъ пѣсень природно розвився.

сателѣ въ тôмъ взглядѣ учинили (Шашкевичъ, Устіяновичъ, Мохъ, Левицкій и др.) всѣмъ вѣдомо.

§. 26. Знаки нарѣчія сего уже горѣ выложени. Въ Малороссіи уважаеся Кіево-переяслôвска мова, розпросторонена по всему Запорожскому и Чорноморскому краю за головну, найчистѣйшую и образцевую рôзнôсть южнорускогo языка (Истор. др. руск. слов. Стр. 102), кромѣ того розличаютъ: а) Сѣверскую рôзнôсть, зá рѣкою Сеймомъ, котра зъ одной стороны дотыкаеся къ великорускому, а зъ другой къ бѣлорускому языкамъ, та збиваеся то на одну, то на другу мову; н. пр. Сѣверцѣ говорятъ ѣ якъ е: Чернеговъ, Нежинъ, возметь, ходемъ зам. возмѣть, и кюнь, сюль, куонь, куинь, и кунь *) зам. кôнь; б) Слобожанскую,

*) На угорскôй Руси въ Сатмарскôй и Бережскôй столицѣ, (яко на розгранью Руси) таконжъ такъ говорятъ: кунь, вулъ, пупъ, або куйнь, вуйлъ, пуйпъ або кйнь, вйлъ, пйпъ и просто кінь, вілъ, піпъ (*M. Lucskay Gram. Slavoruth. Budae* 1830. стор. 5) Я гадаю, що наше ô (і) переходило черезъ у, ю, ы, доки въ чисте і не переробилося, и нашй предки впередъ вымавляли ô якъ у, подобно якъ Чехи и Поляки (*Buh, Bóg*). На тое доводы знахожу въ давныхъ памятникахъ; н. пр. въ грамотѣ у Львовѣ писанôй 1421 (хоронящ. въ Магистратск. арх. въ Львовѣ) купъ, рукъ зам. кôпъ, рôкъ; въ Лѣтописи Львôвской (що въ Ставроп. арх). изъ XVI вѣку: вуспа, кунь и пр. тожъ

въ Слободской Украинѣ, рôзличающуся одинокими словами и в) Волыньско-подôльскую рôзнôсть, котра дещо изъ польщины зафатила, и котра займае часть Галицкои Руси.

Волыньско-подôльске (або украинске) нарѣчіе любитъ широкіи самогласнѝ а и я, удержуе для повноголосія е и о, и повне закôнченье въ твор. пад. ед. ч. жен. рода: ою, ею; пріймае вставочне л и н, такожъ у въ словахъ бувъ, бувши и пр.

§. 27. II. Галицкимъ або Наддністрянскимъ нарѣчіемъ говоритъ міръ рускій по цѣлôй юговосточнôй Галиччинѣ ôтъ вершинъ Лôмницѣ, Быстрицѣ и Чорногоры ажъ до жерелъ Стрыпы, Липы и верховинъ Гологôрскихъ. Серединою тои краины плыве поважный Днѣстеръ, а надъ нимъ стоитъ въ самѣсѣнькôмъ осередку того нарѣчія Галичь, давная столиця, давшая имя Галиціи.

Галицке нарѣчье хотя досыть розширене не находится цѣло въ нѣякихъ памятникахъ сеи землѣ, хиба ино намеки въ декотрыхъ письмахъ южнои Руси показуютъ давне существованье его; н .пр. въ

въ лѣтоп. Самовидца о войнахъ Хмельницкого изд. въ Москвѣ 1846; въ листахъ любовныхъ Мазепы: нужки, катувка зам. нôжки, катôвка (см. Истор. Малороссіи Каменск. примѣч. III. Т) и пр. Подобно въ ческôмъ яз. перемѣнилося у на і: въ старôй чещинѣ було *lud*, *luty*, *klucz*, нынѣ *lid*, *lity*, *klicz*; и въ загибшôй Полабскôй мовѣ говорили *virjal* (орелъ) *vil*(отъ), *vicesa* (вôчи), *niz* (нôжъ), ба и въ старôй польщинѣ *gi* зам. *go* писали.

посланію Мономаха „желѣючи, ме", зам. жалѣючи, мя (Собр. русск. лѣтоп. Спб. 1846. Т. I. стор. 106. 107); въ Несторѣ по Лавр. списку (изд. Тимковского Моск. 1824, стор. 38): „грѣховною одежевъ"; въ Шестодневѣ Теод. Граматика XIII. столѣт. „съ великовъ печалію и великовъ нищетовъ"; дещо въ Грамотахъ Галицкорускихъ; н. пр. въ грамотѣ писанôй въ Коломыи 1398 „ сесь"зам. сей; павѣть въ грамотахъ Молдавскихъ Господарей н. пр. Господаря Петра грамотѣ писанôй въ Ясахъ 1584 „почитаетсѣ, проклѣтъ и приклѣтъ" (см. Влахоболг. и Дакосл. грам. собр. Венелинымъ Спб. 1840 стор. 216). Ба и въ самôмъ Статутѣ Литовскôмъ и въ грамотахъ, договорахъ и пр. Вел. князей Литовскорускихъ изъ XVI. вѣку встрѣчаемо часто густо выраженья по галицкому произношенью н. пр. „ паметь (и памятникъ), жедати, хотечи, светый, деветь, присега (но и присяга) и пр.- И се нарѣчіе мабуть такъ давне якъ и другіи; оно не утворилося уплывомъ польского языка, хоть дещо до него подобнѣйше нѣжь украинске. Князѣ рускіи (уже зословянщенû), завоевавши давную Хорватію завели исъ правительствомъ и свôй языкъ и обычай, котрый удержовався въ письмѣ и правлѣнью, а симчасомъ мѣстное нарѣчіе переховалося у народѣ и перебуло всѣ перемѣны ажъ до сего дне. Ще до сеи поры въ декотрыхъ сторонахъ уважаютъ въ народѣ Украинске нарѣчіе буцѣмъ красче, благороднѣйше *). Въ Белзскôй земли (по-

*) Коли паробокъ зайде за рѣку Середъ або Бугъ, та перейме тамошню бесѣду, а повернувши до

вѣдаютъ) говорятъ по мѣстахъ нибы волынскимъ а по селахъ галицкимъ нарѣчіємъ (?). Изъ найновѣйшихъ нашихъ писателѣвъ такожъ никто не писавъ симъ нарѣчьємъ (хоть оно Шашкевичеви, Мохови, Устіяновичеви родиме); бо и нащожъ бы роздробляти безъ потребы одинъ языкъ, котрый въ складѣ дуже маленько розличаєся, лишенъ вымовою декотрыхъ буквъ рôзнится, въ чѣмъ одно правописанье зарадити и до купы споити може. И. Вагилевичь переложивъ килька пѣсень королеводвôрскои рукописи, котрѣ симъ нарѣчіємъ напеч. въ *Czasopise czesk. Mus. 1838 Sw. III.*

Галицке нарѣчіє ôтзначуєся вузкими самогласными є и е, скороченымъ творит. пад. на овъ, евъ, вымѣтованьємъ вставочного л, н и пр.

§. 28. III. Гôрскимъ нарѣчіємъ говорятъ (крôмъ Гуцулôвъ, котрѣ Галицк. говорятъ исъ декотрыми ôтмѣнами) всѣ горяне рускѣ ôтъ Попрада ажъ до

дому стане закидати по ихному, то посмѣвкуются єму: Ось диви, якій менѣ шляхтичь, вже навчився: теля, шапка (вм. тельє, шьєпка) говорити.- Навѣть строємъ розличаются Галичане и Горяне ôтъ Волынцѣвъ, Подолянъ и пр. отъ н. пр. опанчѣ (съ ôтлогою, бородицею) лишь доти носятъ по селахъ, доки засягає нарѣчіє волынско- подôльске, въ предѣлахъ галицкого окрôмъ мѣщанъ, перенявшихъ сю моду знать за княжеского володѣнья, на селѣ никто не носитъ, тôлько сѣраки (сердаки) и то съ клинами по бокахъ т. є инпшого крою якъ волынск.

вершинъ Быстрицѣ и Тисы. Оно розпросторонюєся самымъ хребтомъ и по обохъ убочахъ гôръ нашихъ долôвъ порѣчьями горѣшного Днѣстра, Вягра, Сяна, Вислока, а на угорскôмъ пôдгôрью понадъ рѣками Ондавою, Лаборицею, Вугомъ (*Ungh*), Латорицею, Агомъ ажъ до долинъ Потисскихъ. Гôрске нарѣчьє грубше и менше розвите, мовъ задеревѣло, але за тоє заховало богато слôвъ, изреченій и видôвъ стародавныхъ, старосвѣтскихъ словенскихъ. Дещо оно збиваєся на языкъ словацкій и ческій, такъ якъ галицке на сербскій. Є деякіи памятники симъ нарѣчіємъ писаніи н. пр. купчая грамота изъ 1351 писана въ Ярославѣю *); въ Сербскôмъ монастырѣ въ Малôмъ-Бодянѣ знаходится рукопись „поученій недѣлныхъ" **) писана тымъ нарѣчіємъ

---

*) Критико-историч. изслѣд. врем. лѣт. Червоной или Галицкой Руси Моск. 1845. стр. 134.

**) См. Сербскій лѣтописъ изд. у Будимѣ 1827 Ч. IV. стор. 20. Г-нъ Шафарикъ утверждавъ, що тая рукопись писана въ XIV вѣку, але изъ выписôвъ приведеныхъ въ упомянутыхъ лѣтописяхъ, судячи по языцѣ богато на польщину закидающôмъ, не можна єи (думаю) въ старшіи часы ôтнести, якъ до початку XVI столѣтья. Подобенство гôрскорускогo нарѣчія въ декотрыхъ видахъ и словахъ со словацкимъ було видится причиною, що Шафарикъ догадовався було, чи не є ся рукопись писана словацкимъ языкомъ кирилôвскими буквами (см. *Uiber die Abkunft d. Slaven Pesth 1828* стор. 208. и *Wiener Jahrb. d. Liter. 1831. 53. Bd. Anzeigebl*)

(съ примѣшкою церковного). Меже 1556 и 1561 переложивъ Михаилъ Василевичъ, архидіаконъ Сяноцкій чотыре Евангелій „изъ языка болгарского (церковного) на мову руску“ (также сего нарѣчія), котра рукопись хоронится въ Переяслôвскôмъ монастырѣ. У небôжчика М. Шашкевича я видѣвъ рукопись поучительного Евангелія и житія святыхъ тудижъ гôрскимъ нарѣчіемъ писани около половины XVI вѣка, о котрôй колись обширнѣйше скажу.

Гôрске нарѣчіе мае признаки обохъ тотыхъ другихъ, оно любитъ широкіи самогласнѣ а и я, скороченый творит. падежь на овъ, евъ, уживае часомъ полуголосне ъ зам. е, розличае (грубе) ы и и, особливо любитъ по гортанныхъ г, к, х груб̑е ы, якъ въ давнôмъ рускôмъ и церковнословенскôмъ языкахъ.

§. 29. Положивши за певне давнôсть волыно-подôльского нарѣчія треба приняти, що и галицке и гôрске нарѣчія не передъ однымъ ани двома-трома вѣками утворилися, але що въ найдавнѣйшôй старожитности початку ихъ шукати належитъ. Гôрске и галицке нарѣчія (думаю) такъ давнѣ, якъ другіи Словенскій языки. Они не образовались пôдъ володѣньемъ князѣвъ рускихъ, тымъ менше за польского панованья. Языкъ простонародья переиначуеся дуже поволи, незначно; столѣтный старець тымъ самымъ нарѣчіемъ говоритъ, що малый хлопецъ правнукъ або пращуръ его; въ многочисленнôмъ народѣ нарѣчія и рôзнорѣчія не творятся, хибань перетво-

противъ котрому мнѣнію Копытарово возраженье въ *Hesychii Glossogr. discipulus et ἐπιγλωσσιστής Russus Vindob.* *1839* стор. 27.

ряются. Розважмо лишень то явлѣнье, що границѣ нарѣчій находимо въ такихъ мѣсцяхъ, де нѣтъ тямки въ исторіи, абы було яке розгранье панства або краѣвъ, де не роздѣленй племена ни горами, ни рѣками жіютъ собѣ село съ селомъ, межа въ межу килька сотъ а може и тысячу лѣтъ, въ щоденнôмъ пожитью и съобщенью, а однакже остро розличаются знамена ихъ бесѣды; они посмѣшкуются оденъ другому, але таки кождый по своему говоритъ, якъ ôтъ рôдного батька навчився. У насъ н. пр. на Руси не вважаючи на пятивѣковое панованье Ляхôвъ задержався языкъ рускій въ своихъ границяхъ, мала частка ôтъ западныхъ границь переймила польскій. Безъ огляду на одинакій вплывъ тогожъ ряду розличаются доси рôзніи ôтмѣны мовы, ба ще бôлше, передѣлы тыхъ нарѣчій переходятъ ажъ на угорскую сторону, де не могло бути польского вплыву. Та ще и тое зъуважаймо и розсудѣмо, що Бѣларусь бувши тôлько вѣкôвъ въ нерозрывнôмъ сношѣнью исъ Кіевскою Русью, такъ довго пôдвластна Литвѣ а пôзнѣйше Польщѣ разомъ исъ Волыньемъ, Украиною заховала свôй языкъ совсѣмъ роздѣлный и не переробилася въ одно нарѣчіе. Изъ того всего очивидячки, що нарѣчія рускіи (якъ словенскй вообще) давнѣйшіи якъ звычайно думаютъ. Хоть такъ названй образованй люде часомъ цураются рôдной мовы, и чужои хапаются, но нарôдъ вѣрно сохраняе свôй родимый языкъ, яко священное преданіе предкôвъ своихъ, а доки ôнъ хоронитъ, жадна вража сила не переодолѣе его.

§. 30. Границѣ сихъ трохъ нарѣчій, позаякъ менѣ дослѣдити можно було, отъ такй: Волын-

ско-подôльске нарѣчіе ôтдѣляеся ôтъ галицкогô по сей черте: ôтъ Днѣстра понизше Залѣщикъ на сѣверъ колô Борщева, Конащинецъ но при Будзанôвъ пôдъ Микулинцѣ икъ Тернополю и далѣй горѣ Середомъ до села Глядокъ, ôтти на западъ повыше Озѣрной и Зборова (помеже Нестерôвцями и Городищемъ попри Олѣевъ, Лонушаны помеже Нищеêмъ и Кругономъ) къ Золочеву, ôтъ Золочева долôвъ рѣкою Буйкомъ (помеже Хильчичами и Городиловомъ, Жуличами и Почапами) пôдъ Бѣлый Камень, ôтти по Бузѣ (помеже Уцѣшковомъ и Гумнисками) до Бузька, ôтъ Бузька по рѣцѣ до Каменки и Добротвора, ôтъ Добротвора на западъ до Мостôвъ Вел. на рѣцѣ Ратѣ, и далѣй горѣ Ратою (помеже Пристаньемъ и Любелью) до мѣста Равы Рускои, ôтъ Равы до Нароля икъ рѣцѣ Таньвѣ и т. д. Нарѣчье се займае въ Галиччинѣ меншу половицю Чортковского, около половины Тернопôльского, Золочевского и Жовкôвского обводôвъ; говорять же нимъ около 300 тысячъ народа въ Галиціи. Въ Росіи (взявши въ одно всѣ незначнѝ рôзнорѣчія малорускіи) беседуе нимъ 10,370,000; разомъ съ тотыми буде 10,670,000 а тымъ самымъ е оно найобширнѣйше на южнôй Руси.

§. 31. Галицке нарѣчіе займае середнюю часть Галиціи т. е. южную половину Жовкôвского и Золочевского, западную половину Тернопôльского и Чортковского, Буковину (позакилько тамки Руси), цѣлый Коломыйскій, Станиславскій, Бережанскій, Львôвскій, Стрыйскій (окрôмъ югозападного угла), сѣверную часть Самбôрского и восточный окраекъ Перемышльского. Границѣ: Ôтъ вершинъ рѣки Раты на полудне помеже

Яворовомъ и Яновомъ по при Вишню къ Хирову, ôтъ Хирова къ востоку помеже Старымъ Мѣстомъ и городомъ Самборомъ икъ Дрогобичи, ôтти на югъ помеже Оріовымъ и Уличномъ до Сколего и до рѣки Опора, и хребтомъ гôръ поза Камянку, Бряжку, Липу, Мѣзуню, Нягринъ до вершинъ Лôмницѣ, ôтти границею до верхôвъ Быстрицѣ, вôттакъ перейшовши на угорску сторону, зачеркнувши Мокру, Брустуры (угорскій), Ясинôвъ по при Рахово, Поляну къ Вышеву къ верху Бѣлои Тисы и границямъ Буковинскимъ. Народа бесѣдуючого симъ нарѣчіемъ можна раховати около 1,360,000.

§. 32. Излишнюю часть Галиціи рускои и сѣверовосточнои Угорщины по вышеописаніи границѣ съ польскимъ и словацкимъ народоселеніемъ займае гôрске нарѣчіе. Народа говорящого симъ нарѣчіемъ буде около 1,060,000.

§. 33. Наконецъ додаю ще срôвнанье всѣхъ тріохъ нарѣчій въ головныхъ ихъ видахъ:

I. Волынско подъ або украинск. нар.	II. Галицке.	III. Гôрске.
1. я пôсля сог. и ь.	е пôсля согл. и ь.	также я.
память (памнять),	памьеть,	памьять
мясо (мнясо), веремня, насѣннья,	мьесо (мньесо), веремье (веремнье)	мьясо (безъ н) веремья, насѣнья,
(род. пад. такожъ такъ),	насѣнье (род. такожъ),	(род. такожъ)
пшениця, мѣрниця,	пшеницье, мѣрницье, *)	пшениця, мѣрниця,

*) На Покутью и Буковинѣ по порѣчью Прута и Черемоша кажуть: пшениця, мѣрниця *пшеницу,* мѣрницу якъ въ церковнослов.

тяжко, затявся, курята, рябый, рясный, трясу, (слабо изъощрено (якбы курата, рабый	тьежко, затьевсье, курьета, рьебый, рьесный,(рѣсный) трьесу (ср. серб. паметъ, месо, тежко)	тяжко, затявся, курьята, рьябый, рьясный, трьясу, (сильно изъощрено)
теля (тко)	телье (но въ словахъ гуляти, лялька, для задержують я).	теля.
2. а пôсля ж, ч, ш, щ,	е (є) пôсля ж, ч, ш, щ,	а (я) пôсля ж, ч, ш, щ,
жалъ, часъ,	жель, чесъ,	жяль, чясъ,
нашъ, наша,	нашь, наше (рѣдше наша)	нашь, нашя,
шановати, щастья,	шеновати, щестье, (щѣстье)	шяновати, щястья,
3. творит. падежъ на ою, ею, єю,	творит. пад. на овъ, евъ, іовъ,	твор. пад. на овъ, евъ, євъ, (и оу, еу, єу)
рукою, душею, моею (рѣдко рукой и пр).	руковъ, дущевъ, моевъ, (лишъ въ пѣсняхъ часомъ ою)	руковъ, душевъ, моевъ (и руко-у, душе-у; ср. ческ. *rukou, duszeu, moju*
4. о особливо пôсля л, р,	е, и, (ы)	е, ъ, ы,
пôдошва, вôконце,	пôдешва, вôкенце,	пôдешва (талпа мадь) вôкенце (облачокъ)
дрова, блоха,	дрива, блыха,	дръва (др-ва) блыха,

ложка, одинъ	лыжка, одинъ и еденъ	лыжка, единъ,
кротъ, кротовина,	кертицье, кертовина,	кртиця, кр-товина
кровавый,	кервавый,	крь-вавый (крьвачный)
5. е пôсля хр, р. хрестити, выхреста, водохрещи, верхъ, тревати, теперъ, передъ, реку, речете, въ односложныхъ: день, пень, добре, зле, чорно;	ь, ъ, и е (якъ въ серб) рь-стити, вырьста, водо-р,щи, врхъ, тервати (тревный), теперь передъ, реку, речете день, пень, также такъ	ь, ъ, ѣ: хрьстити, выхрьста, водохръщи, врьхъ, трь-вати, тепьрь, перѣдъ, рьчю, рьчете, (дънь, пънь (днь, пнь) добрѣ, злѣ, чорнѣ якъ въ староцерковн)
6. и, дитина, сидѣти, сирота, минѣ, и (мягше нѣжъ ы) по г, к, х: гину, кидати, хижа, хижи,	е, детина, седѣти, серота, менѣ, и мягше нѣжъ ы по г, к, х: гину, кидати, хижа, хижи,	ѣ (і) дѣтина, сѣдѣти, сѣрота, мѣнѣ (мѣ) ы (грубе) по г, к, х: гыну, кыдати, хыжа, хыжы (якъ въ старôй рущинѣ и церковнослов)
7. ô (якъ і не мягчитъ передъ іои) лôй, сôль, гôркій *ъ лій и прч).*	ô (якъ мягке і задля того мягчитъ предъид). дôмъ, лôй и пр. (дѣмъ, сѣль, вінъ и т. д).	ô якъ грубе і (и, й, або ы) дûмъ, лий, сûль, винъ, гыркый,

именит. пад. множ. числ. усѣченыхъ прилаг. не мягчитъ н, л, т, д, и пр:	имен. пад. множ. ч. усѣч. пр. мягенько і (ѣ)	им. пад. множ. ч. усѣч. прил. грубе ы:
чорні (і), бѣлі (і) золоті (і)	чорнѣ, бѣлѣ, золотѣ,	чорны, бѣлы, золоты.
8. у въ вспомагательн. глаголѣ быти:	у въ вспомагат. глаголѣ быти.	ы въ вспомагательнômъ глаголѣ быти:
я бувъ, була, було бути, бувати, бувши,	бувъемъ, була,сь, було,сь, бути, бувати, бувши, (одначе кажутъ: небылиця),	бывъемъ, была,съ, было,съ, быти, бывати (але говорятъ: на незабудь, забудько и пр).
9. любитъ придыхове г:	любитъ придыхове в (часомъ опускае в)	любитъ придыхове й (j) або и безъ придых.
горобецъ, гострый, говесъ, горати, госика, (або и острый, овесъ, орати и пр.)	воробецъ, вострый, вовесъ, ворати, восика (трепета)	йострый, йовесъ, йорати, йосика.
10.		любитъ скорочати и вымѣтовати изъощреніе (й)
чую, чуешъ,	чую, чуешъ	чуу, ч,ешъ,

буду, будешъ, буде,	буду, будешъ буде,	буду, бешь, бе,
хочу, хочешъ, хоче,	хочу, хочешъ, хоче, (въ Жовкôвск. хцу, хцешъ, хце)	хчю, хчешь. (чешь) че, (ср. серб. хтьу, хтьешъ, тьу, тьешъ
засѣяно	засѣяно	засьяно
моя, мою, Стрыемъ,	моя, мою, Стрыіомъ,	моа, моу, Стрыомъ, въ другихъ зновъ любитъ розтягати:
бью, бьешъ, бье, пью, пьешъ, пье,	бью, бьешъ, бье. пью, пьешъ, пье.	бію, біешь, біе, пію, піешь, піе,
11. вставочне л, н,	рѣдко л, н.	нѣколи вставочн. л, н,
здоровля, роблю	здоровье (лье), робью,	здоровья, робью,
сплю, сплять, павляный,	спью, спьятъ (по Прутѣ спя), павьеный,	спью, спьятъ, павяный,
мня, памнять,	мье (мнье), памьеть)	мя (ня), память,
12. х въ словахъ:	с въ словахъ:	такожъ с въ словахъ:
колыхати, прохати,	колысати, просити,	колысати, просити,
13. ж (словен. жд) меже (межд) чужій, хожу, ражу (ход-	ж, часомъ дж: меже, чужій, (чюжій)	дж всюди: медже, чуджый (чюджый)

жу)	ходжу, раджу,	ходжу, раджу,
14. въ его, въiого, до iого, ôтъ iого,	въ него, (въ нiôго) до него, ôтъ него,	въ нiого, до нiого ôтъ нiого.
15. дат. множ. ч. на ямъ, амъ хлопцямъ, дѣвчатамъ, воламъ, волонькамъ	дат. мн. числ. на емъ, емъ, амъ хлопцьемъ, дѣвчьетамъ, воламъ, волонькамъ,	дат. мн. числа. на ѣмъ, ймъ (ô) хлопцѣмъ, дѣвчатѣмъ, волймъ (ср. словен. воломъ), волойкймъ.
16. уменшительн. на енькiй, онькiй: бѣленькiй, хатонька, дѣвонька,	уменшительн. на енькiй, онькiй: бѣленькiй, хатонька, дѣвонька,	уменшительн. на ейкiй, ойкiй: бѣлейкiй, хатойка, дѣвôйка (ср. серб джевойка
17. золотый, дорогiй, говорити,	золотый, (злото изъ поль) дорогiй, говорити.,	золотый (златый) дорогiй (и драгiй) говорити (и гварити изъ словацкого *)

---

*) Дивно, що въ Сербскôмъ и чешскôмъ, не каже-ся гварити (*hwariti*) такъ якъ у Словакôвъ, але *govoriti*, *howoriti*, (якъ то ще въ судѣ Любушинôмъ стоитъ), срôвнай польске слово *gwar*. Оно закравуе на рущину, якои въ польскôмъ языцѣ е богато; н. пр. *rozhowor*, *hardy*, *hanba*, *hulać*, *czereda*, *czeremcha*, *czereśnia*, *czerep* и др. мн.

Деякіи ôтмѣны въ спряженіяхъ:

18. въ повелит. накл.		
бери, ходи, возьми		беръ, ходь, возь,
берѣмъ, ходѣмъ, возьмѣмъ, (або берѣмо, ходѣмо и пр.	такожъ такъ	берме, ходьме,
берѣть, ходѣть, возьмѣть, (або берѣте, ходѣте)	берѣтъ, ходѣтъ, возьмѣтъ,	берьте, ходьте возьте (подоб. якъ въ ческ).
19. спѣваю, -аєшъ, -ає, -а,	-аю, -аєшъ, -ає	спѣва-у, -аєшъ (ашъ)-тъ (въ угор. спѣвать)
-аємъ, (аємо), -аєте, -ають,	-аємъ (аємо) -аєте, -аютъ	-аме, ате, аутъ,
ходить, носить,	ходитъ, носитъ, (ходи)	ходитъ, носитъ,
ходять, носять,	ходєтъ, носьєтъ (по Прутѣ ходя, нося якъ словацк).	ходятъ, носятъ,
я, ты, вôнъ спѣвавъ	спѣвавъ-ємъ, спѣвалаиъ-омъ, спѣвавъ-єсь-лась,	спѣвавъ ємъ, и пр. спѣвав-єсъ,-ласъ
мы, вы они спѣвали	спѣвалисьмо, спѣвалисьте -ли (Гуцулъ каже спѣвав сме (спѣвавємъ) спѣвалимъ, (спѣвалисьмо	спѣвали сме, спѣвалисте -ли

Декотрѝ слова онакще уживанѝ:

20. той, сей, се,	тотъ (тототъ) сесь,	тотъ, сей, сесь (ср ново- болг. сосъ)
вже, уже, лишь,	вже, уже, лишъ	юже(ю) ужь, лемъ, (немъ)
хай, нехай, для,	най, нехай, для (дле)	няй, ньей, дьля, (дѣля)
нынѣ, сегодня,	нынѣ, сегодне,	днесь, днесь днеська,
къ, икъ, (икъ менѣ, кречный)	къ, ко (менѣ)	дъ (дъ мѣнѣ, дрѣчный)
ничого, нищо,	нѣчого, (нѣцъ)	ничь, ништо,
дуже	дуже, барзъ,	барзъ,
черезъ,	черезъ, безъ,	черезъ чрезъ, брезъ, безъ,
все, усе,	все, всіо,	вшитко (ср. старополь. *wszytko*, ческослов. *wszecko* новоболг. сичкото).
и пр. и пр.		

§. 34. Ото важнѣйшіи признаки нарѣчій малорускаго языка въ Галиччинѣ. Въ денекотрыхъ мѣстцяхъ суть еще сукромѝ рôзности, але они такъ зъ густа повторяются, що роздѣлити ихъ и мѣстнôсть означити не можна; н. пр. кажутъ: медъ и мѣдъ, камень камѣнь, ленъ и льонъ, его и іего, него нього, трошки трішки, глыбокій и глубокій (и глѣбокій) Хведько, хвалити и Федько,

фалити, хустка и фустка: з вымовляють декуда твердо нибы дз: дзерно, дзеленый; с якъ ц (тс), цей, цело зам. сей, село; а декуда на Покутью т подобно якъ к: кежко, кѣсто *) зам. тяжко, тѣсто. Гуцулы, яко горяне, перехопили богато изъ гôрского нарѣчія; надъ нижнимъ Сяномъ неяко сходятся всѣ три нарѣчія съ собою. Часомъ деяке знамя одного нарѣчья переходитъ въ друге н. пр. уменш. ойкій, ейкій (зам. онькій, енькій) говорится ледви не по цѣлôмъ Жовкôвскôмъ округѣ и части Золочêвского, а на ôтвороть украинске а зам. ає (просыха зам. просыхає) розширено въ области Галицкого нарѣчья въ Жовкôвскôмъ и Золочêвскôмъ округахъ.

§. 35. Се выслѣдокъ мôй изъ наблюденій и розвагъ надъ нашими народными нарѣчіями. Изъ того видко, що говоръ народа не є дещо припадкового, безправильного, але виды языка основаній въ цѣлôмъ народѣ и глубоко вкореневій, не утворилися они ани втогôдъ, ани сего, ни минувшого столѣтья, але зъ вѣку

*) Такъ вже въ грамотѣ жалованнôй Господаромъ Александромъ въ Сочавѣ данôй 25. Апр. 1420 бояриву Венѣ, стоитъ кѣмъ зам. тѣмъ: Милостію Божією мы Александръ Воєвода Господарь земли Молдавской, чинимъ знаменито и кѣмъ листомъ нашимъ въсѣмъ кто нань узрить или єго услышить чтучи: оже тотъ истинный слуга и вѣрный бояринъ напъ Вена Дворникъ служилъ прѣжде святопочившимъ нашимъ прѣдкомъ правою и вѣрною службою и пр.

предвѣку, отколи нашъ народъ свою землю замешкуе, а звѣстно всѣ ученіи на то згаджаются, що Карпатскіи горы суть колыскою Словянъ. Є то правила мовы, уживаніи миліонами (не благе мудрованье недоуковъ), є то голосъ тилько столѣтій, тысячей поколѣнь, є то природна бесѣда, котру ему всевышній даровавъ, котру народъ старанно сохраняе, є то природжени правила граматики его. Уважавши далѣй видимо, якъ тіи нарѣчія и рôзнорѣчія вяжутся огниво за огниво, карбъ за карбъ; якъ въ однôмъ мѣстци сосередоточаются и на около сеи точки розрастаются, якъ рѣзко роздѣленй меже собою питомыми своими границями, давнѣйшими якъ панованье Польщи, а може ще давнѣйшими, пѣнкъ заборы и розгранья князѣвъ Рюрикового племене. При дальшôмъ испытованью пôзнати буде можна, де въ котрôй сторонѣ писала ся одна або друга рукопись. Нынѣ сталися изслѣдованья языкословнй великою помочью исторіи; може черезъ сообразнôсть языковыхъ примѣтъ не одно пытанье историческе объяснится.

§. 36. Оглянымося назадъ и прикмѣтуймо ще, яка сила южноруского языка, яку перевагу брала завсѣгди руска народнôсть надъ другими народами. Килько то племенъ чужеязычныхъ розплылося, потонуло въ южнôй Руси и ще въ древности сôльялося съ Русью! Грôзніи племена Обрôвъ, Печенѣгôвъ, Половцѣвъ, Ятвигôвъ, все то потало въ Руси и слѣду нема! рôдъ Варягôвъ борзо пересловянився, и ледви килька слôвъ лишивъ въ заведенôмъ нимъ горожанскôмъ устройствѣ; цѣлй поколѣнья князѣвъ и вельможъ Литовского племене, ба ледви не цѣла Литва приняла була и языкъ и вѣру ôтъ Руси-

нôвъ. Татарва зпала якъ тая повѣнь и перемчала и зныдѣла, а руска народнôсть зновъ зазеленѣла мовь трава; изъ Буджацкои орды нынѣ въ Бесарабіи и живои души нема! А возьмѣмъ и новѣйшій часы: мало що бôльше якъ пôввѣку минуло, а Сербскіи поселенцѣ на Украинѣ вже по малоруски говорятъ, Швабы колонисты на южнôй Руси въ четвертôмъ, пятôмъ поколѣнью стаются Русинами, хиба школа удержуе въ нихъ нѣмецтво; а у насъ польскіи заходцѣ чижъ не лучше по руски умѣютъ якъ по своему, по мазурски? чи не спѣваютъ рускихъ спѣванокъ? чи не переймили въ декотрыхъ сторонахъ и бесѣду и обряды весѣльній и другій ôтъ Руси, хоть ихъ сокочено, якъ мога, ôтъ змѣшанья исъ Русинами, не допускаючи ни дружитися съ Русинами, ни осѣдати Руси межъ ними *). Така то сила руского языка, рускои народности, такъ глубоко она въ народѣ вкоренена, такъ сильно розростается и дѣйствуе; не чудножъ, що помимо тилько нещастій и невзгодинъ на Русь, рôдъ рускій такій многочисленный. Велике призначенье мае нашъ нарôдъ, коли го промыслъ Божій такъ заховуе и благословитъ!

§. 37. Языкъ изъустный народа е запевно правдиве и перше жерело для письменного языка, бо въ устахъ народа найчистѣйше заховуются всѣ формы, цѣлый ладъ и складъ языка, правый духъ его; задля того здавалобыся и намъ, совсѣмъ такъ

---

*) Ще до нынѣ платятъ Мазурскіи села Русинкове (дачку) до двора за тое, щобъ не вôльно було осѣдати Русинамъ у нихъ.

писати якъ нарôдъ говоритъ, подобно якъ то зробили побратимцѣ наши Словаки и Лужичане, котри не мавши пôдставы въ старинныхъ памятникахъ свого языка, скроили нове правописанье, пôднесли живущій народный языкъ до книжного, поповняючи его словами изъ другихъ словенскихъ языкôвъ. Алежъ.. чи и мы такъ убогіи безъ забыткôвъ свого языка, чи и насъ такъ давно давила змора чужеплемѣнноі мовы и не допускала розвитья народнои?. Нѣтъ братья! Глубше намъ до самѣсѣнького дна заглянути треба... за для того кличу тя Русине великимъ словомъ твого народного любомудрця (т. е. народнои приповѣдки): Пôзнай себе, буде зъ тебе!.. Мы найбогатшіи изъ Словенъ въ памятники словесности ще изъ тои поры, коли въ Европѣ лишъ трома бесѣдами писано, т. е греческою, латинскою и словенскою. Переберѣмъ тіи дорогіи забытки, вчитаймося въ нихъ, заглубѣмъ душу въ тôй безодни руского духа и руского житья, а знайдемо скарбницю неперебранную! *)

---

*) Що Шафарикъ о словенскôй бесѣдѣ вообще, о его богатствѣ и образованью въ стародавности, о соотношенію старого языка къ нынѣшному говоритъ, можна смѣло и до нашого языка въ особенности присохтовати; не завадитъ слова его цѣлкомъ тутки привести: *Jazyk nasz jest podiwu hodny. Nynejszi dialekty nasze jsau již jen stinem toho, czim nekdy byly. Narod, ktery w nejhlubszi starožitnosti tolikero puwodnich narzeczi utworzil, musil byti weliky, mocny, swobodny. Byla to epocha przirozeni a jeho sily i pusobeni. Bohatstwi jazyka*

Не цураймося старою Словенщиною (церковнословенскою). Словенскій языкъ не є напрасно намъ накинутый! доброволне приняли сьмо ôтъ побратимцѣвъ и колишныхъ сусѣдôвъ нашихъ тую не-чужую, не противну намъ, але побратимску со-родну намъ мову; є то языкъ, котрый насъ исъ шестьдесятью миліонами Словенъ вяже; не бувъ то языкъ меча, языкъ насилія, але языкъ любови побратимскои, языкъ вѣры и правды божои. Отже памятники тіи намъ приналежатъ, бо на Руси писаній: Русине ихъ писали, котрй ôтъ дитинячого вѣку по руски думали и говорили, на Руси жили, рускимъ житьемъ на вскрôзь проймилися. Хоть письма того вѣку дещо закидаютъ на словенскіи формы, але истинно кажу, больше є въ нихъ руского нескаженного духа, якъ въ великôй части писателѣвъ нашого часу, котрй гадаютъ думаютъ по нѣмецки, або по латински, а свои мысли переводятъ буцѣмъ на руске и рускими словами голосятъ. Задля того кажу, все то що писано на нашôй Руси маємо взяти пôдъ увагу, розôбрати, изслѣдити, испытати, маємо вытягнути, выссати все

rostlo tenkrate prawe tak, jako stromowi na horach. W czasich pozdejszich narzeczi jen se przetworzuji ale ne utworzuji wice, ku pr. bolgarske. Rzecz spisowatelska zatlicztena, stoji prawe w tom pomeru ke stare przedspisowatelske, w kterem starec ke mładenci. Ale człowek se we swem tworu, swe zahradce wice kocha, neżli w zahradc przirozene, silami jemu neznunymi utworzene. с. м. *Czasop. czesk. Mus. w Praze 1832. Sw. 4.* стр. 111.

що є наше родиме руске. Изслѣдовавши сеє, покажеся ученому рускому, де можна дослѣдити первѣстныхъ саморôдныхъ правилъ языка, що они суть ôтъ вѣка въ устнôмъ языцѣ, та не треба го закручовати въ чужiи мреѣ, ни накладати чужiи дыбы. Кождый признає, що языкъ нынѣ зъ устъ народа взятый недостаточный до выраженья всего того, що наука теперь требує; нащожъ намъ голову ломати надъ твореньємъ новыхъ слôвъ, котрiи кто знає чи удадутся такъ зложити, щобъ не були противнiи духови языка; сягнѣмъ до нашого жерела, до тои ôтвѣчнои колодязи, тамъ множество слôвъ готовыхъ: хоть глубоко сягати але здорова чиста вода.

Тiи то стародавнiи памятники рускiи суть рôднымъ накорѣнкомъ, на котрôмъ має выростн дерево народнои словесности, чимъ дальше корѣнь сягає, тымъ буйнѣйше было росте, тымъ бôльше дерево, тымъ ширше и красче розростаются галузья. На тôмъ предвѣчнôмъ тлѣ розмалюємо своєрôдными красками образъ нашого народного житья; на тôй камѣннôй цолтѣ, на сêмъ народнôмъ цѣлцю, а не на утлôмъ деревью самого простонародного языка побудуємо храмъ народного просвѣщенья, народнои словесности, котра не буде хвилевою забавкою декого, але заживнымъ кормомъ всего народа. Буде то храмъ народного розвитья, котрый перестоитъ вѣки, и котрого жадна сила не здолѣє ани звихнути ани повалити.

A) Килько нашъ южнорускій языкъ розличаеся ôтъ великоруского и бѣлоруского (котрый то послѣдній декотрй писателѣ *) до южнорускогô хибно причисляютъ), можна легко пôзнати изъ признакôвъ, котрыми Г-нъ Шафарикъ (въ Народописѣ слов. стр. 13. и 30.) описавъ и ознаменовавъ ихъ. Не зважаючи на близьке сосѣдство, спôльнôсть первѣстныхъ дѣяній, довге общеніе меже ними, и одинакій вплывъ церковно-словенского языка на всѣхъ разомъ, ôтдѣляются они не такъ граматическими формами, якъ вымовою дуже значно. Бѣлорускій и великорускій близшій вымовою навѣть польскому нѣжъ малорускій.

Признаки великоруского языка: 1) а зам. безпризвучного о, лишень въ нарѣчію Москалѣвъ, але теперъ вже у всѣхъ образованныхъ Россіянъ. Масква (Москва), варота (ворота), галава (голова), здаровъ (здоровъ); але въ бесѣдѣ простого народа въ декотрыхъ сторонахъ лишаеся (противъ бѣлорускому) о непеременненно; 2) е всюди якъ е (*je*) такъ що чистого е не чути: день (день), сінe морe (сине море), матeрі (матери), бeрeгъ (берегъ), въ декотрыхъ припадкахъ якъ іо (*jo*): ідьотъ (иде); 3) е зам. і: вeй (вѣй), бeй (бій), пeй (пій), лeй (лій, лѣй), шeй (шій); 4) і зам. ы по г, к, х: гібать (гыбати), гікъ (гикъ), хіжа (хижа), хітіть (хопити), кість (кисть), кіпeть (кипѣти) , такъ и въ обохъ лу-

*) *Grammatyka języka ruskiego (małoruskiego) nap. p. ks. J. Łozińskiego w Przemyślu 1846* Стор. VII·

жицкихъ, а пôсля г (*g*) и к въ польскôмъ языцѣ; 5) ь зам. і: вью, бью, пью, лью, шью; 6) о зам. ы передъ й (*j*): маладой (молодый), честной (честный), вою (выю), мою (мыю), ною (ныю), рою (рыю), крою (крыю), зарой (зарый), разкройся (розкрыйся); 7) ы (широке, грубе): быкъ, быстрость, мыло, лысіна; 8) г, к, х передъ е и і въ склоненьяхъ и спряжѣньяхъ безъ перемѣны: наге (нозѣ), мухе (мусѣ), руке (руцѣ), жгі (жжи), берегі (стережи), пекі (печи), текі (течи), врагі (вороги), знатокі (знателѣ); 9) в зам. г торонко въ Московскôмъ, Тульскôмъ, Калужскôмъ краю и въ другихъ: това (того), доброва (доброго), мілова (милого); 10) т въ 3 лицѣ настоящ. врем. изъявит. наклон: несіотъ (несе), везіотъ (везе), стаітъ (стоитъ), гаріть (горитъ), несутъ (несуть), везутъ (везуть), стаятъ (стоять), гарятъ (горять).

Б) Знаки бѣлорускогo языка: 1) а зам. безпризвучного о: табе (тобѣ), каго (кого), багатый (богатый), аслічокъ (ослячокъ), старана (сторона), маладый (молодый), баю ся (боюся), пабяжымъ (побѣжимъ); 2) а дуже часто вмѣсто е (ѣ): граховъ (грѣховъ), дзяучына (дѣвчина), вярный (вѣрный), вяночыкъ (вѣночокъ); 3) я вм. самого е: нягодный (негôдный), цяперъ (теперъ), сястрыца (сестриця), вялікый (великій), прыняслі (принесли), бярезіна (березина); 4) смягчованье согласныхъ передъ е: цьебье (тебе), нье (не), пьерына (перина); 5) і и ы смѣшане, якъ въ Новгородскôмъ и Малорускôмъ: затымъ, незорыся (незорися), сястрыца (сестриця), пьерына

(перина), мужыкъ (мужікъ), очы (очи), прышый (пришій); 6) і и ы вм. е: хочыць (хоче), хахочыць (хохоче), будзішъ (будешь), чырвоный (червоный); 7) у вм. в: у коньецъ (въ конецъ), улесе (въ лѣсѣ), и на ôтворотъ: 8) в зам. у: въ мене (у мене); 9) в часто зам. л якъ въ малорускôмъ: мавчу (мовчу), бувъ, завалівся (завалився), довгый, вавчокъ (вовчокъ), ухапівъ (ухопивъ); 10) г зам. g: голубъ, агародъ (городъ), торгъ, лугъ, гусакъ; 11) ц, с, з вмѣсто подлиныхъ к, х, г передъ е (ѣ): на руце (на руцѣ), къ соседце (къ сусѣдцѣ), на нітачце (на ниточцѣ), по дорозе (по дорозѣ), у лузе (въ лузѣ); и въ повелит. накл. ж, ч вм. г, к: бережы (стережи), пьечы (печи); но въ имен. пад. мн. числ. передъ і безъ змѣны: дзьецюкы, Пѣнчукы; 12) ць и дзь вм. мягкихъ ть и дь: цѣхо (тихо), цьень (тѣнь), госцѣ (гостѣ), спацѣ (спати), дзень (день), будзе (буде), дзевка (дѣвка), дзѣво (диво), выйдзѣ (выйди), хадзѣ (ходи); 13) г предсувне: гето (то); 14) в предсувне передъ у и о: вузкый (вузкій), вутка (утка), Восіпъ (Іосифъ), вуліца (вулиця); 15) третое лице въ настоящ. врем. изъявит. накл. въ обохъ числахъ на ць: везецъ (везе), плачецъ (плаче), хочыць (хоче), всіць (виситъ), водзіць (водитъ), едуць (ѣдуть), крешуць (крешуть), стояць (стоять), спеваюць (спѣваютъ), кажуць (кажуть); однакъ часомъ по е ôткидаеся ць: подадае, нарекае (нарѣкае), промавляе.

было и глядати? — Покойный Иванъ Лавровскій крилощанинъ хотя былъ правдивымъ ученымъ рускимъ, котрый добре розумѣлъ языкъ церковный и народный, першій запровадилъ при каѳедрѣ въ Перемышли натомѣстъ польскихъ гомилій, гомиліи рускіи до народа — не подалъ жадныхъ средствъ ко роспространенью языка руского, хотя самъ училъ по трошки грамматики тыхъ языкôвъ, вмеръ и все съ нимъ вмерло. —

Другій ученый нашихъ часôвъ, о котрôмъ щось казати можъ, былъ Иванъ Могильницкій. — Сей былъ першимъ, що началъ книжки школьныя для нашого народа руского укладати и розширяти школы народныя. За него то завязалося общество вченыхъ во Перемышли ôтъ цѣсаря и царя нашого Францѣшка I. дня 5. Юлія 1816 г. потвержене. Членами того Общества ученыхъ рускихъ были: Самъ Иванъ Могильницкій председатель — Петро Назаревичъ, Даніилъ Качановскій, Василій Созаньскій, Иванъ Турчмановичъ, Иванъ Триловскій, Игнатій Давидовичъ, Иванъ Снѣгурскій. Могильницкій написалъ былъ грамматику языка Галицко-руского — але тои анѣ за житья, анѣ по смерти ко образованьюся во тôмъ языцѣ не дозволилъ. — Я самъ хотя такъ густо съ тымже правдиве усерднымъ Русиномъ сходилъся, тѣмъ меньше зъ неи хôсновати мôгъ. —

Кириллъ Блоньскій, теперѣйшній депутатъ на вальнôмъ Соймѣ, прибывши року 1822 до Вѣдня на Богословіе, маючи деякіи средства со собою, прилягъ ко мнѣ всѣмъ сердцемъ и сталисьмо вразъ о объясненію языка руского промышляти, но не было бôльше охотникôвъ. Плодомъ нашихъ першихъ покушеній б—

версацін вышшихъ становъ, изъ церкви — сталъся языкомъ лишъ опослѣдженого народа руского по мѣстахъ и селахъ мешкающого, немаючи навѣтъ приступа съ нимъ до своихъ пановъ и священниковъ. — И ктожъ во тыхъ часахъ непріязныхъ народности рускôй мôгъ былъ коли поважитися написати просьбу до Правительства и Консисторіи по руски? — Кто былъ ôтважилъся на такое поданіе домагатися резолюціи рускои. — Кто былъ поважилъся во вышшихъ школахъ домагатися прелекціи во языцѣ рускôмъ? — засвѣдченья або метрики по руски? — Я самъ за провадженье метрикъ якъ давнѣйше во рускôмъ языцѣ передъ министеріумъ оcправедливлятися мусѣлъ, — и на будущое провадженье метрикъ во народнôмъ языцѣ менѣ заказано было. — Ктожъ коли зъ насъ священниковъ, котрѝ мусѣли вмѣти по руски — зъ консисторіи получалъ роспорядженья и иннѝ обвѣщенья по руски? — Во рôзныхъ чужихъ языкахъ, лишъ не во рускôмъ. — Навѣтъ люди способлящійся до стану священнического, допѣро передъ высвященьемъ вчилися читати и колижъ-то они могли научитися книги церковныя добре, якъ належитъ розумѣти? — Тое все ôтъ року 1820 дѣялося, во котрôмъ чувство народности во мнѣ возникло, а любовь ко рускому языкови воскресла и побуджала мене о средствахъ ко изъученію языка церковного и народного промышляти. —

Самъ одинокій человѣкъ якъ былинка въ поли
вѣтры не мôгъ роздути, немаючи до того
треба было бôльшои силы. — Но дежъ
до такъ великого дѣла просвѣщенія

было и глядати? — Покойный Иванъ Лавровскій крилошанинъ хотя былъ правдивымъ ученымъ рускимъ, котрый добре розумѣлъ языкъ церковный и народный, першій запровадилъ при каѳедрѣ въ Перемышли натомѣстъ польскихъ гомилій, гомиліи рускіи до народа — не подалъ жадныхъ средствъ ко роспространенью языка руского, хотя самъ училъ по трошки грамматики тыхъ языкôвъ, вмеръ и все съ нимъ вмерло. —

Другій ученый нашихъ часôвъ, о котрôмъ щось казати можъ, былъ Иванъ Могильницкій. — Сей былъ першимъ, що почалъ книжки школьныя для нашого народа руского укладати и розширяти школы народныя. За него то завязалося общество вченыхъ во Перемышли ôтъ цѣсаря и царя нашого Францѣшка I. дня 5. Юлія 1816 г. потвержене. Членами того Общества ученыхъ рускихъ были: Самъ Иванъ Могильницкій предсѣдатель — Петро Назаревичъ, Даніилъ Качановскій, Василій Созаньскій, Иванъ Турчмановичъ, Иванъ Триловскій, Игнатій Давидовичъ, Иванъ Снѣгурскій. Могильницкій написалъ былъ грамматику языка Галицко-руского — але тои анѣ за житья, анѣ по смерти ко образованьюся во тôмъ языцѣ не дозволилъ. — Я самъ хотя такъ густо съ тымже правдиве усерднымъ Русиномъ сходилъся, тѣмъ меньше зъ неи хôсновати мôгъ. —

Кирилъ Блоньскій, теперѣйшній депутатъ на вальнôмъ Соймѣ, прибывши року 1822 до Вѣдня на Богословіе, маючи деякіи средства со собою, прилягъ ко мнѣ всѣмъ сердцемъ и сталисьмо вразъ о объясненію языка руского промышляти, но не было бôльше охотникôвъ. Плодомъ нашихъ першихъ покушеній былъ

переводъ зъ нѣмецкого „Домоболіе проклятыхъ" во Вѣдни выдруковане 1822 року. Судьба наша розлучила насъ и кождый зъ насъ самъ на самъ надъ дальшею долею языка руского розмышляти мусѣлъ. Кôлька минуло лѣтъ, ажъ питомцѣ Семинаріи рускои вô Львовѣ ко языкови рускому набравши охоты, нашу пôдкрѣпили письменнôсть. — До тыхъ воскресителей Слова руского и словесности рускои ôтъ року 1830. належатъ слѣдующіи мужи: Покойный М. Шашкевичъ, котрый перешившися духомъ народнымъ рускимъ, во пѣсняхъ великую снаходилъ пріятнôсть, а Илькевичъ старанно сбиралъ приповѣдки и казки. Они недôждали тои веселои для Русинôвъ хвилѣ — вѣчная имъ память! — За ними поспѣшили ко вознесенію зданія народнои словесности: Венедиктъ Лѣвицкій, Добряньскій, Устіяновичъ, Головацкій, єденъ и другій, Лозиньскій, Вагилевичъ, Мохъ, Малиновскій, Лужецкій, Censor Сероичковскій, Лѣсинецкій, Бѣрецкій, Паславскій, Кобриньскій, Гавришкевичъ, Гриневецкій, Гіеровскій, Сіемашъ, Сосновскій, Могильницкій, Петрушевичъ, Солтыкевичъ, Ганкевичь, Гушалевичъ, Боднарь, Поляньскій, Малицкій, Хоминъ... надѣя наша и всѣ тутъ собраніи честніи члены Общества просвѣщенія руского народа. — Невѣжи языка нашого народного закидуютъ намъ, же єсть неспособнымъ до объученія во школахъ вышшихъ. — Бесѣды и розправы зъ того тутъ мѣстця говореніи доказуютъ, же жаденъ языкъ Словенскій пôдъ далеко щастлившими обстоятельствами остающій, не выпередилъ языка ... жого. — Гладкôсть, гибкôсть, солодкôсть, а музикальнôсть нашого языка показа-

лась подъ перомъ нашихъ клясиковъ: Устіяновича, Головацкого и Моха. — Вспомнѣте Братя на хвилѣ тіи, во котріи сими днями Вы были восхищаеміи — Музеумъ сіе гремѣло Вашими восклицаніями, Вашею радостію. — И втожъ стался творителемъ, каменемъ угольнымъ того такъ великого зданія народного, безъ котрого помочи оно былобы до сего совершеньства такъ борзо непрійшло? Отъ я Вамъ миліи Братя скажу: Покойный Преосвященный Іоаннъ Снѣгурскій Епископъ Перемыскій. Онъ - то своею вообще всѣмъ знаною добротою и любовію ко Отечеству подкрѣплялъ всѣхъ выше вспомянутыхъ силы, ко Его розпоряджѣнью служащими средствами. Тому то нынѣшній плодъ умѣнія нашого ему принадлежится. — О! кобы мы были больше такихъ мали Меценатовъ, многочисленнѣйше былобы наше собраніе было. — Любовь ко народности руской, котра въ насъ такъ изобилуе, переможе всѣ перепоны, котрыми долю нашого языка запутати хотятъ непріятелѣ народа руского. Народность руска мае розвинутися во школахъ народныхъ, въ гимназіяхъ, на Философіи и Богословію, котріи училища нынѣка мы обсадити былибы во силахъ, кобы такъ короткій часъ намъ въ томъ не перешкаджалъ. — Нехочу я больше вспоминати о ученыхъ нашихъ за границею, на Украинѣ, бо о нихъ уже славно вспомянули витіи рускіи тому 8. дній. — Але хоть нагануги о братіи нашой во діецезіи Холмской, котра до нашои Митрополіи Галицкои належитъ — а о объясненію и объученіюся языка руского, котрымъ народъ Холмскои землѣ говоритъ, недбае. Противно Русины угорскіи своимъ языкомъ уже давно Бого-

словіє душъ пастырства своихъ Алуннôвъ объучаютъ и заєдно рускимъ языкомъ говорятъ, такъ якъ Русь на Буковинѣ, бо языка польского невидятъ. Знакомый намъ писатель Угорскій єсть Лучкай, выдавшій грамматику такъ церковного якъ и народного языка — также бесѣды во двохъ томахъ. Александръ Духновичъ далъ трѣбы своихъ поезій. Русинамъ угорскимъ великую перепону ко совершенному вознесенію языка руского кладутъ Мадяры. — Нестрахаймося и мы перепонъ, котрѝ намъ тутъ во нашôмъ любезнѣйшôмъ отечествѣ, на земли отецъ нашихъ, на земли Галицко-рускôй кладутъ вороги нашои свободы, вороги нашого имени руского. Господь Богъ намъ допоможе, бо и ктожъ невидитъ во тôмъ дѣлѣ силы божои? Передъ конституцією, чи быложъ такъ часто слово руское межи Вами? — Чужими говорилисте языками. Нынѣ всюдика межи нами бесѣда матерня, бесѣда руская. — Для того языкомъ рускимъ якъ давнѣйше нашѝ предки говорили и писали, хотя небогато, и мы пишемо и говоримо. Ктожъ ôтважилъ бы ся зъ насъ хоть єдну пѣснь стародавну рускую поправити? суть бо они якъ найлѣпше уложенѝ и доки рускій нарôдъ на свѣтѣ существовати буде, незагинутъ. — Тому намъ тутъ во любви народа руского съгромадженымъ, що чинити выпадає? Отъ лишъ по братерски порозумѣтися, якимъ способомъ языкъ нашъ рускій ôтъ вліянія чужихъ языкôвъ освободити — чого нетерпитъ нашъ языкъ и чого загаломъ выстерѣгатися маємо, щобы го надаль неказити. — Тоє дѣло привести во ладъ треба коньче певныхъ людей, котріибы зъ любви ко народу и языко-

ви нещадили силъ своихъ и безъ мздовоздаянія хопилися за дѣло. — Тыхъ - то волею народа руского выбраныхъ мужей пôдъ проводатарствомъ Всечестнѣйшого брата нашого Михаила, видите передъ собою, они то просвѣщеніемъ народа и сбогаченьемъ словесности рускои трудитися маютъ и повинні. — Просвѣщеніе во народнôмъ языцѣ рускôмъ, не есть ничъ такъ трудного; бо кобы лишъ выбрати предметы, во которыхъ мае розвиватись просвѣщеніе и котріи маютъ быти школьніи книги — а людей до того способныхъ снайдемо, що во короткôмъ часѣ якъ належитъ выступити будутъ могли. Надѣемося для того, же Богословіе во Львовѣ цѣлкомъ по руски уже того року преподаватися буде и же юношество руское, то есть Алумны того недопустятъ, шобы имъ насупротивъ потверджeнои петиціи зъ дня 19 Березня 1848 року накиненый былъ чужій языкъ. — Надѣемося, же и профессоры до тои добы по латинѣ учащіи, будучи Русинами тои ганьбы на собѣ неперенесутъ, щобы рускимъ языкомъ нравоученія, науки библійнои, та исторіи церковнои преподавати нехотѣли: а до решты матерій зъ причины, же другіи профессоры правніи языка руского не умѣющіи тогожъ навчитися непотрафлятъ, доцентôвъ легко знайти можна. — Тіи сутъ мои желанія, они сутъ общими — они сутъ желаніями народными. —

Теперъ Братя! возмѣмъ ся смѣло и жваво до дѣла и покажѣмъ свѣтови, же нарôдъ рускій, хоть такъ давно притиспенный, еще со всѣмъ назагладилъся — мае своихъ писателей, поетôвъ, витій, та богатырôвъ — любитъ пѣнье и все красное, та полезное — хоче быти народомъ просвѣщеннымъ и

моральнымъ — хоче быти славою державы Австрійскои — хоче быти пôдпорою престола Царского и хоче съ всѣми народами жити во мирѣ, пріязни и сгодѣ — а недасть собѣ своихъ правъ природныхъ и конституційныхъ силомôцю выдерти, анѣ перекричати — твердо держатися буде старины и вѣры отецъ своихъ и надѣєся, же за помочію Божією и просвѣщеніемъ Духа Святого, побѣдитъ всѣ перепоны народности рускôй на завадѣ стоящіи — а такъ по всѣхъ церквахъ густо що рôкъ спѣвати буде:

Съ нами Богъ, разумѣйте языцы и покаряйтеся, яко съ нами Богъ!

А всѣмъ тутка сгромадженнымъ многая лѣтà!

II. СЛОВО

голошене

РУДОЛЬФОМЪ МОХОМЪ

въ общемъ засѣданію на съѣздѣ ученыхъ рускихъ,

дня 26го Жовтня 1848 г. н. ч.

У ЛЬВОВѢ.

Всечестнѣйшое и свѣтлое собраніе!

Почтеннѣйши Собору сего Члены и Вы достойніи Гостѣ!

Празничный сей день буде намъ памятный по всѣ дни житья нашого! Причина бо того такъ свѣтлого, такъ красного собранія, котре нынѣ тыждень торжественно розпочалося, а теперь же закôнчитися мае, есть ваги немалои и она поставитъ славный отдѣлъ въ теченію историческôмъ нашои рускои словесности, такъ намъ дорогои!!!

На голосъ печальнои рускои нашои матери поспѣшилисьмо якобы на крылахъ, позоставлявши дома и опустивши все, що намъ наймилѣйше. Зъ надъ Сяна, Днѣстра, Буга и Прута, ôтъ Бескидôвъ и зъ надъ Збруча, словомъ, зъ цѣлои Галицко-рускои

землѣ поприбували свѣтліи мужи, абы въ союзѣ, въ полученію спôльныхъ силъ порадитися и працювати надъ просвѣщеніемъ нашого народа руского.

На то послѣдне слово заболѣло мя серце непомало! бо'мъ пригадавъ си, же сей нашъ такъ красный рускій нарôдъ, котрого жадна историческа память незасягне ôтколи ôнъ ту заселився; нарôдъ, що по тôй святôй Галицкôй обшарѣ якъ звѣзды по небѣ, якъ моравлѣ по земли розсѣявъ и закоренився; нарôдъ, котрого дикихъ ворогôвъ ватаги анѣ мечемъ высѣчи, анѣ огнемъ высмалити, анѣ въ плѣнь (неволю) загорнути, котрого килькокротно бушующее повѣтрье вытлумити неподолало; — сей моволю такъ старый, такъ многочисленный нарôдъ дочекався ажъ того, же го теперь ляда писарчукъ однымъ черкомъ пюрка свого хоче зъ пôдъ неба вымазати. Такъ есть: появилися, тай то за дней нашихъ цѣкавенькі мудріи??! котрі съ вытертымъ чоломъ народови нашому заперечаютъ передъ свѣтомъ его житье и естество. — Суди имъ Боже!

Причина тому, якъ суджу, неможе бути тилько двояка: або недостатокъ историческихъ вѣдомостей и давнои бувальщины, (въ чимъ ажъ надто велика часть темного мрука грае), або недостатокъ людского, благородного, правдулюблящого сердця, котре яко лукаве, нешукаючи тилько свого пожитку, самолюбне, уперте въ упорѣ своимъ, якъ зимный камень недасться нѣ терпѣніемъ, нѣ мольвами, нѣ слезами змягчити, анѣ правдою улупити, укришити. Съ такимъ боротися немаю охоты, анѣ волѣ, все бо надармо: „на упертого немаешъ ратунку."

Съ тыми же, що терпятъ недостатокъ вѣдомостей историческихъ, хоть бымъ радъ, часъ ми недозваляє пускатися ôтъ самои норы, та ити потокомъ дѣяній нашихъ народныхъ, та снувати нитку ôтъ початку ажъ доси — я маю нанихъ инчій, а коротшій способъ: ЛЕОНЕ!*) Кажи, чіимъ Княземъ бувъ єсь? якимъ вѣнцемъ вѣнчавъ єсь ся? якимъ народомъ и землевъ владѣвъ и рядивъ єсь?... Єсли Русь и Польща єдно и то само бути має, для чого, и за що съ Поляками и ихъ князями воювавъ єсь (1280)? для чого наслѣдникъ Сынъ твôй Юрій королемъ Руси и княземъ Володимірскимъ называвъ ся? — Чи для того, же по смерти Твоєй Твôй тронъ и вѣнецъ зрабовано (1340), золото и сребро забрано, та у Польщу потаскано, тожъ и земля и нарôдъ Твôй польскимъ бути має? — Осудѣтъ прошу: Чи для того, же по смерти отця забрано маєтки, тожъ и сынъ вже жити неповиненъ, або має ся конче въ руки заборцѣвъ попасти съ ихъ кровію смѣшати, въ одну и тую природу сляти? — Оставляю то Вашому здоровому и справедливому розсудженью, а самъ оберну ся до соперникôвъ нашихъ и мовлю: Хотяй бы нарôдъ нашъ ажъ такъ бувъ нищій, жебы для обороны народности своєй жадныхъ историческихъ забыткôвъ анѣ въ письмѣ, анѣ въ коихъ небудь памятникахъ небувъ въ силѣ оказати (на чимъ намъ Богу слава! незбуває) — Соперники! ще ся нерадуйте: ото загляньте котрому зъ насъ пôдъ завѣсу грудей нашихъ,

*) Надъ мовницевъ бувъ образъ Леона, князя Галицко-руского, до него то обернувъ слово казатель.

а узрите кровъ чисто-руску, а узрите руское сердце.— Така то кровъ плыне въ жилахъ милiоно̂въ Русино̂въ; такимъ то сердцемъ о̂тдыхає и жiє красный наро̂дъ, котрый не до давна тяжкои неволѣ двигавъ дыбы на земли отцѣвъ своихъ; наро̂дъ, котрый не до давна мало що о̂тзначався о̂тъ безъумнои скотины, що ся тичитъ уярмленiя свого.— Мало не 500 лѣтъ носивъ о̂нъ ярмо тверде, неотесане, правда; алежъ бо о̂нъ въ немъ ненародився, анѣ шукавъ своєй неволѣ— бѣда и нужда въ єго дому подыбала го!! однакожъ по̂ддавшися єй, мовчавъ и терпѣвъ, коли глодителѣ єго користаючи зъ єго смиренiя надъужили святои Русина терпливости, здоптали єго святiи человѣчества права, а що го̂рше, ото выснували собѣ и право: „же такъ бути мае и муситъ" (logischer Schluß!) — Нѣкто ся єго нуждовъ незанимавъ, нѣкто и непогадавъ, же о̂нъ такъ го̂рко покривдженый въ правахъ природныхъ людскости, ба на о̂творотъ въ твердо̂мъ сердцю и глухо̂мъ сумлѣнью, выпасали и збогачалися кровавымъ потомъ народа, котрый стогнаючи по̂дъ тягаромъ оглухъ — онемо̂гъ — и запавъ въ сонъ — мовъ смертельный!... Несмѣю я слѣдити причины тои, такъ довгои политической народа нашого смерти, небуду анѣ єднои анѣ другои стороны судити, бо поглянувши въ свѣтъ и єго исторiю, вѣрую и того ся держу: же такъ человѣкъ поєдинчiй яко и цѣлiи народы во обще, суть дѣтьми судьбы тайнои.—

Тайна судьба єсть то нѣяко чрево, въ котро̂мъ народы починаются, єсть то колыска, въ котро̂й они сюду и туду колышутся, играютъ и веселятся, занепадаютъ и плачутъ — засыпаютъ на вѣки, а декотрi на ново обуджаются.

Така то судьба уколысала и насъ. – О мало не пятъ вѣкôвъ спалисьмо сномъ и глыбокимъ, даючи колись не колись ознаки, же ще тлѣе искра житья въ грудехъ народа — що вовлю? неразъ будився нарôдъ нашъ и силувався вставати, але судьбою надôслана недобра пѣстунка умѣла облестити, одурити, запоморочити, та такъ насильно уповити, же Русинъ, тая то красна и невинна гôркои судьбы дитинка, приспѣвавши собѣ одну или другу думку — посредѣ слезъ и туги всякои заснувъ на ново и спавъ ажъ до нынѣ. —

Почтеннiи!

Дожилисьмо появôвъ, якихъ подôбныхъ давна исторiя мало намъ покаже: Побудили ся народы, потрясли свѣтомъ, заколысали въ основѣ гнѣздомъ гордыхъ и несправедливыхъ, а домагаются правъ человѣкови належащихъ (немовiо ту о ворохобникахъ загорѣлыхъ).– Меже иншими и до нашого народа сказано звышше: "Востани спяй а просвѣтитъ тя Хрiстосъ!.." Услухавъ – придивився – появився и почався тѣшити свободою. —

Родимцѣ! по лицяхъ Вашихъ пôзнаю Васъ, якъ на той небесный появъ въ нашôмъ народѣ, солодке и благородне чувство выграває въ грудехъ Вашихъ — божъ нема радости для здорового розуму, для нескаженого и справедливого сердця надъ тую, коли увидитъ, же право и достойнôсть человѣка, черезъ лукавство, гордôсть и насилiє колись здоптане, теперъ назадъ повертає, же человѣкъ перше ледво що по тѣни своєй знанъ, теперь человѣкомъ въ цѣлôй силѣ того слова має ся стати. Такъ єсть, тымъ то краснымъ и неоцѣненнымъ появомъ тѣшитеся и

радуетеся Вы благороднiи братя и правй сыны людскости, алежъ и тымъ гôршовъ горестевъ и смуткомъ наповнится сердце Ваше, скоро погадаю и припôмну Вамъ, же ся очи нашй дивити мусятъ якъ безчувственнй вороги правды въ лукавствѣ, слѣпотѣ и загорѣлости своей ставятъ народови въ дорозѣ поступу перепоны; якъ, хотячи користати зъ его нещасной темноты умной, словами: „рôвнôсть! свобода! братолюбiе!" бьютъ пусто вѣтеръ и наповняютъ воздухъ, а въ самôй рѣчи узброившися въ лесть, зраду, ба наветъ въ желѣзо, поставали мовъ цирулики надъ товъ невинновъ русковъ дитиновъ, готовй затопити смертоноснiи ножи свои въ само народное сердце и такъ житья позбавити на ново.

Запôзно, лукавй братя! запôзно! — Русинъ празнуе нынѣ воскресенiе свое; выдертый зъ рукъ перемочи и освободженый, занимае становиско ему належаще съ розповитыми руками — правда, же го ще цѣлкомъ щасливымъ неможна звати, бо спавши сномъ такъ глыбокимъ и довгимъ, выголоднѣвся, приморився и занедужавъ не ино що до тѣла, але сто кроть гôрше що до духа.

Свобода, котру нарôдъ нашъ що до тѣла отримавъ, естъ то тилько першiй степень достойности ему належащой — не естъ то зъ рукъ людскихъ даный му дарунокъ, якъ ся гордiи и пустохвалолюбнiи хочутъ величати; свобода естъ даромъ небеснымъ, зъ рукъ Творця на сердцю кождого въ зародѣ житья защепленымъ; а тои неможе оденъ другого безкарне позба-

„Свободо! Ангеле небесный! само имя твое есть [illegible]ъ оживляющимъ тоскливе сердце человѣка якъ

голосъ невинного соловѣя. Давно тебе выглядавѣ Русинъ, але теперъ повитавши недасть выдерти нѣяковъ смертельного силовъ. Для обороны бо твоей не до ножа, нѣ до меча беремося, але, абы тя при народѣ нашôмъ въ найпôзнѣйшіи поколѣнья удержати, беремося до найсильнѣйшого въ свѣтѣ оружія, а тымъ єстъ: належитое, правое просвѣщеніе народного духа.

Духъ, тая то найдорожша часть такъ въ человѣцѣ, якъ и въ народахъ, духъ мовлю, котрый єстъ ядромъ, душею и причиновъ появôвъ и поступôвъ въ дѣяніяхъ свѣта людского, если въ котрôмъ, то неперечно въ нашôмъ народѣ потребуе якъ найхутше закропленія и здорового поживлѣнья; на него то всю нашу увагу звернути, до здоровья и силъ припровадити святымъ нашимъ обовязкомъ єсть и буде, ôтъ того бо зависла истина свобода, щастье и слава народа!

О! якимже поклономъ повитаю, якимъ словомъ поздоровю Тя, якимъ способомъ зложу Тобѣ ôтъ народа вдячнôсть, Тобѣ любезная, почтеннѣйшая руска Матице! котра зъ благородной, искренной любви и милости такъ печально займилась ся тымъ, абы напередъ всего положити къ тому основу, що до просвѣщенія любезныхъ нашихъ братій родимыхъ, народного руского духа служити мае? Тымъ намѣреніемъ скликалась насъ, тая святая цѣль, а не инча спровадила насъ.

Отожъ ганьба и соромъ на Васъ вороги людскости, вороги руского народа! соромъ на васъ, котрй або неумѣючи, або нехотящи пôзнати той собору нашого такъ благородной цѣли, негôдными спосо-

бами клалисьте намъ перепоны до съѣзду, *) въ темнôмъ и мерзкôмъ свѣтлѣ силувалисьтеся поставити насъ передъ лицемъ свѣта!.. Знайте: „Вѣсть Господь путь праведныхъ, разоритъ совѣтъ нечестивыхъ."

Знаю, же може и такій знайтися, що погадае: „Духъ, якô свобôдне естество, если остатную цѣль свою осягнути хоче, своими силами свободно розвиватися повиненъ, отожъ и духъ народный самъ ся розвивати мае безъ вашои помощи и влiянія." На тое скажу: Погадаймо, чи невидимо, чи нечуемо въ собѣ плодôвъ, якѝ справило влiяніе предкôвъ нашихъ на нашего духа и наше сердце? чи невидимо по людехъ, а наветъ и по народахъ, якъ однѝ черезъ соблазнь дану и лишену имъ ихъ предками и сами соблазнилися и блазнятся, инчѝ зновъ въ красныхъ прикладахъ отцѣвъ и дѣдôвъ своихъ якобы сонце въ кришталевôй водѣ ясно и вѣрно малюются и изображаются? Чи не пôзнаеможъ зъ того силы и овощу, ще разъ пытаю, якій духъ на дусѣ вплывомъ выпроваджае? Правда, же страшна а пекельна гадка хоть и погадати, еслибысьмо за житья нашего мали такъ жити, абы наветъ и по смерти негôднôсть наша (чи то въ науцѣ, чи въ прикладахъ, чи то въ письмахъ розсѣяныхъ) перейшла на другихъ и до скаженія правности причинялася, але небесне, ангелске, божественне есть то внутренне посвѣдченье, еслисьмо за житья нашого такъ поступали и на другихъ вплывали, же и по смерти духъ нашъ въ дусѣ наслѣдникôвъ жiючи до возросту

*) Членамъ на сей съѣздъ запрошенымъ горожено наветъ смертію!

цноты, людскости, до помноженья и укрѣпленья щастья и славы народа допомагати буде! Въ тôй мѣрѣ, неробячи щербу духовнôй свободѣ другихъ, можемо смѣло чи то на понятіе, на розумъ, чи на волю вплывати; що кажу, де иде о добро нравное, не тилько же можемо, але и повиннiсьмо; вымагае бо того законная любовь къ ближнêму, вдячнôсть къ Богу, честь къ розумнôй природѣ и къ общому добру человѣчества, абы сьмо не тiлько въ насъ самыхъ найвысше добро помнажали, и ко совершенiю приводили — але и — — — въ ближнêмъ нашôмъ. — А такъ,

Достойнѣйшіи и свѣтліи Собору сего члены!

Не моя сила зложити Вамъ такую вдячнôсть, на яку Вы собѣ заслужили за працѣ и труды Вашй, за жертвы, що и зо здоровья и зъ маетку такъ щиро, такъ охочо на олтарь отечества и народа жертвуете! Що скажу на ревнôсть, на тое щире посвященьеся, въ котрôмъ зъ сердця и души вже ту такъ явнй доказы далисьте, же ся якъ найщирше берете до такъ важного, великого, до такъ красного, святого дѣла — абы то чимъ борше нашу не лѣтами, але вѣками запущену народнои словесности ниву очистити, управити? абы прилагодити и засѣяти здорове глубокихъ умѣетностей народное зерно, зъ котрого бы богатый плôдъ добробыту народа и отечества засилився; абы нарôдъ въ силѣ розуму и ума на передъ поступавъ, просвѣщенiемъ духа и благородностiю сердця красно и ясно посредѣ нарôдôвъ засiявъ, а такъ собѣ и слѣдующимъ поколѣньямъ громкую пôдъ небомъ славу, честное, величавое, вѣчное

имя скориставъ.—До такъ великого дѣла и труда да зліє на Васъ помощъ и надгороду Небесный. —

Честнѣйшіи Мужи! ще єдно слово:

Нынѣ ся розсѣємо зновъ по краснôмъ отечествѣ нашôмъ, поповертаємо въ устронніи, ôтъ крику, шуму и заверухи свобôдніи хаты нашû, до сердця милои родины, до сердця любезного нашего народа. — По коротко̂мъ але щасливôмъ пôзнанью, розлучимо ся нынѣ що до тѣла, и Богу вѣдомо, чи ся пôдъ небомъ обачимо бôльше. Отожъ въ имени дорогого народа и добра отечественного, ôтзываюся до благородныхъ серць Вашихъ: подаймо собѣ братніи руки, любовь народа и просвѣщеніє єго, тая то святая справа сгромадила насъ сюда, найжежъ насъ она и получитъ такъ, абысьмо єдинымъ сердцемъ и єдинымъ духомъ жили; посполу ся вспераймо куда будь занесе насъ доля, а приложивши руки до рала, назадъ ся неоглядаймо и неставаймо. Недаймо ся нѣ укорами, нѣ горозьбами братоворогôвъ нашихъ ôтвести ôтъ охоты до розпочатои працѣ. Терпѣли Отцѣ нашû, мило и намъ терпѣти, вытримаймо тûлько до конця, а надѣя въ Бозѣ, же зерно наше выросте въ велике дерево народного просвѣщенія, славы и щастья — надѣя въ Бозѣ, же въ надгороду намъ, найпôзнѣйшіи поколѣнья радости и вдячности слезами будутъ скропляли попелы нашû на гробахъ нашихъ!.

III.

ДО МОЕЙ РОДИНЫ.

Стихъ

Ивана Гушалевича

голошенъ

на томже засѣданію.

Для тебе родино мати насъ повила,
Для тебе сьмо взрастали
И Бога благали,
Дабысь велика була и щаслива!
Дабысь якъ сонце святое сіяла
Надъ нашими полями,
Надъ нашими лугами,
Надъ нашими горами,
Надъ нашими степами,
И красу твою свѣту показала.

Гей же! родино моя очутися,
Пѣсневъ якъ громомъ,
Якъ свѣта ломомъ
Вдарь . . . и отозвися!

Видишъ Бескида верхи крутіи,
Волны ревущіи Днѣпра,

IV. ПРОЩАЛЬНА ПРОМОВА
НИКОЛЫ УСТІЯНОВИЧА
въ общемъ засѣданію на зъѣздѣ *ученыхъ рускихъ у Львовѣ* дня 26го Жовтня 1848 г. н. ч. голошена.

Честніи, Свѣтліи и Высокодостойніи Родимцѣ!

За помощію небесного Бога, который єстъ начатокъ и вѣнецъ, альфа и омега всякому дѣлу благу, заорана Вашими трудамы нива руского слова и красноє, здоровоє, золотоє вержено на ню зерно. Твердыми и незнужденными силами працювалисьте сполучно въ святôмъ заводѣ, до которого Васъ Богъ и праворускоє покликало сердце, и положилисьте першій до народного престола камѣнь, першую до величественнои будовы завязалисьте пôдвалину. Щирая, охочая и неутомленная была Вашая праця, а любовь народа нещастливого — народа съ закрвавленнымъ ôтъ веремя свѣдущества бувальщины своєй сердцемъ, того народа, що вѣками нѣкды не бачивъ надъ собою краснонадѣйнои звѣздки, що вѣкамы влѣпивши око въ темную передъ собою пропасть, мовчки и безслезно якъ тая жертва вра-

Чуешъ вже въ свѣтѣ выбила година!
Судъ Божій, казнь на тебе спаде,
Когда пропаде
Одна-лишь одна дрогоцѣнна днина.

Бачь! щожь тамъ? хмары дымящійся,
За ними свѣты въ огнѣ палящійся,
То чудо — то диво —
Богъ творитъ племена новіи —
Падутъ якъ листье зъ дерева старіи,
А въ ихъ мѣсце живо,
Съ силовъ молодою,
Съ гадкою святою,
Другій наступаютъ
И зъ себе зкидаютъ
Темноты шату ... знову образъ надѣи!

Зновъ образъ надѣи! родино роздумай:
Якъ? щобы? дѣлати,
И путь твой смѣло начертай
И не лякайся дерзко поступати.

Гей дерзко! поки душа въ тѣлѣ
И поки тлѣе искра въ твоимъ дѣлѣ,
Розвяжи гадку крутую, крутую,
И повій свѣту новую, новую,
И колыши ю вѣтрами,
Громами,
Най ся вкоренитъ,
Землю просадитъ,
Абы й вѣки ю больше не сщебнули,
А твое имя родино почули!..

IV. ПРОЩАЛЬНА ПРОМОВА
НИКОЛЫ УСТІЯНОВИЧА
въ общемъ засѣданію на зъѣздѣ
ученыхъ рускихъ у Львовѣ
дня 26го Жовтня 1848 г. н. ч.
голошена:

Честніи, Свѣтліи и Высокодостойніи Родимцѣ!

За помощію небесного Бога, который єстъ начатокъ и вѣнецъ, альфа и омега всякому дѣлу благу, заорана Вашими трудамы нива руского слова и красноє, здоровоє, золотоє вержено на ню зерно. Твердыми и незнужденными силами працювалисьте сполучно въ святôмъ заводѣ, до которого Васъ Богъ и праворускоє покликало сердце, и положилисьте першій до народного престола камѣнь, першую до величественнои будовы завязалисьте пôдвалину. Щирая, охочая и неутомленная была Вашая праця, а любовь народа нещастливого — народа съ закрвавленнымъ ôтъ веремя свѣдущества бувальщины своєй сердцемъ, того народа, що вѣками нѣкды не бачивъ надъ собою краснонадѣйнои звѣздки, ы влѣпивши око въ темную передъ собою мовчки и безслезно якъ тая жертва вра-

жои ненависти, которôй розпука и мову ôтняла, и заморозила слезы, поступавъ тяженькимъ кромъ въ бездень ея — любовь кажу того затлумленного, обезчественного и на безпамятную смерть осудженного народа, вела Васъ за руки Вашй, розгрѣвала грудь Вашу, вспирала Вашіи силы и вкладала на кождую гадку души, на кождое слово печать святои и величественнои цѣли.

Алежъ цѣль тая такъ ще далеко - далеко, а дорога до неи такъ тяженька - тяженька, а на небосклонью нашого свѣта чимъ разъ темнѣйше, чихъ разъ сумнѣйше.... Чорніи протягаются хмары, сумно и глухо розбиваются гомоны тягарныхъ бурь и сюда и туда пролѣтаютъ мовнѣ, ворожки навальницъ страшныхъ; — а мы ся розлучаемъ, розстрѣляемся якъ лучи средоточного сонця на всякіи закуты землицѣ нашей; якажъ надѣя зарѣе нашому дѣлу, якая предстоитъ доля перщому тому золотому зерну рускои нивы? Може въ самôмъ заранью затягнеся назадъ чорная плахта осѣнной полуночи по надъ надѣйное нашое небо, може зашумитъ буря, завыютъ вѣтры, загрымятъ громы и вырвутъ зъ коренемъ зерно святое, и уморятъ красавое дитя рускои души въ самôмъ его зародѣ! Якоежъ намъ заданье на добѣ?.. Кому поручимо тое маленькое дитя трудôвъ нашихъ, до чіей груди притулимо немовлятко, абы ся выплекало чистымъ молокомъ праворуского сердця и не освіяло и не знидѣло и не запало назадъ въ безсущество и въ вѣчную область смерти? Родимцѣ! Въ найчорнѣйшихъ замутахъ свѣтовыхъ бурь ясне

є завсе надъ туманами землѣ єдиная, чистая, нескаляная, недвыжимая, небесная и вѣчная искра Божества, а єй имя єсть Правда! Отожъ Богу и правдѣ поручѣмъ наше дѣло, Богу и правдѣ ôтдаймо дитя нашои души въ опѣку, а Богъ го охоронитъ, а выплече го правда. О слибы не Божая сила, слибы не искра небесного огня, которая ще нѣколи въ свѣтѣ не угасала, давно загиривбы ся бувъ и слѣдъ рускои стопы на тôй нещастнôй землѣ.

Родимцѣ! Въ тяжкихъ временахъ свѣта посылає Богъ великихъ генієвъ вѣка! а духъ народа гартуєся тилько пôдъ тяжкимъ молотомъ судьбы — а се веремя великоє, торжесвенноє, а се доба найтвердшого гарту. О! мысьмо не знали, що маємъ и незнаємъ ще, якій геній вѣка ôтдыхає въ тихôй хатинѣ миліонôвъ рускихъ сердець. Днесь розяснилася нашая зрѣниця и узрѣла съ задумомъ не єдную ясную звѣздку на своимъ пôдсонью, а хто намъ скаже, же Богъ не присудивъ ще и намъ ясного вѣкôвъ сонця.

Родимцѣ! наймôцнѣйшимъ щитомъ противъ всякои насильности свѣта, єсть твердь волѣ! Тую гранитовую скалу, тую сталє души не розибьє жаденъ громъ неба, жадная не розôрве сила пекла, бо якъ зъ єднои стороны сильна скалою, такъ зъ другои святая небеснымъ, бо єй и самъ не тыкає Богъ! О не машъ желѣза на уязвленьє волѣ, обуха на убôй души! Збіймож волю на[illegible]ердую сталь и збудуймо скалный тыпъ [illegible]ного сердця — а притиснутся около [illegible]ичіи собѣ силы, якъ ся тисне желѣ-

зо до магнетичнои тверди — а меже тыми знайдеся скоро и геній вѣка. —

И не зражаймося видами чорныхъ хмаръ, що такъ шумятъ надъ нашими головами. — Въ нихъ клекотитъ тилько шумъ електричното таньцю, грому страшного въ нихъ не машъ. — Єсть въ народѣ каждôмъ чистая єстества барба, яснов єго лице, якъ лице цвѣтного шовку, а тымъ яснымъ лицемъ, тою красавою цвѣткою шовку, єсть сердце тыхъ, що взбившися надъ шумовины кипящого вару, въ несквернôй груди чистымъ якъ радостніи слезы чувствомъ розгрѣваютъ божественное слово Божественного сына, слово милости, слово любви. А маложбы тое лице не появитися въ народѣ супротивнôмъ нашôй святôй цѣли, въ народѣ такъ краснôмъ и величественнôмъ? Братья польского щепу — знакома свѣту святая идея Ваша, алежъ и знакома народамъ дорога, дорога злобы, которою до неи поступаєте. — На чужôмъ гробѣ гадкуєте днесь пѣснь власного воскресенія завести, но прійде часъ, где подмухъ зъ єдной сильнои груди зверже нечистіи шумовины зъ клекотящого вару, и появится плынъ чистый меже вами, плынъ ясный якъ перла ярного заранья. — И скорше ми хто выдре вѣру въ существеннôсть свѣта, скорше ми докаже, же Богъ въ сердця народôвъ не душу безсмертную втисъ, но марную пару, нѣжъ ми выдре вѣру въ милôсть Божого Сына, що въ каждôмъ народѣ сіяла и сіяти буде. Божественный духъ любви братнои єсть дорогая перла, которая и въ найчорнѣйшихъ рыфахъ бурливого не губится моря — занури въ глубѣнь єго

естество твое, а знайдешъ тую перлу бодайбы и на самôмъ днѣ.

Для того Родимцѣ, глядѣмъ смѣло въ тіи хмары! и веселымъ духомъ прислухуймося тымъ клекотамъ. Зерно тото, щосьмо ту засѣяли не вырве жадная свѣтова сила, божъ его корень не на еднôй розрастаеся стопѣ земли, але врастае оно въ каждое руское сердце, а тыхъ сердецъ суть миліоны, а каждое стоитъ твердымъ тыномъ противо всякому натиску враждебного союза. Гляньмо на себе и огрѣймося въ силахъ власныхъ, оплотѣмся щитомъ скалистой волѣ — держѣмся вѣры въ людство, працюймо щире, працюймо всѣма силами ума и сердця и ôтбывваймо крѣпкою рукою всякіи потиски непріязненныхъ святому нашому дѣлу супротивникôвъ; алежъ заклинаймо, прошу Васъ на милостивого Бога, заклинаймо тую чорную хмару, що надъ нещастною нашею вьеся землею. — Богъ вѣсть, яка пекельная рука мовнями въ ней мече, може и тая самая, що насъ голубити здаеся — за для того розтискаймо всѣми силами пАмороку, що правдивого не дасть узрѣти свѣта и розтискаймо туманы, що новымъ хмарамъ подаютъ гудôвлю и узброимся въ терпеливôсть, въ тую боронь христіянского духа, а не забуваймо на тое, же молодôй былинцѣ не буря животительствомъ, не громы кормомъ. И тое то есть нашое въ будущину заданье и мое послѣдное слово!

А теперъ здравствуйте ми Родимцѣ! здравствуйте честніи сыны руской матере! Вамъ належитъ слава першого завязку жизни на рускôй землици, Вамъ належитъ вѣнецъ зъ найкрасшого ей

цвѣту. Зъ сердцемъ горячимъ до дѣла съѣхались-теся сюда, зъ сердцемъ горячимъ до чину розлучаетеся днесь — одинъ красный досвѣдъ маете въ додатку, досвѣдъ, же нашіи силы не маліи, же нашая нива не обавомъ зацвите весною. — Пращайте красніи сыны мои, кличе до Васъ руская мати, пращайте наймылѣйшіи дѣти мого сердця, пріймѣтъ ôтъ мене найглыбшую подяку за труды вашіи, пріймѣтъ найсердечнѣйшое поздоровленье, пріймѣтъ ôтъ мене стоголосное, громкое, единозвучное, святоруское Многая лѣта!

V. ПОСЛѢДНІИ СЛОВА

казаній

ІОСИФОМЪ ЛОЗИНЬСКИМЪ

въ тôмже засѣданію

до Собратій Русиновъ.

Честніи Сотрудники Епархіи Львôвскои!

Возваніи зо землѣ Перемыскои посполу съ Вами положити першіи пôдлоги для просвѣщенія народа нашого, поспѣшилисьмо охочо до славнои столицѣ Князя Льва. За помочевъ Бога доконалисьмо дѣло по силахъ нашихъ, а хоть найдутся люде, що о нашôй учености може не дуже облесный судъ выдадутъ, то мы ся тымъ не зражаймо, знаючи, же коли свѣтъ въ своей мудрости непôзналъ Бога, подобалося Богу глупотою проповѣданя спасти вѣруючихъ (І. Кор. І. 21). Мы довольніи и мѣсячкомъ, если намъ еще ясное не засвѣтило сонце. Мы надѣемося, же по пятювѣковôй покутѣ наставъ часъ милосердія для насъ, же найдемо ласку въ очахъ Того, що е свѣтломъ свѣта и жереломъ правды; же о насъ не забуде Той, который можныхъ зо столицѣ стру-

чае, а покорныхъ вывыжшае (Лук. I. 48), которыйся гордымъ противитъ, а послѣднихъ першими робитъ. Мы здѣлали, що въ такъ коротенькôмъ часѣ можна было здѣлати, а чи тое зерно принесе пожитокъ, тое здаймо на Вогѣ. Ямъ засадилъ, Аполлосъ пôдливалъ, а Богъ возрастъ далъ, кличе Учитель народôвъ, и чогожъ намъ ся журити? Дѣлаймо, що можемо и що нашовъ е повинностевъ, а решта все киньмо на Бога, бо Вôнъ е надѣя наша! По укôнченью працъ нашихъ мы Перемышляне ôтъѣжджаемо до дому и не можемося розстати съ Вами честніи сотрудники, абысьмо Вамъ не подяковали за Вашу ревнôсть ко справѣ рускôй и за Ваше солодкое пріятіе товариства нашого. Я знаю, жебы кождый зъ моихъ краянôвъ выдолавъ въ краснѣйшôй бесѣдѣ опращати насъ съ Вами, але за для того взявъ емъ тую повиннôсть на себе, бо що до чувствъ сердця не давбымся никому выпередити, а врештѣ и прото, жебы мое сердце не вытерпѣло, еслибымъ Вамъ власными не сказавъ устами: Бувайте здорови! Прото волѣвбымъ я, абы въ тôй хвили не мои уста, але мое сердце бесѣду тримало, а Вы Братья честніи не ухами але сердцемъ, бесѣду сердця пріймали, где сердце чувствами переповнене, тамъ языкъ говорити недостаточный. Мы Васъ опускаемо пріятелѣ! а хоть идемо до дому, где насъ родина выглядае и где насъ краяне съ напруженовъ цѣкавостевъ ожидаютъ, то прецѣ съ жальомъ въ сердцю и со слезою въ оку розстаемося съ Вами, нашими братьми, которіисьте насъ такъ ласкаво, такъ мило, такъ

жичливо пріймали. Розстрѣленіи силы наши скупилисьмо въ еднôмъ огниску — погодилисьмо соперечніи мнѣнія, посвятилисьмо не едно особне пересвѣдченье загальнôй справѣ, — пôзналисьмося лицемъ въ лице — блудніи огники злялися въ еденъ поломѣнь горячій; а такъ зближившися до себе связалисьмо сердця нашй въ еденъ тѣсный вузолъ гордійскій, которого ани мечъ Александра перетяти не зможе. Мы опускаемо тоту землю каждому Русинови святу, ôтдаляемося ôтъ Васъ тѣломъ, але сердця нашй будутъ съ Вами, и скоро коли знову зайде потреба скупитися въ едно тѣло — пустѣтъ вѣсти до насъ, а Вашъ голосъ сгромадитъ насъ въ далеко бôльшôмъ числѣ въ тôмъ средоточію землѣ галицкои. Мы ôтъѣжджаемо до дому и единодушно освѣдчаемо Вамъ неограничену вдячнôсь за пріятіе, якогосьмо дôзнали. (Дякуемо Богу, же намъ все лѣпше пôйшло, якесьмося надѣвали, а въ тôмъ видимо явну опѣку Божу надъ нами). Тіи немногіи дни будутъ незмазаными буквами записани въ сердцяхъ нашихъ и въ исторіи народа нашого.

И тое маю собѣ за повиннôсть милу, Вамъ честніи Русинки выразити чувства нашои чести и подивленья. Бо вы цвѣты землѣ рускои Вашовъ притомностевъ при першôмъ нашôмъ сгромадженью такъ якъ сонце розбудилисьте, загрѣлисьте, оживилисьте и укрѣпилисьте духа нашого до тои народнои праци. Офѣра зъ вашои стороны доконана зôстала, одже и Вамъ приналежитъ часть удалости працъ нашихъ. А теперъ

наперёдъ Васъ пречестный Председателю! надѣе и славо народа руского, Васъ много трудившіися члены комиссіи занимавшоися справою Собору Ученыхъ, Васъ честніи сотрудники, а на остатотъ Васъ всѣхъ ту сгромадженыхъ гостей съ розчуленымъ сердцемъ (и со слезами въ очахъ) жегнаемо тыми послѣдними словами: Будьте здорові

одному екземпляру кождои отъ сего Соединенія выданои книжки, стоваришенія по всѣ часы, а поединчи особы доки жити будутъ, побирати маютъ, и понеже тое Соединеніе также и добровольни дары пріимаетъ и за тое, дякуючи имена своихъ добродѣевъ, до общои народнои вѣдомости подаетъ; то всемогущій Богъ намѣренію сего Соединенія милостиве поблагословивъ и зославъ оному не только поединчи особы, но и товариства, котри оное основательными вкладками и добровольными дарами запомогли. Для того теперъ тое Соединеніе честни имена тыхъ о поднесеніе руской словесности ревнительныхъ, въ часѣ отъ 1. Червня 1848 до 13. Марта 1850 г. сему соединенію въ помощъ прибувшихъ поединчихъ особъ и товариствъ, яко своихъ добродѣевъ со зложенными вкладками, съ глубокимъ почтеніемъ въ вѣчную память до общои народнои вѣдомости подаетъ и онымъ всѣ доходы и выдатки Матицѣ слѣдующимъ образомъ представляетъ.

ДОХОДЫ.

I. ВКЛАДКИ ОСНОВАТЕЛЕЙ.

Первыми основателями Галицко-руской Матицѣ сутъ и зложили.

Стаття.	Чис. Грамот.	Имена основателей.	Вкладка. Серебр. рс.	кр.
1	111	Андрусякъ Юрій, житель Голобутова округа Стрыйского.	15	.
2	103	Антоневичь Іоаннъ, парохъ Рожнова, окр. Коломыйск.	5	.
3	30	Багрыновичь Іоаннъ, парохъ Куровичь, окр. Золочевск. .	5	.
4	15	Баковскій Іаковъ, учитель. .	5	.
5	12	Балякъ Юрій, урядникъ .	5	.
6	153	Баришъ, Громада окр. Станис:	10	.
7	77	Блоньскій Кирилъ, парохъ Шешоръ, окр. Коломыйского.	50	.
8	105	Блоньскій Григорій священникъ	5	.
9	137	Бобовчакъ Петръ, парохъ Плаучи, окр. Бережаньского.	5	.
10	37	Боднарь Григорій, парохъ Жукотина, окр. Коломыйского.	1	.
11	26	Богородчанскіи мѣщане округа Станиславовского . .	40	.
12	94	Богородчаны старій, громада оркуга Станиславовского .	10	.
13	78	Болехôвскій деканатъ округа Стрыйского.	10	.
14	8	Боратиньскій Ѳома, священникъ зъ Зарубинецъ окр. Терноп.	5	.
15	61	Борисѣкевичь Іоаннъ, правникъ.	50	.
		Скупленіе .	221	.

Статя.	Чис. Грамот.	Имена основателей.	Вкладка Серебр. рс.	кр.
		Перенесеніє .	221	.
16	2	Боxеньскій Іоаннъ, ректоръ русскои Семинаріи, крилошанинъ и Єпископъ суфр. .	5	.
17	163	Брикнеръ Целестинъ, учит. гим.	5	.
18	51	Бучацкій Монастырь отцєвъ св. Василія.	10	.
19	81	Бѣгельмайеръ Людвикъ, совѣтникъ цель. уряду. . . .	5	.
20	179	Бѣлецкій Михаилъ, парохъ Вороцова, округа Львовс: и намѣстникъ	5	.
21	29	Бѣлинскій Михаилъ, парохъ и намѣс. Тернопôльскій .	5	.
22	40	Бѣлявскій Іоаннъ, парохъ Пôдгородец. окр. Стрыйского	5	.
23	42	Бѣрецкій Іоаннъ, парохъ Бахуря, окр. Сяноцкого . . .	5	.
24	68	Ванчицка Павлина, супруга іерейска	5	.
25	168	Васильковскій Николай, парохъ Молотова окр. Бережанск.	5	.
26	123	Вербицка громада окр: Жолке.	10	.
27	154	Велеснêвъ Громада, окр. Стан:	10	.
28	66	Верещиньскій Николай, директоръ школъ Коломыйск.	5	.
29	21	Віеличковскій Юліанъ канцлеръ	5	.
		Скупленіє .	306	.

Стаття.	Чис. Гра мот.	Имена основателей.	Вкладка. Серебр. рс.	кр.
		Пренесеніе .	306	.
30	125	Віеличковскій Антоній, парохъ Лучинецъ, окр. Бережаньск.	5	.
31	134	Винницка Варвара, супруга іерейска	5	.
32	102	Волчинецке церковне братство округа Станиславовского .	10	.
33	16	Выслобоцкій Юлій, урядникъ министеріальный . . .	5	.
34	5	Гіеровскій Іаковъ, крилошанинъ докт. и проф.. богосл.	5	.
35	31	Гинѣлевичь Григорій, крилошанинъ Докт. св. богосл..	5	.
36	80	Гавличекъ Кароль, редакторъ Пражскихъ Новинъ . .	50	.
37	56	Гавришкевичь Михаилъ, парохъ Нагачева окр. Перем.	5	.
38	59	Гапановичь Василій, Намѣстн. Дрогобицкій, парохъ Вороблевичь	5	.
39	171	Глинка, Громада округа Станиславовского	10	.
40	32	Глиньскій Александеръ, священникъ съ Космер. ок. Стан.	5	.
41	108	Гогнъ Іосифъ пенсіонованый форальный председатель .	5	.
42	43	Головацкій Яковъ, профессоръ руской словесности . .	5	.
		Скупленіе .	426	.

Статя.	Чис. Грамот.	Имена основателей.	Вкладка Серебр. рс.	кр.
		Перенесеніє .	426	.
43	89	Головацкій Василь, парохъ Радчи окр. Станиславского .	5	.
44	165	Головацкій Іоаннъ, священникъ зъ Повѣтны, окр. Львôвского	5	.
45	177	Головкевичь Димитръ, парохъ Лукавицѣ окр. Стрыйского	5	.
46	92	Голуховскій Агеноръ. Єго прев. Графъ Губернаторъ Галицкій	50	.
47	19	Голынскій Маріанъ, священникъ	5	.
48	67	Горыновичь Константинъ, парохъ Зубрця окр. Станислав.	5	.
49	139	Горыгляды Громада, окр. Стан.	10	.
50	129	Готеровскій Леонъ, парохъ зъ Брязы округа Стрыйского .	5	.
51	20	Грабовичь Іоаннъ, священикъ Чорноконецъ окр. Чортков.	5	.
52	155	Григорôвъ, Громада ок: Стани.	10	.
53	41	Гриневецкій Іоаннъ, парохъ Гошанъ окр. Самбôрского .	5	.
54	83	Грушкевичь Павло, парохъ Винятинецъ окр. Чортковс.	5	.
55	93	Грушкевичь Иларіонъ, парохъ Горожанки окр. Самбôрского	5	.
56	144	Губинъ, Громада окр: Станисл.	10	.
57	56	Гуркевичь Іоаннъ, совѣтникъ краєвой бухгальтеріи . .	5	.
		Скупленіє .	561	.

Статя.	Чис. Гра мот.	Имена основателей.	Вкладка. Серебр. рс.	кр.
		Перенесеніє .	561	.
58	79	Даньекъ Іосифъ, пивоварь въ Фрѣдландѣ въ Чехахъ . .	50	.
59	161	Даниловичь Антонъ, парохъ Сповидова окр. Станислав.	5	.
60	185	Дембицкій Инокентій, парохъ Стоянова окр. Золочевского.	5	.
61	62	Должаньскій Іоаннъ, парохъ Корчина окр. Стрыйского	5	.
62	131	Домбчевскій Іосифъ директоръ регистратуры маг. Львовск.	10	.
63	10	Домковичь Іоаннъ, прив: учитель, ... :	5	.
64	75	Дрогобицкій монастырь отц. св: Василія	10	.
65	169	Држималикъ Силвестеръ, предстоятелъ Магистрату Колом.	5	.
66	110	Дѣваковскій Андрей, селянинъ зъ Пѣсочнои окр. Стрыйск.	50	.
67	118	Жашкевичь Владиславъ, судія полит. зъ Русятичь округа Бережаньского . .	5	.
68	58	Желеховскій Юстинъ, священ:	5	.
69	38	Жуковскій Іоаннъ, парохъ Львовскій	5	.
70	170	Журавенскій Деканатъ округа Стрыйского	10	.
71	34	Заржицкій Іоаннъ, совѣтникъ.	5	.
		Скупленіе ,	736	.

Статя.	Чис. Грамот.	Имена основателей.	Вкладка. Серебр. рс.	кр.
		Пренесеніе .	736	.
72	28	Зарудскій Григорій, парохъ Ивановки окр. Тернопольс.	5	.
73	52	Захаріясевичь Михаилъ, священникъ въ Сасовѣ окр. Золоч.	5	.
74	158	Зелена, Громада окр: Станисл.	10	.
75	142	Зубрецка Громада окр. Стан.	10	.
76	24	Ижакъ Никита, парохъ Бродскій и Намѣстникъ, . .	5	.
77	9	Ильницкій Іоаннъ, вицеректоръ Семинаріи Докт. св: Богосл.	5	.
78	84	Камянка Волоска старе село, Громада округа Жолковск.	10	.
79	190	Качала Стефанъ парохъ Скорыкъ округа Тарнопольск.	10	.
80	119	Качковскій Михаилъ, совѣтн: карного суда.	10	.
81	120	Качковскій Іоаннъ, парохъ Дубна окр. Решовского и Намѣстникъ	10	.
82	90	Квасницкій Самуилъ, ученникъ	5	.
83	17	Керечиньскій Стефанъ, совѣтникъ магистр. Львовс. .	5	.
84	60	Киселевскій Николай, парохъ Струтина, округа Стрыйск.	5	.
85	115	Ключенко Іоаннъ, парохъ Боднарова окр. Станиславовск.	5	.
		Скупленіе .	836	.

Статя.	Чис. Грамот.	Имена основателей.	Вкладка. Серебр. рс.	кр.
		Перенесеніе .	836	.
86	117	Кмицѣкевичь Константій совѣтникъ карного суда . .	10	.
87	74	Кмицѣкевичь Георгій, парохъ Гаєцкій окр. Самбôрского .	5	.
88	96	Книгниицкій Аѳанасій, парохъ Бервѣнковы окр. Коломыйс.	5	.
89	50	Кобриньскій Іосафатъ, священ. въ Мышинѣ окр. Коломыйс.	5	.
90	55	Ковальскій Василій, питомецъ рус. семинаріи.	1	
91	124	Козоровскій Стефанъ, парохъ Колодѣєва окр. Станислав.	5	.
92	140	Коропецъ, Громада окр. Стан.	10	.
93	130	Косôвъ старый, братство церковне окр. Коломыйского.	10	.
94	171	Косôвск. деканатъ окр. Колом.	10	.
95	150	Космеринъ, Громада округа Станиславовского, ...	10	.
96	148	Костелники, Громада округа Станиславовского . . .	10	.
97	101	Креховецке церковне братство округа Станиславовского .	10	.
98	3	Кузьемскій Михаилъ, схоліярхъ надзир. школъ [illegible]род. совѣт. крило. митр. и предсѣдатель головной Рады.	5	.
		Скупленіе ,	932	:

Статя.	Чис Грамот.	Имена основателей.	Вкладка Серебр. рс.	кр.
		Перенесеніє .	932	.
99	126	Кульчицкій Іосифъ, Спирит. Семинаріи Львовскои . .	5	.
100	46	Кутискоє церковне брацтво окр. Станиславовского . , . .	10	.
101	53	Ляховичь Антонъ, парохъ Переволоки Намѣст. Бучацкій	5	.
102	1	Левицкій Михаилъ, Єго превос. преосвяще: Митрополитъ и Примасъ Галицкій . . .	50	.
103	18	Левицкій Венедиктъ, Крилошанинъ Докт. и професоръ	5	.
104	47	Левицкій Іосифъ, спиритуалный Сем. Перемыской . . .	5	.
105	54	Левицкій Іосифъ, парохъ Заболотова окр. Колом. . .	10	.
106	112	Левицкій Стефанъ, парохъ Сернокъ окр. Бережанского	5	.
107	136	Левицкій Максимиліянъ парохъ Воробієвки окр. Тернопôлск.	5	.
108	157	Лещанцѣ Громада окр. Станис.	10	.
109	97	Ловицкій Іоаннъ, парохъ Бѣлоберезки, окр. Колом. .	5	.
110	23	Лозиньскій Петро, священникъ	5	.
111	183	Лукашевскій Θеодоръ, крилошанинъ капитулы Перем. и совѣтникъ консист. . .	5	.
		Скупленіє . .	1057	.

Статя.	Чис. Грамот.	Имена основателей.	Вкладка. Серебр. рс.	кр.
		Перенесеніе .	1057	.
112	100	Лисецке церковне братство .	10	.
113	4	Лотоцкій Іоаннъ, крилошанинъ и совѣтникъ митр. консист.	5	.
114	72	Любачевскій деканатъ ок. Жол.	10	.
115	191	Малецкій Ипполитъ священник зъ Липовицѣ окр. Стрыйск.	5	.
116	166	Малиновскій Михаилъ, проповѣдникъ Архикатедральн. .	5	.
117	141	Марыновичъ Николай, парохъ Стрѣлча окр. Коломыйского	5	.
118	176	Микуличинъ, Громада округа Станиславовского . . .	10	.
119	180	Мостискій деканатъ ок. Перем.	10	.
120	91	Мохнацкій Іосифъ, совѣтникъ Аппелаційный	10	.
121	76	Мышинска Громада окр. Колом.	10	.
122	156	Озеряньска Громада окр. Стани.	10	.
123	53	Озаркевичъ Іоаннъ, парохъ Коломыйскій	1	.
124	138	Олешôвска Громада округа Станиславовского	10	.
125	188	Ольшанскій Николай, урядникъ Магистрату Львôвского: .	2	30
126	98	Опришовецке церковне брацтво округа Станиславовского	10	.
127	173	Остра, Громада окр. Станисл.	10	.
		Скупленіе .	1180	30

Стaтя.	Чис. Грамот.	Имена основателей.	Вкладка. Серебр. рс.	кр.
		Перенесеніе .	1180	30
128	48	Павенцкій Антоній, редакторъ Зори Галицкои . . .	5	.
129	25	Павликовъ Теофилъ, парохъ Бережанъскій	5	.
130	113	Павкевичь Іосифъ, судія политическій	5	.
131	159	Переволоцка Громада, округа Станиславовского . . .	10	.
132	187	Перегинскій деканатъ округ. Стрыйского	10	.
133	181	Петрушевичь Петро, парохъ Руды округа Стрыйского .	5	.
134	35	Половый Левъ, парохъ Козлова окр. Бережанъск. . .	5	.
135	151	Порхова, Громада округа Станиславовского	10	.
136	109	Посацкій Константинъ, житель Ракова окр. Стрыйского .	50	.
137	184	Потыличь, деканатъ окр. Жолкôвского	10	.
138	147	Потôкъ, Громада окр. Станис.	10	.
139	95	Похôвска Громада окр. Стан.	10	.
140	114	Прокопчицъ Евстахій директор. Гимназіи Тернопôльск. .	10	.
141	178	Пясецкій Іоаннъ, парохъ Полухова окр. Золочêвского.	5	.
		Скупленіе .	1330	30

Статя.	Чис. Грамот.	Имена основателей.	Вкладка. Серебр. рс,	кр.
		Пренесеніе .	1330	30
142	73	Рачиньскій Клементъ, адвокатъ	10	•
143	182	Решетыловичь Антоній, ученикъ Гимназіи . . .	10	•
144	37	Рожнятовскій Іоаннъ, совѣтник. Бухгальт. краевой . . .	2	•
145	143	Русилôвска Громада окр. Станиславовского	10	•
146	22	Сартини М. редакторъ Львôвскои Газеты	5	•
147	49	Савчиньскій Григорій, парохъ Выспы окр. Бережаньского.	5	•
148	71	Савкевичь Іоаннъ, парохъ Босыръ окр. Чортковского .	5	•
149	119	Самборскій деканатъ . .	10	•
150	162	Сѣчиньскій Іосифъ, парохъ Медведовецъ окр. Чортковс.	5	•
151	160	Семиновичь Михаилъ, парохъ Манастирискъ окр. Станисл.	5	•
152	127	Сенькевичь Іоаннъ, парохъ Любѣня окр. Перемыского .	5	•
153	145	Скоморохи, Громада округа Станиславовского . . .	10	•
154	7	Скоробогатый Стефанъ, парохъ Жашкова округа Львовского	5	•
155	192	Смутный фрѣдрихъ, ученникъ зъ Львова	5	•
		Скупленіе .	1422	30

Статья.	Чис. Грамот.	Имена основателей.	Вкладка Серебр. рс.	кр.
		Перенесеніе .	1422	30
156	149	Сновидôвъ, Громада округа Станиславовского	10	.
157	146	Соколôвъ, Громада окр. Стан.	10	.
158	27	Солотвинскіи мѣщане окр. Стан.	10	.
159	45	Сосновскій Левъ, діректоръ експедит. Аппелляційнои .	5	.
160	99	Толмачске церковне брацтво ок. Станиславовского . .	10	.
161	39	Товарницкій Іоаннъ, обыватель Львовскій	5	.
162	172	Толмачикъ и Иванôвцѣ, парохія округа Коломыйского . .	10	.
163	107	Трембицкій Іоаннъ, парохъ Княжолуки окр. Стрыйского	5	.
164	64	Трещаковскій Левъ, парохъ Рудна окр. Львовского .	5	.
165	128	Тростянецка Громада округа Перемыского	10	.
166	121	Устецке церковне брацтво окр. Станиславовского . . .	10	.
167	44	Утишкôвска и Сторонибабска Громады окр. Золочêвск. .	10	.
168	132	Фôлварска Громада окр. Стан.	10	.
169	6	Хоминскій Валерій, правникъ	5	.
170	13	Хоминскій Модестъ, урядникъ магистрату Львовского .	5	.
		Скупленіе .	1542	30

Статья.	Чис. Грамот.	Имена основателей.	Вкладка. Серебр. рс.	кр.
		Перенесеніе .	1542	30
171	88	Хоминскій Іоахимъ, секретарь губерніальный	5	.
172	167	Хоминскій Теофилъ, сынъ пароха зъ Подсоснова окр. Бер:	5	.
173	14	Царевичъ Іосифъ, учитель Стрыйскои школы . . .	5	.
174	83	Цѣпановскій Іаковъ, префектъ рускоѝ Семинаріи . . .	5	.
175	11	Чайковскій Антôнъ, префектъ рускои Семинаріи . . .	5	.
176	82	Чернêвъ, Громада окр. Станисл.	10	.
177	153	Чехôвъ, Громада окр. Станисл.	10	.
178	155	Чировскій Володиміръ ученникъ	5	.
179	69	Чортковскій деканатъ . . .	10	.
180	186	Шашкевичъ Григорій минист. Совѣтникъ и крилошанинъ	50	.
181	106	Шанковскій Іаковъ Намѣстн. парохъ Копечинь. окр. Чортк.	5	.
182	65	Шведзицкій Іаковъ Намѣстн. парохъ Никол. окр. Стрыйск.	5	.
183	63	Шлемкевичъ Николай, священникъ зъ Задубровецъ . .	5	.
184	86	Шмерековскій Іосифъ, парохъ Чорткова и Намѣстникъ .	5	.
185	70	Штробахъ Антôнъ, докторъ правъ въ Празѣ . . .	50	.
		Скупленіе .	1722	30

Статя.	Чис. Гра мот.	Имена основателей.	Вкладка. Серебр. рс.	кр.
		Перенесеніе .	1722	30
186	104	Шушкевичь Андрей надкомисаръ стражи фінансовои .	5	.
187	164	Юристовскій Николай предстоятель ц. к. типографіи краєв.	5	.
188	175	Яблониця, Громада окр. Станиславовского	10	.
189	122	Яновичь Симеонъ, парохъ Ценявы и намѣст. Перегинскій	5	.
190	189	Яновичь Стефанъ пар. Горожанки округа Бережанского	5	.
191	152	Ярґоровъ Громада окр. Станис.	10	.
192	87	Яхимовичъ Григорій преосвящ. Епископъ Перемыскій, докторъ богосл. любом. и проч.	50	.
193	193	Пачовскій Кvрилъ, ученникъ въ Львовѣ	15	.
		Первіи вкладки основателей выносятъ разомъ . . .	1827	30
		Дальше зложили основателѣ еще за годъ 1849 разомъ	330	.
		Сумма вкладокъ основателей .	2157	30

II. ДОБРОВОЛЬНИ ДАРЫ

Первіи Добродѣи Галицко-рускои Матицѣ суть слѣдующи:

Статя.		рс.	кр.
1	Громада Камянка округа Жолкôвского . :	3	.
2	Залужный Иванъ селянинъ зъ Камянки	2	.
3	Вѣтошиньска Текла вдова іерейска	1	.
4	Іаудыкевичъ Гавріилъ урядн.	1	.
5	Незнакомый	.	15
6	Вѣтошиньскій Іоаннъ правникъ, собравъ зъ театру руского старанностію своею и прочихъ Любовникôвъ въ Перемышли представленного, и прислав . .	100	.
7	Деканатъ Ярославскій . .	23	.
8	Менцинскій Атанасій выслуженый намѣстникъ парохъ въ Гôйску	2	.
9	Головна руска Рада . . .	33	14
10	Пелеховичъ Константій священникъ въ Камянцѣ . ,	1	.
	Скупленіе .	166	29

Ста тя.		рс.	кр.
	Перенесеніе .	166	29
	Зъ Деканату Сяноцкого.		
11	Лаврецкій Антоній, тит. кон. сов. над. нар. школъ, Сяноцк. намѣст. и парохъ Чертежа .	2	.
12	Лаврецкій Іоаннъ, парохъ Беска	1	.
13	Лавровскій Іоаннъ, парохъ Одрехова	2	.
14	Лавровскій Іосифъ, парохъ Карликова . . . , . .	2	.
15	Менцинскій Антоній, парохъ Пелнѣ	2	.
16	Мохнацкій Константій пар. Синевы	2	.
17	Поляньскій Іосифъ парохъ Волѣ Сеньковои . : .	2	.
18	Терлецкій Михаилъ парохъ Новоселецъ	1	.
19	Тыминьскій Өеодосій, капелянъ Токарни . . . :	.	30
20	Желеховскій Іоаннъ, парохъ Терепчи . . . . , .	.	30
21	Желеховскій Емиліянъ, пар. Морохова	1	.
	Сумма добровольныхъ даровъ.	182	29

III. ПЕЧАТАНІЕ И ПРОДАЖЬ КНИЖОКЪ

Отъ 1го Червня 1848 до 13. Марта 1850 г. напечатано иждивеніемъ Матицѣ слѣдующіи дѣла:

Статя.		Ексемпляр.
1	Уставы соединенія Матицѣ . .	480
2	Букварь рускій для школъ въ Галиціи, Антонія Добрянского . .	10·000
3	Три предподаванія о рускôй словесности, Якова Головацкого .	1000
4	Грамматика руского языка, первая часть, Якова Головацкого . .	10·000
5	Розправа о языцѣ южно-рускôмъ Я. Головацкого	500
6	Молитвословецъ	2000
	Зъ тыхъ отложилося до безплатного розданія меже основателей:	
7	Уставъ соединенія Матицѣ . .	290
8	Букварôвъ	200
9	Предподаваній	200
10	Грамматикъ руского языка . .	200
11	Молитвословцêвъ	200
	Сочинителеви дано безплатно.	
12	Предподаваній о руск. Словесности	100
13	Розправъ о языцѣ южно-рускôмъ.	50
	Зостало на продажь:	
14	Уставъ соединенія	190
15	Букварôвъ	9800
16	Предподаваній	700
17	Грамматикъ	9800
18	Розправъ о языцѣ южно-рускôмъ	450
19	Молитвословцêвъ	1800

Статья.	Ексем-пляри.	*Продало ся слѣдующіи дѣла:*	Серебромъ. рс.	кр
20	50	Уставъ соединенія Матицѣ по 3. кр.	2	30
21	3500	Оправныхъ букварôвъ по 10 к.	583	20
22	410	Неоравныхъ букварôвъ по 8—	54	40
23	97	Предподаваній . . по 10—	16	10
24	600	Грамматикъ . . по 12—	120	.
25	771	Молитвословцêвъ . по 4—	51	24
		Сумма зъ продажи книжокъ	828	4
		Зостало до дальшого продания		
26	140	Уставъ соединенія по 3 кр.	7	.
27	5890	Букварôвъ . . по 10 —	981	40
28	603	Предподаваній . по 10 —	100	30
29	9200	Грамматикъ . . по 12 —	1840	.
30	450	Розправъ о языцѣ по 10 —	75	.
31	1029	Молитвословцêвъ по 4 —	68	36
		Сумма сподѣванного приходу зъ книжокъ до проданья позостающихъ	3072	46
		Увага. Въ печатанію находится другая часть Грамматики рускои, и историческій очеркъ соединенія Галицко-рускои Матицѣ и дѣйствій ея. Оба тіи дѣла суть сочиненія Якова Головацкого.		

IV. КАПИТАЛЫ
и належащися отъ нихъ наросты.

Статья.		Серебромъ. рс.	кр.
32	Матиця посѣдае Галицкій заставный листъ зъ дня I. Сѣчня 1848 число 4035 по $^{4}/_{100}$ на . .	100	.
33	За куплені и до касы ôтдані двѣ парціялні гипотекарні асигнаты, пôдъ числ: 497 и 1402 зъ особна на 50 рс. опѣвающи, ôтобралося	100	.
34	Наросты за годъ 1848 взятіи выносятъ:		
	а) Ôтъ помянутого заставного листу по $^{4}/_{100}$	4	.
	б) а ôтъ помянутыхъ асигнатъ разомъ по $^{6}/_{100}$	6	.
	Сумма капиталôвъ и наростôвъ.	210	.
	V. Розмаиті доходы.		
35	Дані и назадъ ôтобрані предплаты выносятъ	112	40
36	Повтореніе доходовыхъ рубрикъ.		
	I. Вкладки основателей выносятъ	2157	30
	II. Добровôльні дары добродѣѣвъ	182	29
	III. Продажь книжокъ	828	4
	IV. Капиталы и наросты ôтъ тыхже	210	.
	V. Розмаитіи доходы	112	40
	Сумма всѣхъ доходôвъ Матицѣ . .	3490	43

ВЫДАТКИ

Матицѣ за часъ ôтъ 1. Червня 1848 до 13. Марта 1850 года.

Статья.		Сере-бромъ. рс.	кр.
37	За печатанiє, паперъ и оправу до сего часу выданыхъ книжокъ далося	1708	14
38	На паперъ и належитости за книжки єще въ печатанью находящiйся дано задатку	569	40
39	За помянутый листь заставный дано . . . . . . 100 рс. а за помянутiи двѣ парцiялнiи гипотекарнiи асигнаты по 50 рс. . . . . 100 рс.	200	.
40	За скриню касову, за справленiи книги касовiи, потôмъ за штемплѣ, почты и инни потребы канцеларiйнiи	77	3
41	Розмаитiи выдатки выносятъ, а именно наросты и агiо при купнѣ заставного листу зверненiи и направы замкôвъ до схову книжокъ . . . . 7 рс. 38 кр.		
42	За книжки зложенiи и зверненiи задатокъ выноситъ . 100 рс. — кр.	107	38
	Сумма всѣхъ выдаткôвъ. .	2662	35

Статья.	*Поровнаніе доходу съ выдаткомъ*	Серебромъ рс.	кр
43	Цѣлый доходъ выноситъ . . .	3490	43
44	Цѣлый выдатокъ чинитъ . . .	2662	35
45	Зостався въ кассѣ Матицѣ . . .	828	8
	Меже тыми находится:		
46	Въ паперахъ листъ заставный на	100	.
47	Готовыхъ грошей . . . :	728	8
48	До того додается пôдъ статьями 26 до 31 выказана сумма сподѣванного приходу зъ книжокъ выносяща	3072	46
	Сумма цѣлого маєтку Матицѣ выноситъ на дню 13 Марта 1850 г.	3900	54

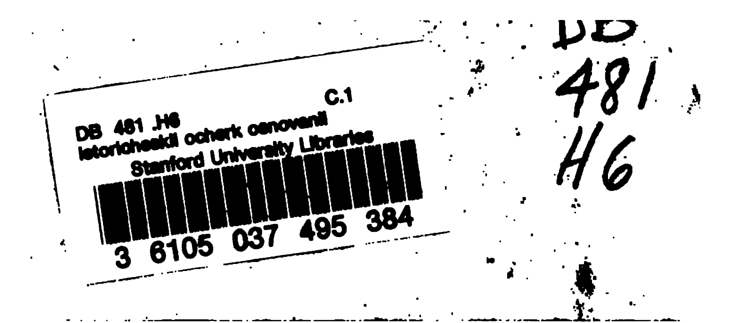
Всѣ честнѝ основателѣ, котрѝ меншу рочну вкладку якъ 5 рс. зложили упрашаются, дабы належащійся єще остатокъ донесли.

От заряду соединенія Галицко-рускои Матицѣ.

Михаилъ Кузьемскій
предводитель.

Іоаннъ Лотоцкій
кассіеръ.

Іоаннъ Гуркевичъ
контролоръ.

DB 481 .H6
C.1
Istoricheskii ocherk osnovanii
Stanford University Libraries
3 6105 037 495 384
DB
481
H6

